

49

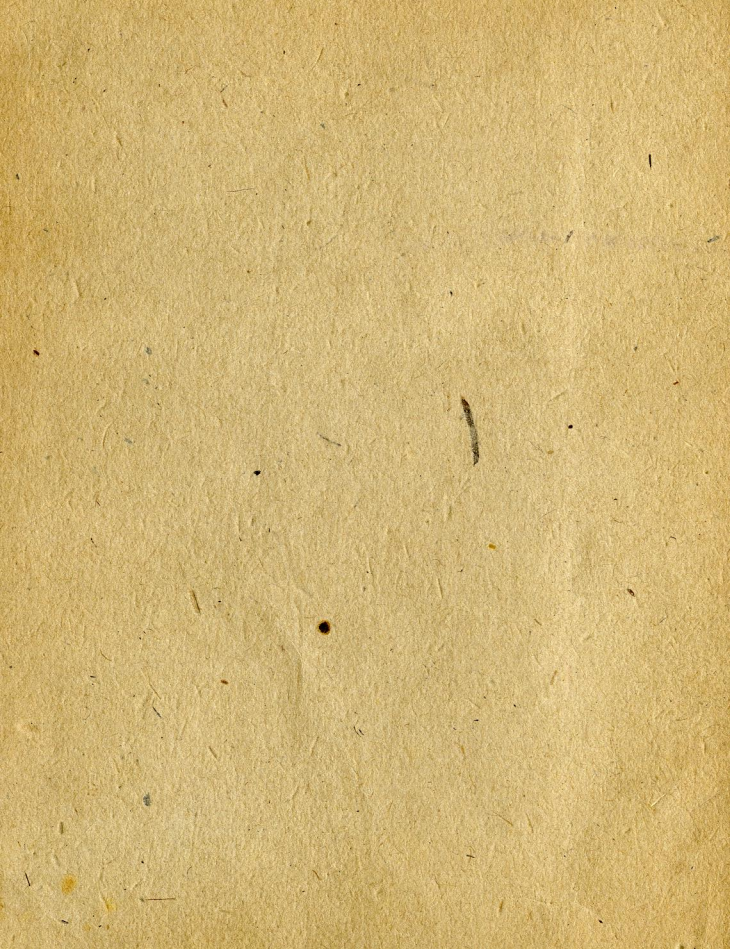
31788

Конвалюс!

Документи
~~Українського~~
суденства від

Ковачен.

Др Осип Назарук

46496

II

Документи українського мучеництва під Польщею.

Бесіда українського свя-
щенника перед судом поль-
ських наїздників у Галичині.

3242

Інтерв'ю
с. 6

ДР

Львів. Бібліотека
А.Н. УРСР

Відень, 1921.
Видання „Українського Прапора“.

0610

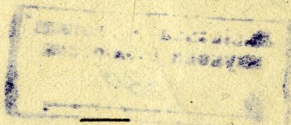
31788.

конв. I

Документи українського мучеництва під Польщею.

Бесіда українського свя-
щеника перед судом поль-
ських наїздників у Галичині.

(о. Осипа Кучкуди)

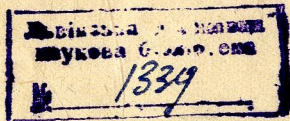
ВР

Львів. Бібліотека
А. УРСР

Відень, 1921.

Видання „Українського Прапора“.

Друковано як фелетон в чч. 64 і 65 „Українського Прапору“ в 1920 році.

Вступне слово.

Отсим подаємо до відома українській суспільности, деб вона не жила, оборонну бесіду українського (галицького) священика з Перемишлянщини, о. Осипа Кучкуди, якого судив польський військовий суд Д. О. І. дня 16. січня 1920 у Львові. Документ цей остане на завсе одним з доказів високої національної й моральної вартости українсько-галицького священичого стану, який видає такі одиниці. Зазначимо, що всесеснійший панотець Кучкуда поза своєю околицею не був досі відомий ширшому загалови. Працював тихо й скромно. Звертаємо увагу на високу і влучно примінювану освіту цього українського мученика, на його горячий патріотизм і велику відвагу в виступі перед ляцькими катами, як також на бесідницький взірцевий хист цього невідомого досі діяча. По 8-місячних тортурах у вязничних льохах здобувся він на такий сильний акт обжалування ляцьких наїздників, хоч сам був обжалований тими опричниками.

Редакція.

SECTION THREE

THE FIRST PART OF THE REPORT IS A SUMMARY OF THE
WORK DONE BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1900.
THE SECOND PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1901.
THE THIRD PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1902.
THE FOURTH PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1903.
THE FIFTH PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1904.
THE SIXTH PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1905.
THE SEVENTH PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1906.
THE EIGHTH PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1907.
THE NINTH PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1908.
THE TENTH PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1909.
THE ELEVENTH PART IS A SUMMARY OF THE WORK DONE
BY THE COMMITTEE DURING THE YEAR 1910.

Висока Авдіторіє!

Звеличую Провидіння Боже, що скріпило українську національну ідею тисячами жертв на фронтах, в таборах і по селах. Гайдуки ослаблюються — падають і топляться в морю сліз і крові. А невольники відживають і набирають нових сил із святої крові. Зростає безгранична любов до Вітчизни й охота до жертв. Закривавилися українські народні вівтарі а з розливої крові виростають нові борці-герої. Ожилилася національна ідея і проголосила світові животність і могутність українського народу. Коли в християнстві було найбільше жертв, тоді Церков тішилася загальним подивом. Бо через жертви побідила неправду. Тою великою побідою ми Українці нині прикрашені. А національна ідея промощує собі шлях до славної побіди. Чуюся щасливим, що стаю виразником тих, що знаходяться на холмі слави. Боже, дай мені покори, бо місце, на яким стою, є місцем святим.

В першій мірі мушу представитися, себто познакомити всіх з засадничими ідеями, які репрезентую. Щоби плястично виразитися, позволю собі пригадати трімурті — трилице староіндійське божище.

Три лиця в мене, потрійний позір і потрійне слово. На чолі першого виду малюється уособлення українського горожанина, на другому виді є печать священства, а на третьому виді обовязок голошення правди. Дивно промовлю і тому прошу о особлившу увагу. Бо потрійно відчиню уста. Промовляючи устами горожанина УНР, підношу могутний протест проти судження чужого горожанина невластивим, чужим судом. Чую, як зловіщо зазвенів цей протест в ушах присутних. Бачу вбийче поразження. Неумолима Немезіс¹⁾ прошибне ваші серця. Могутні філі протесту полетять до конвенції гагської, до Вільзона, до Союзу Народів і там оголосять про насильство, про страшний упадок вашої трибуни дочасної справедливости. Цей протест підносить кожда людина, кожда українська душа! Цілий світ рухається в моральних підставах, а затрівожена совість жадає самосуду.

За першим протестом виривається другий протест, але сильніший. Ті самі чинники, що

1) Історична пімста, відплата.

зломали світські закони, ломлять і закони Божі. Загально відомо, що Католицька Церков охоронює своїх священників перед насильством *immunitate sacerdotali*.²⁾ А хто важиться *svadente diabolo*³⁾ наложити руку на священника, цей *ipso facto*⁴⁾ підлягає ехкомуні-ці,⁵⁾ як також кождий, що в тім ділі помагає. Клятвою покривається польське правительство, що допускається масового вязнення священників. Тішуся з повстання нової католицької держави. Але болю рівночасно, коли бачу, як те правительство масово вязнить українських католицьких священників замикає по льохах і абортах, морить голодом а вишукані тортури доконують решти! Трийцять українських священників було зі мною під грозою полевого суду, а п'ятсот розвезено по таборах! Довго мученої тюремною системою а відтак — проголошено невинними... Тим ви самі дали свідоцтво великої моральної вартости українського духовенства... Нарушений характер священства вносить могутний протест до цілого християнства, до всіх єпископів світа, до римського Престола. Хай він перейде могутним словом і до Всевишнього. І вже чую голос Всемогучого, що витягає караючу руку і виписує над вами слова: „мане, текель, фарес...“ І соромно зійдуть зі світа бу-

2) Священничою недоторкаемостю.

3) За підшептом чорта.

4) Самим фактом, без церковного вироку.

5) Клятві.

рителі закона, як колись зійшли їх батьки... Вязнено апостолів, заборонювано їм голосити Слово Боже. Але їх післанництво виконувалося з іще більшою силою. Вони для мене приміром і тому відзиваюся третими устами дивного трімурті, щоб голосити правду — в кайданах! Підношу тоасть протестів і вихиляю ту чашу до дна і взиваю всіх на свідків, як колись взивав Ібікус воздушних журавлів. Хай лунають могутно протести, а ми в їх звуках провіруймо правду...

Чуюся щасливим, що нарешті в осмім місяці страшного гарнізону можу публично заговорити, проголошуючи „urbi et orbi“⁶⁾ оден трагічний епізод українсько-польських взаємин. Не сталоб часу тут розводитися подрібно над цілим апаратом ваших тортур — над пережиттям зболілої душі Українця. Колиб я це оповів, то з початку ніхто не віривби, вважаючи це за видумку. Але колиб я переконав усіх про правду, — тоді всі повтікалиб, боячись убийчої правди і не мавби я до кого промовляти! А я бажаю всіх придержати до кінця. Буду обговорювати лише деякі з розправою тісно зв'язані епізоди, які кинуть світло на характеристичні обставини. Про так звані інструменти оправчі оповість українська мартирольогія. І там лишиться вічне свідощтво вашого здичіння й упадку. Маючи успішно голосити правду, хочу держатися прастарої тактики, то є: пристосуватися до аудиторії, до якої

6) Цілому світови.

промовляється. Цего придержувалися всі християнські проповідники і тому звертаюся до Високої Авдіторії з запитом: Чи всі розумієте українську мову вязня? Бо коли найшовсяб такий, що її добре не розуміє, то я готов промовляти в зрозумілій мові.

Були три мотиви, які спонукали мене до обговорення донесених закидів.

Першим мотивом було моє християнськоморальне становище. Цей світогляд голосить, що всякий злочин мусить бути караний. Коли який злочин затаїться перед дочасною справедливістю, так з більшою карою мусить перейти до „Forum internum“⁷⁾, форум Всевишнього. Мораль не противиться, коли хто сам зголоситься хочби навіть перед суд невластивий по кару для заспокоєння совісти. В таких случаях повинен суддя повчити сторону і післати до того, хто мав власть над тим злочином, то є — до сповідника.

Другим мотивом було бажання, висвітлити правду й усунути неславу, яка мене постигла.

Третім мотивом було бажання перейти дочасну покуту для зменшення кари чистилища і жертвувати свої терпіння для української народньої ідеї. Так поступаючи, виступив я як практичний християнський мораліст, одержуючи безконечні вартости природної і надприродної натури. Про-

7) Внутрішній трибунал, душевний.

тивно ви польські судді — беручися свідомо і добровільно до судження невластивої справи, виступаєте як насильні узурпатори. Бож знаєте, що багато злочинів старіється і перестає бути предметом юрисдикції, тимбільше знаєте, що не маєте ніякого доручення над чужим вам горожанином. Цей случай належить до форум інтернум, а коли ви витягаєте це до форум екстернум⁸⁾, так вмішуєтеся як власть світська до сфери чисто духовної.

Передовсім мушу зазначити, що протокол, списаний суддею слідчим, є односторонній. Багато обставин опущено, багато перемінено, мимо того, що я жадав зміни! Між иншим опущено опис подій, які лучилися безпосередно по ув'язненню, а перед написанням донесення. Ці обставини висвітлять труднощі, з якими стрічалися ті, що хотіли найти вину.

Дня 10. червня 1919 мене ув'язнено і приведено до польської етапної команди в Перемишлянах. Командант Др. Жигмонт Женевські побачивши мене і, довідавшись, хто я є, привитав мене отсим поздоровленням: „Morderco i zbrodnia-rzu! Zastrzelilbym cię, ale żałuję kuli. Dam ci stryczek!“ Прошу його, щоби подав мені вину, і коли є яка, то піддаюся езекуції. Певний, що докаже, відсилає мене до сусідної комнати і рівночасно дає приказ, щоби розбубнити по місті, що коли хто має що проти мене, хай зголоситься в етап-

⁸⁾ Зовнішнього.

ній команді. По годинній перерві прийшло до дверей кількох людей. Побачивши їх, був він певний, що сейчас докаже мені вину. Підходить до найблище стоячої панни Шрамівної і питається: „Co ma pani przeciwko księdzu powiedzieć?“ Запитана кладе праву руку на груди і відповідає: „Mnie i mojej rodzinie ksiądz niczego złego nie zrobił“. Ударений такою відповіддю, хоче ратуватися, звертається до одного міщанина з запитом: „A co pan ma przeciwko księdzu powiedzieć?“ Сей відповідає: „Ksiądz dawał mi robotę, sprawiedliwie płacił, a więc był dobrym“. Ражений мов громом таким оборотом справи, перестає слідити і — замикає двері. Обурений перейшов кілька разів по канцелярії, надумуючися, як справу повести. Вскорі просить мене до переслухання. Просить сідати і звертає увагу, щоби зізнавати правду, бо в противному случаю скаже дати 50 на гайок, без огляду на реверенду, бо вона вже сплямлена „і він не узнає мене за священика“. „А що ви робили, як українські війська прийшли?“ Відповідаю, що я як священик сповняв функції священичі як: душпастирство і катехитуря. Відтак обслуговував я шпиталі, вів нагляд над роздачу апровізації, та провадив реально-гімназійні курси. — „А з грішми?“ Я грошей ніяких від нікого не брав, а мав лише нагляд. — „І більше ніщо?“ Відповідаю: ніщо! Почувши таке зізнання, зірвався з крісла і почав іронічно кричати: „Зловив я невинне немовля!“ Щоби упозорувати і себе оправдати каже, що він має

докладні інформації — в бюрку. Зажурений почав глядіти до вікна і когось шукати. Побачивши у фіртці п. Гурнісевича концепіста з Намісництва, застукав до вікна і попросив його до канцелярії. Запрошений увійшов до середини, привитався, а командант питається його, що він має проти мене сказати. „Ксьондз є український патртіот,“ каже п. Гурнісевич. — „Та це не є провина“, відповідає командант. Здивувався п. Гурнісевич, що це не є провиною і почав видумувати ніби інші „провини“. „Ксьондз єст шкодліви для паньства польского — перши подал мисьль, браць Полякуф до войска, належи до найбардзей завзентих агітаторуф українського жонду. Вплив єго пши інтернованю Полякуф мусял биць значни. Уважам го за непшеєднанего врага Полякуф“. Ці закиди вислухав п. Женевські з резервою записуючи щось в нотесі. Коли п. Гурнісевич скінчив, питається п. командант: „Чи ви моглиб бути свідком?“ Відповідає п. Гурнісевич: „З охотою“. Командант звернувся до свого писаря і подиктував йому ці закиди, під якими підписався п. Гурнісевич. При тій нагоді пригадую п. Гурнісевичови, що ми не мали ніяких особистих сцисій. На це відповідає він, що мусить бути „пімста“, бо він в Коломій бачив, як Українці вели Поляків.

Тут впадає командант і потверджує конечність відплати. Я звертаю увагу, що я не був ніколи в Коломій, тож це не може до мене відноситися, бо кождий відповідає за звої особисті вчинки. На закінчення звіщає мені, що я сейчас

мушу піддатися ревізії — і конфіскує мені візитівки, калитку, провіянти і білля.

Тим закінчився польський суд виїмковий, а засуд смерти перемінився „кокошо“. По тім доручив постерункови, відпровадити мене до Народного Дому, де містився арешт. З початку заведено мене до великої салі. Заки найшов я собі місце, де мігби сісти, вже наспів жовнір з наказом мого перенесення. Вибираюся, а постерунок показує мені дорогу до пивниці. Коли ми прийшли близько, пост вказав мені на льох, де я маю бути приміщений. Відмикає колодку, відчиняє двері. Побачив я кілька вязнів, по фізіогномії євреїв. З розмови жовнірів довідуюся, що євреї мають там пересидіти, а відтак мали дістати нагайкову стипендію і відійти на волю. Побачивши таку зневагу, протестую проти приміщення з Жидами. Пост признав слушність і доніс о тім власті. Власть рівнож це узгляднила і видала наказ, щоби сейчас випустити Жидів. Євреї були вдоволені ізза цього, що скоротився їм час арешту але дрожали на згадку нагайок. Євреї вийшли і на розказ ждали під дверми. І тепер був я свідком страшної сцени. Ото приходить кількох польських гайдуків з каньчуками в руках, входять до побічної казні і покликують найблищого Єврея. Цей входить і „на розказ кладзь се“ чую благання Жида маючого дістати „стипендію“ нагайкову. Нічого не помагають благання Жида маючого дістати „стипендію“ нагайкову. Нічого не помагають благання ні лемент, бо по-

мічники кладуть Жида на призначене місце і починається страшний крик. Миттю повторилися удари канчуків. Відгомону не було, бо дротяна плетінка вривалася в тіло. Но виміренню на-значеної кари випускають ледви живого Жида, а цей вхопивши руками збите тіло, виривав із залятої казні. Прочі видячи жорстоку тортуру, видавали звірячі тони ізза індукційних болів. Канчукова сцена повторилася кілька разів, де-прімуючи мене до остаточности. На розказ вхожду до льоху, а за мною увійшов жовнір, кинув в кутик сніп соломи і вказуючи на ню рукою, сказав: „Ксьондз тутай бендзе спаць“. Жовнір вийшов, замкнуто двері і я почав відбувати арешт. За кілька годин приведено 12 селян з Коросна і приміщено коло мене. Невдовзі введено одного українського парубка до звісної келії і загрожено нагайкою, як не виявить, де знаходиться його гвер. Парубок ізвиняється а гайдуки застосовують ту саму модерну тортуру, що і на Жидах, тільки з тою ріжницею, що парубок діставав більшу скількість нагаїв і в кількох відступах часу. Страшне. До опису тут слів не вистарчає.

Це оповідаю у звязку з тим, що мені заки-дується, що я грізним оком подивився на жовнірів у сали „Сокола“. Случайно був я свідком вище описаної сцени, як случайно переходив я через комнату, тільки з тою ріжницею, що тут я бачив і чув, в сали „Сокола“ я не видів і не чув ніякої бійки, як самі свідки зізнають.

Мене замкнено, а карне донесення зладжено. Слідуючого дня прийшов до арешту Др. Жигмонт Женевські, етапний командант, з нагайкою. Подивився грізно на мене і так каже: „Ксьондз роздавал апровізаціє так, же Поляци умералы на тифус глодови“. По тих словах погрозив нагайкою. Прошу о позволення відправляти Службу Божу, одержую заборону з увагою: „Зрешто ксьондз поедзе дзісяй до Львова“. По тім пізнав я, що донесення вже зладжене а апровізаційний закид є найстрашніший. Так сталося, бо слідуючу ніч перебув я в ДОГ⁹⁾ у Львові. Донесення приділено судді Конечному. В два тижні пізніше покликано мене до череслухання. На виразне бажання п. Чехта, який рівнож приступив до дискусії, обговорили ми тло до політичного процесу. Коли ми приступили до властивих закидів, доказую, що я не мав ніякого уряду. Суддя признає рацію, але зауважує, що мусить бути переведене слідство, для того, що там приходять назвиска. В донесенню не було ні одного факту, означеного часом, місцем і свідками. Питався я, коли це було і хто видів, або це чув? Суддя почервонів та вказав на підписаних адвоката Яна Целецького, кс. Тихого і т. д. („Онi о тем ведзо“). Оповівши вступні доходження в Перемишлянах, переконується суддя, що це видумки. Відтак звертаю увагу, що, щоби доказати ті закиди, треба якогось документу, як протоколу засідань,

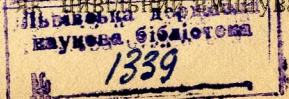
⁹⁾ Довудство Окренгу Генерального.

або бодай донесення. А як нема тих писаних доказів, то треба свідоцтва з автопсії, то є таких свідків, що виділи і чули видумані закиди. Видячи добру волю судді, прошу його, щоби поставив внесення на моє звільнення, а я з вільної стопи відповім на закиди. Суддя відраджує старатися, бо як я найдусь на волі, так сейчас мене знова приведуть. Я признав слушність і — перестав старатися о волю. Заки суддя рушився перевірити правдивість зізнань, вийшов наказ, щоби перемишлянські справи відослати до полевого суду в Бережанах. Очевидно, що акти відослано, а я мусів чекати на транспорт. Акти наспіли до бережанського полевого суду і дісталися до рук судді Гурніка. Цей ревно взявся до праці, покликуючи мене до переслухання, а коли я не голосився, завважав, що він хотівби сейчас справу поладнати, одначе не може без обжалованого. Він не буде тому винен, коли справа буде довго трівати. Мене тимчасом з розмислу держали польські влади у львівському гарнізоні. Колиж мене перенесено до криміналу в Бережанах, ніхто не покликував мене до переслухання. Нарешті поїхав суддя і перевів слідство. Справа дуже споважніла і я бувби сидів не знати як довго, якби не ліквідація полевого суду. Одначе суддя постановив скомунікуватися зі мною, але дорогою посередною. Безпосередно перед розв'язанням полевого суду в Бережанах, покликує до переслухання о. В. Представляє йому стан слідства і каже, що він справу трактує справедливо, „бо не

думає фабрикувати українських героїв." Обговорюючи справу, зазначає, що його справа стала дуже поважною. „Але справа ксєндза Кучкуди єст о веле страшнейша.“

О. В. питається: що такого зробив о. Кучкуда, я з тим священиком мешкаю довший час і пізнав в нім доброго священика і педагога а його діяльність була чисто культурною. Суддя відповідає, що він не може цього сказати, бо „це річ урядова“ і ще має бути переслуханий Др. Свістель і Др. Пежанський, ми їх зловили і маємо на інтернованню і коли ті будуть випиратися, то — ксьондза ще гірше засиплять. Згадавши про Др. С. і Др. П. зазначив, що до вияснення справи конечним є їх переслухання, так що уважав за відповідне — видумати їх інтерновання. В кінці сказав: „Ксьондз вшистко ведзьял, ходзіл і відзьял і мугл пшешкодзіць а ніц не мувіл“.

По розв'язанню полевого суду в Бережанах відослано нас до полевого суду в ДОГ у Львові. Арешти містилися в Бригідках. Дня 1. жовтня 1919 р. покликано мене до переслухання. По довшому чеканню увійшов я до канцелярії судді Бунікевича. Суддя взяв до рук якийсь акт та звіщає, що слідство вже скінчене, а військова прокуратура виготовила акт обжалування. По відчитанню акту обжалування, закладаю протест проти судження мене як горожанина УНР. на підставі гагської конвенції. Суддя признає рацію, але рівночасно противорічить собі: твердить що суд для того є компетентним, що я як цивільний винишував-

ся до урядових справ... З початку признав рацію в цілості, а відтак заперечив часть тої самої цілості. Тому „щоби не запротоколувати“ п. Бунікевіч цього мого закиду не допускає, бо це належить зробити перед трибуналом. Відтак питається мене, чи маю що на свою оборону? Відповідаю що обжалування є дуже загальне, супроти чого годі що небудь на оборону сказати. Прошу подати якийсь факт, а проти такого я буду боронитися. Це питання заклопотало суддю, що почав сейчас оправдуватися, кажучи, що фактів нема, для того, що зізнання свідків є незгідні... Бачучи безрадість судді, пропоную взяти акт обжалування і перечитати — перший закид. Суддя бере до рук перший акт обжалування та читає: „В часе інвазії (!) укр. в Пшемислянах належонц до Ради Укр. Пов. Комісарияту споводовал вивезене осуб народовосьці польскей, а также жолнержа Ф. Ракоczego і поручніка Т. Солтиньского.“

Прошу о — доказ. Суддя карткує акти а найшовші зізнання п. Лещинського, відчитує: „Ксьондз належал публічне і явне до ради Пежаньского, ктура арештувала і т. д.“ Як священник звертаю увагу з любови до нещасних свідків — щоби докладніше перевести справу, бо легко можна наразити їх на неприємности і компромітацію перед трибуналом. Це голословне твердження зібю слідуючим фактом. З обняттям власти через Д-ра Пежанського розписано вибори до Прибічної Ради. Між іншими і мене

запрошено. В часі виборів покликано комісію матку, що уложила лісту, яку предложено до апробати. Одначе при самім голосуванню я голосував проти цієї лісти. В апробаційній лісті мене не було, це може потвердити п. Гвоздецький і всі виборці. Такий аргумент пересвідчив п. Бунікевича так, що цей застановився та каже: „Але чи ксьондз пшийме такі довод?“ На таке діктум я перервав над цим дискусію. Відтак жадаю акту обжалування на письмі. В кінці питаю, коли буде розправа. Суддя звідомлює, що речинець назначить председатель, як верне з комісії. На всякий случай до 10. жовтня це станеться. Так сталося, тільки з тою ріжницею, що до 10. жовтня мене перенесено на Замарстинів.

Дня 11. падолиста 1919. р. покликано мене до переслухання. Ставився я перед призначеним суддею, давно мені звісним із першого переслухання п. Гехтом. Від него довідуюся, що акт обжалування неvistарчающий і тому прокураторія доручила вести слідство в тім напрямі, де, коли і від кого походять закиди, які мали місце — в церкві. Між иншим було і це, що я мав казати „випікати Полякам очі“. Звертаю увагу, що коли до тепер не найдено ніякого факту, то і тепер нічого не найдуть, бо факти виходять як шило з мішка. Чейже пан суддя має досить практики як суддя.“ Так! Так! Але „цось“ в тем мусі биць, же так вшисци хцон свядчиць пшеціф ксєндзу.“ Заявляю, що резигную з оборони, а те що виджу, обчислене на це, щоби мене як найдовше держа-

ти в арешті. Я з тим годжуся, бо це для моєї України. Як вам приємно обслуговувати мучеництво, то обслуғуйте, бо я не піднявсяби цього за ніякі міліони. Обявом дикости є знущання над безборонним і невинним! Це злочин взиваючий до неба о пімсту! Свої болі і безграничні терпіння складаю на жертвеннику України аж до останнього удару серця! Одначе знаєте, що я маю обовязки голови родини, з якими лучаться страшно великі кошти. Майте милосердіє над дітьми. На це відповідає польський суддя, що — Бельгія також терпіла і що це все піде „на рахунок відносин.“

Приста́паючи до акту обжалування, зазначую, що не думаю його обговорювати під оглядом правним і льогічним, бо тут требаб написати цілу розправу. Ограничуся до порівняння акту обжалування з першим донесенням. В тій ціли наводжу дослівно донесення: „Деякі з жандармів голосилися „на охотника“ кажучи: „Дайце мі его запровадзіць, а я го за мястем уложє“. Świadek Marya Zukrowska, rel. rzym. kat., lat 23. zamężna, zamieszkała w Przemyślanach, zeznaje, że ks. Kuczkuda należał do najbardziej zawziętych agitatorów ukr. „wydał polecenie“, rozstrzeliwać Polaków, którzy nie pójdą do wojska ukr., mnie kazał aresztować, ale udało mi się ukrywać... Wdarcie się bandy ukraińskiej do kościoła w czasie nabożeństwa celem okradzenia części liturgicznych, rozpędzenie wiernych, zabranie księdza od ołtarza, urzędzenia stajni z kościoła polskiego było dziełem ks. Kuczkudy. Dalej internowanie całego szeregu osób

— Polaków, zupełnie nie mieszających się do polityki, było dokonaniem na rozkaz ks. Kuczkudy.

Zeznania świadków w sprawie powyższej a mianowicie: ks. Kuczkuda należał do najniebezpieczniejszych agitatorów ukraińskich, należał jako jeden z pierwszych, którzy w dniu 3. listopada z. r. rozbijali polskich żandarmów w Przemyślanach. Do adwokata Dra Cieleckiego w dniu 5. listopada 1918 r. odezwał się w te słowa: „Teper musyite panowe poterpity za dawnijshu hospodarku“.

В тім тоні наводить бесідник дальші протоколи і каже: По першім переслуханням свідків, всі ці закиди щезли мов камфора, лишаючи по собі соромну клевету. На око виглядає неначеб деякі закиди були подібні, але коли ближче приглянемося, так побачимо інших свідків і інший зміст закидів. Маю вражіння, що автор акту обжалування не читав навіть важних документів, а прецінь донесення повинно увійти що до йоти в акти. Відтак смію запитати чому нові закиди не були обговорені в слідстві зі мною. Чи прокуратор знає о тім, що цей акт обжалування виставив полевий суд ДОГ ще 11. жовтня 1919. р. а відтак ДОГ узнало його за невистарчаючий і доручило вести дальше слідство?!

Пристаючи до самого акту обжалування заявляю до першого закиду, де закидується мені, що я належав до прибічної Ради Повітового Комісаріату в Перемишлянах, що я не належав до Приб. Ради Повітового Комісаріату в Перемишлянах, а в доказ цього наводжу акт

виборчий і як свідків ставлю о. Гвоздецького пароха з Борщева, о. декана Шуля, пароха з Брухович, о. Івана Костельного пароха з Перемишлян і прочих виборців. В другому закиді говориться, що я спричинив і переводив асентерунки. Для того, що не наводиться ніякого факту, заявляю: „гратіс асерітур, гратіс негатур.“*) Що до третього закиду мушу зазначити, що як душпастир голосив я такі науки, які має обов'язок голосити кождий священник. Як свідків подаю найпримірніших парохіян п. Мельничука, п. Максимовича, п. Трофимика б. бурмістра і прочих парохіян. Що до четвертого закиду мушу зазначити, що я був звичайним членом комісії апровізаційної, з тим додатком, що мусів наглядати розділ харчів, а органи, котрі розділяли, давала громада Перемишляни. Оскільки не було скарг на уряд громадський, заявляю, що всі діставали таку пайку, яка належалася кождому без ріжниць народности. О тім посвідчить п. Довгецькі і п. Трофимик, начальники уряду громадського. Що до переходу через салю Сокола, то подаю до відома, що через салю веде коротша дорога до канцелярії. Бійки ніякої я не видів, ані не чув, як самі свідки твердять.

В цілому тоці обжалування добачую люзні получения і штучне натягання. Причиною цього є те, що свідки не подають ніякого факту, а лише

*) Без доказів твердиться, без доказів заперечується.

намагаються переконувати вуличною обсервацією та своїми „переконаннями, опертими на вражіннях.“ Тою дорогою почав поступати п. референт і дійшов до цього, що називає мене „диктатором повіта“ і тим видуманим титулом намагається доказати свої позірної вартости заключення.

За цей сензаційний титул, як за благовонний фимям, складаю подяку, як також звертаю увагу, що в тім криється моя коронація — короною слави.

Вкінці подам примір, як я поводився зі свідками. Одного разу, ще за Австрії, образив мене п. Гурнісевіч, тим, що публично зневажив мене, кажучи перед людьми: Я каже ксьєндза замкнонець! Українське громадянство жадало витягнення з цього найдалше йдучих консеквенцій. Знаючи про страшні наслідки для сусіда, жалко мені стало і я вдоволився полагодженням так страшною обиди в чотири очі, як поучує євангеліє. З вдячності за це почав п. Гурнісевіч перший проти мене свідчити. Про інших свідків оповім при нагоді.

Ще скажу кілька загальних слів про душу всіх ваших свідків в масі. Коли мене проваджено вулицями Перемишлян, зібралася коло мене товпа польської людности і викрикував: „На гак з ним, розерваць го!“ Про це може посвідчити Др. Жєневські, що хвалився передімною, що як щоб він не дав мені опіки, так мене до години не стало б. Я за це їх не обвинюю, бо вони є духовими мініятурами того, що взиває родимців: „На в рога

з Богом альбо мімо Бога!" На дальше поступають як той, що за брехню був караний арештом. Супроти цього прошу, щоби не заприсягати ніякого свідка, бо я волію понести як найбільші наслідки чим мавби допустити до кривоприсяги. Доконали ви морального морду на мені, тільки не було фатовця, щоби довершив акту фізичного, В тій ціли зрадаговано страшне мов вирок смерти донесення. Так рівнож зрозумів це Львів і почав по культурному тюремну тортуру. Бо тут побільшуються терпіння в безконечність. І нині по 8 місяцях польської тюрми, я лише тінню життя — — — трупом !! . . .

Від Редакції: По тій бесіді о. Кучкуди польський військовий суд вирішив, що свідки Поляки дійсно не є віродостойні. Але грубо помилявсяб той, хто подумавби, що невинного в'язня випустили з тюрми: його дальше задержали у в'язниці й наказали шукати — нових свідків! Нам невідомо, чи відбулася нова розправа, чи може вже не треба її було, — бо отця Кучкуду замучили в ляцькій тюрмі. . . .

При тій нагоді звертаємо увагу всіх Українців, щоби збирали й оповіщували всякі вістки і матеріяли про польські знущання та про оборону перед ними.

Видання Уряду Преси і Пропаганди З. У. Н. Р. („Українського Прапора“).

1. **Кривава Книга**, Матеріяли до польської інвазії на українські землі Східної Галичини 1918—1919, часть I. 8^о ст. 100, Відень 1919.
2. **Др. Осип Назарук: Рік на Великій Україні**, конспект споминів з української революції, Відень 1920, ст. 342 16^о.
3. **Др. Лука Мишуга: Похід українських військ на Київ** (Серпень 1919), Відень 1920 ст. 27. 16^о.
4. **Др. Лука Мишуга: Князь Ярослав Осмомисл**, рецензійний начерк повісти Осипа Назарука, Відень 1920, ст. 16. 16^о.
5. **Микола Евшан: Великі Роковини**, (1. листопада 1918 до 1. листопада 1919) Реферат, вигошений на святі 1. листопада у Війниці, Відень 1920, ст. 26. 16^о.
6. **Українська делегація Східної Галичини в Ризі**, Ноти делегації до мирової конференції, Постанова Найвищої Ради з 11. липня 1919 в справі Східної Галичини, Відень 1920, ст. 16. 16^о.
7. **Das Ostgalizische Problem**, з картою Східної Галичини. Відень 1920 ст. 16. 8^о, також у мовах французькій і англійській.
8. **Ostgalizien als unabhängiger neutraler Freistaat**, Відень 1920, ст. 12. 8^о, також у мовах французькій і англійській.
9. **Ostgalizien, ein selbständiger Freistaat**, herausgegeben vom Ostgalizischen Nationalrat, Відень 1920, ст. 54. 8^о, також у мовах французькій і англійській.
10. **Die ostgalizische Frage**, Information über den jetzigen staatsrechtlichen und internationalen Stand, Відень 1920, ст. 16. 8^о, також у мовах французькій і англійській.
11. **Осип Левицький: Галицька Армія на Великій Україні**. Спомини. Відень 1921, ст. 194. 16^о.
12. **Документи українського мучеництва під Польщею**, бесіда українського священника поред судом польських наїздників у Галичині, Відень 1921, ст. 24. 8^о.
13. **Польська кольонізація Східної Галичини**, Відень 1921. ст. 14. 8^о.

111

Нехай живе Незалежна Галицька Держава!

ЗБІРКА СТАТЕЙ.

3.242

Відень 1922.
Накладом „Українського Прапора“.

В Управі „Українського Прапора“

(Wien, VIII. Langegasse 5, Tür 6)

можна набувати отці видання:

1. **Кривава Книга.** Матеріяли до польської інвазії на українські землі Східної Галичини 1918—1919, часть I. 8°, ст. 100, Відень 1919. Також в інших мовах. Ціна 120 кор.
2. **За державну незалежність Галичини.** Чому українська Галичина не може прийти під Польщу. Зладив др. М. Лозинський. Також по французьки. Відень 1921, стор. 56, 8°. Ціна 60 кор.
3. **С. Р.: Галичина та Соборна Україна.** Відень 1921, стор. 16, 16°. Ціна 20 кор.
4. **С. Р.: Галичина й нові держави Європи.** Відень, 1921, стор. 32, 16°. Ціна 50 кор.
5. **С. Р.: Економічні основи галицької державности.** Відень 1921, стор. 30, 16°. Ціна 50 кор.
6. **С. Р.: Нафта Східної Галичини,** Відень 1922, стор. 44, 16°. Ціна 75 кор.
7. **Др. Осип Назарук: Рік на Великій Україні,** Спомини з української революції. Відень 1920, ст. 342, 16°. Ціна на ліпшій папері 320 кор, на звичайній 260 кор.
8. **Осип Левицький: Галицька Армія на Великій Україні.** Спомини. Відень 1921, ст. 194, 16°. Ціна 200 кор.
9. **Др. Лука Мишуга: Похід українських військ на Київ** (Серпень 1919). Відень 1920, ст. 27, 16°. Ціна 24 к.
10. **Др. Ілько Цьокан: Від Денікіна до більшовиків,** Фрагмент споминів в Радянської України. Відень 1921, ст. 19, 16°. Ціна 20 кор.
11. **Іван Німчук: Українська військова організація у Відні в днях перевороту.** Причинок до історії будови української держави в Галичині. Відень 1922, стор. 16, 16°. Ціна 24 кор.

Нехай живе Незалежна Галицька Держава!

Збірка статей

Відень 1922
Накладом „Українського Прапора“

Зміст:

	Стор.
Вступ	3
Державно-правна основа Східної Галичини як Галицької Республіки	5
Др. Кость Левицький: Міжнародна основа справи Східної Галичини	10
Григорій Микетей: Міжнародні постанови в справі східної границі Польщі	17
Політично-географічне й економічно-географічне значіння Східної Галичини для розв'язання проблемів Східної Європи	27
Політично-географічні аналогії між Галичиною і Швейцарією	38
Східно-європейська проблема	42
Національна статистика в Східній Галичині	52
Господарські відносини Галичини	55
Уладження фінансових справ Галицької Дер- жави	61
В. К. Д.: Військове значіння Східної Галичини	65
Український Народ Буковини	75

Вступ.

Отсю - невеличку книжечку присвячуємо справі державної незалежності Східної Галичини. В ній представлена концепція нашої справи, видвинута на міждержавній арені, як такої реальні шляхи, якими йшов Галицький Уряд, щоб сю концепцію перевести в діло. Проекту конституції нашої Держави не подаємо, бо читачі мають його в книжці п. з. „За державну незалежність Галичини“, яку видав Уряд. Галицький Уряд і далі буде обстоювати свою концепцію перед великими державами антанти. Останні міждержавні події показують, що незалежність нашої Батьківщини в такій формі має всі вигляди на здійснення. А ці події міждержавної політики такі: Польща як експонент Франції скінчила свою подвійну роль: протинімецького жандарма на заході й оборонного протибольшевицького валу на сході Європи. Здійснюється плян Льюйда Джорджа покликати радянську Україну й совітську Росію у концерт великих держав світа. Найвища Рада

не чекаючи на те, чи совіти згодяться на умовини, під якими вони мають бути правно визнані, запросила вже голову Совітської Росії Леніна на світову конференцію в Генуї. Виступ радянських республік в міжнародній світовій політиці рішить також про східну границю Польщі, бо всі договори західних держав, творені без участі тих республік, не зобов'язують їх. А рижський договір, диктований хвилевою перемогою польс.-франц. зброї, чекає доля берестейського, бо його ні один європейський чинник не признав. Для нашої політики дорога ясна: вона йде по лінії відомого льондонського договору з 1915. та декларації радянської України й совітської Росії, зложеної в Ризі 24. вересня 1920, якою обидві згадані держави визнали незалежність Сх. Галичини на демократичній основі. Східна Галичина буде державою вільних народів на розмежу між Східною і Середушою Європою, — буде Швайцарією Сходу.

Відень, у січні 1922.

Державно-правна основа Східної Галичини як Галицької Республіки.

1. Східна Галичина (Галичина) се територія положена між Середушою і Східною Європою, що має 55.300 км² простору та 5,450.000 населення, з котрого припадає на Українців 74·4%, на Поляків около 12·1%, на Жидів около 12·3% і на Німців около 1·2 %.

2. Отся територія належала до бувшої австро-угорської монархії. В часі розпаду австро-угорської монархії з початком листопада 1918. р. українське населення Східної Галичини як значно переважаюча більшість, виконуючи своє право національного самовизначення, уконститувало на території Східної Галичини Галицьку Державу як народню республіку з Українською Національною Радою (парляментом) і Державним Секретаріатом (правительством)

3. Проти так зорганізованої Галицької Держави, званої Західно-Українською Народньою Республікою, виступила Польща вже в листо-

паді 1918. р. воєнним наступом, щоб заспокоїти свої імперіялістичні змагання.

4. Для оборони своєї незалежності організувала Галицька Держава понад 120.000-ну армію і боролася проти Польщі від листопада 1918. до липня 1919., коли Найвища Рада Мирової Конференції своїм рішенням з 25. червня 1919. дозволила польській армії тимчасово окупувати Східну Галичину, прирікаючи, що державне становище сеї території вона вирішить згідно з волею населення, значить на підставі права національного самовизначення.

5. Наслідком отсеї постанови Найвищої Ради був примушений галицький український Уряд разом з українською галицькою армією тимчасово уступити поза границі Східної Галичини, що лишилася під військовою окупацією Польщі.

6. Відтак мировим договором, заключеним 10. вересня 1919. в Сен-Жермен, переняли великі держави антанти від Австрії формально всі права суверена над Східною Галичиною, так, що Найвища Рада Мирової Конференції є тепер одним компетентним тілом до вирішення державного становища Східної Галичини.

7. Найвища Рада, приступаючи до означення провізоричних границь Польщі від сходу, на нараді 8. грудня 1919. означила також

границю між Польщею і Східною Галичиною (так звану лінію Керзона), стверджуючи, що Східна Галичина лежить поза границями Польщі.

8. На конференції Найвищої Ради 11. липня 1920. р. в Спа піднесено пропозицію скликання мирової конференції до Лондону, де мала вирішитися також справа Східної Галичини при участі її делегатів.

9. Договором, заключеним 1. серпня 1920. в Севр поміж головними державами Антанти з одної і Польщею, Чехо-Словаччиною та Румунією з другої сторони, визначено відграничення Чехо-Словаччини й Румунії супроти Східної Галичини як окремої території.

10. Але тимчасом на підставі згаданого рішення Найвищої Ради з 25. червня 1919. Польща далі держить Східну Галичину під військовою окупацією, котрої надуживає на винищення там українського населення, автохтонної більшості східно-галицької території. Та на представлення Української Національної Ради Східної Галичини, узглядняючи тяжкі обставини, в яких знаходиться українське населення під польською окупацією у Східній Галичині, Рада Союзу Народів своєю постановою з 23. лютого 1921. р. звернула увагу Найвищої Ради на потребу вирішення державного становища Східної Галичини і в тій цілі

предложила зібрані матеріали Конференції Амбасадорів у Парижі.

11. Українська Національна Рада Східної Галичини з огляду на заповідь близького вирішення галицької справи предложила в місяці маю 1921. р. великим державам Антанти проєкт державної організації Східної Галичини як незалежної Галицької Республіки, в якій усім трьом націям сеї території: Українцям, Полякам і Жидам гарантується рівні політичні права так, що обі згадані національні меншости (Поляки й Жиди) відповідно до їх чисельної сили малиб запоручену конституцією участь в парляменті й державній адміністрації. Така справедлива розв'язка справи Східної Галичини усунулаб національні конфлікти й далаб сьому краю спромогу успішного культурного, господарського й політичного розвою.

12. Але заострення міжнародніх відносин з приводу Горішнього Шлеська в місяці серпні 1921. спричинило відложення вирішення справи Східної Галичини. А тимчасом положення українського населення під польською окупацією у Східній Галичині погіршується з кожним днем. Поляки колонізують край польськими колоністами, спровадженими з Польщі; замикають українські школи та інституції просвітні, культурні, гуманітарні й господарські; вже третій рік не допускають українську молодь до університетської науки;

безправно вязнать Українців; не допускають українських урядників до державної служби; безправно ділять Східну Галичину на польські департаменти (воевідства) і прилучують їх до Польщі та насильно, бо проти волі українського населення, переводять польську статистику державну і конскрипцію населення Східної Галичини, щоб фалшиво виказувати якнайбільше число польського населення та примушувати населення до визнання польського горожанства, — щоб такими безправними способами відокремити Найвищій Раді право вирішення про державне становище Східної Галичини.

13. Тому, щоби прискорити вирішення галицької справи і тим способом визволити українське населення з польської неволі, звернулася Українська Національна Рада Східної Галичин в останнім часі знов до Союзу Народів з просьбою, щоб він своєю інтервенцією дійсно причинився до такого прискіпшення.

14. Наслідком сього Загальний Збір Союзу Народів у Женеві одноголосною резолюцією з 27. вересня 1921. висказав в інтересі мира й національної справедливости до великих держав Антанти бажання: про потребу вирішення політичного становища Східної Галичини в близькій часі.

15. Сього вирішення вижидає український нарід Східної Галичини не тільки в інтересі свого визволення, але також

в інтересі мира, бо незалежна Галицька Республіка перестане бути огнищем державних конфліктів між Польшею і Росією і буде важним етапом мира на Сході Європи.

Міжнародна основа справи Східної Галичини.

В останнім часі признали великі держави Антанти, з окрема Англія і Франція, справу Східної Галичини актуальною і пильною. З інтерпеляцій, піднесених лордом Робертом Сесилем в англійським парляменті, як також з відповіді англійського прем'єра Ллойда Джорджа слідує, що вони вважають рішення Найвищої Ради Мирової Конференції в Парижі з 25. червня 1919. р. державно-правною і міжнародною основою справи Східної Галичини, так, що отсе рішення буде у всякім разі вихідною точкою при остаточнім вирішуванню сеї справи.

Тому важно нам докладно розважити те становище, яке своїм змістом і своєю тенденцією займає згадане рішення з 25. червня 1919. р.

Мериторично має отсе рішення три постанови:

1. Уповажнення польського правительства, щоби своїми військовими силами окупувало Східну Галичину аж по ріку Збруч.

2. Предложення, що польське правительство може бути уповажнене завести цивільну адміністрацію у Східній Галичині, як заключить умову з державами Антанти, котра мусить запоручити в якнайбільшій мірі автономію сеї території.

3. Приречення, що справа державного становища сеї території мусить остаточно („в останній інстанції“) опертися на праві самовизначення населення Східної Галичини.

3. Постанови: 1. і 3. є своїм змістом безглядні, значить — аподиктичні, а постанова 2. є умовлена („може“ — і „як“).

З окрема постанова 1. є вже виконана, бо польське правительство зараз в місяці липні 1919. р. своїми військовими силами окупувало Східну Галичину аж по ріку Збруч і тому Польща від того часу аж дотепер є військовим окупантом Східної Галичини. Отсе ствердила Рада Союзу Народів (23. лютого 1921. р.), се потвердив англійський прем'єр Льюїс Джордж (6. липня 1921. р.). Проти сього ніхто не підніс і не міг піднести иншого твердження.

Щодо постанови 2., то вона мала на меті створити переходову, значить, тимчасову стадію у Східній Галичині: між військовою окупацією і остаточним вирішенням державного становища Східної Галичини. Та Найвища Рада Мирової Конференції підняла була заходи в мі-

сяці листопаді 1919 р., аби Польща дістала уповажнення завести цивільну адміністрацію у Східній Галичині на підставі статута („умови“) автономної території Східної Галичини. Але Польща тої умови не прийняла, а представництво українського населення Східної Галичини як значно переважаючої більшості населення рішучо за протестувало проти якогонебудь уповажнювання Польщі до цивільної адміністрації у Східній Галичині. Тому покликані умовини „може“ і „як“ не здійснилися. Супроти сього Найвища Рада Мирової Конференції відступила від своєї пропозиції під 2. А тимчасом перейшли два роки тяжкої неволі населення під режимом військової окупації Польщі й через те проявилися міжнародні відносини і справа Східної Галичини зовсім доспіла до остаточного вирішення.

Справа Східної Галичини виступає як актуальна й пильна, бо польське правительство, що є тільки військовим окупантом, в міжчасі самовільно присвоює собі права цивільної адміністрації Східної Галичини, а навіть ігноруючи Найвищу Раду Мирової Конференції, одиноко компетентне тіло до остаточного вирішення державного становища сеї території, трактує Східну Галичину безправно, всупереч постанові артикулу 91. сен-жерменського мирового договору наче інкорпоровану вже частину Польщі, як се виказано нашими

представленнями, внесеними до Ради Амбасадорів. Невирішена справа Східної Галичини виступає як актуальна й нагла для автохтонного українського населення сеї території, тимбільше, що польський окупаційний режим протягом двох років виказав не тільки цілковиту нездатність Польщі до ведення адміністрації у Східній Галичині, бо допровадив сей край до безправства і страшної економічної руїни, але виявив уже досі явну систему нелюдської екстермінації українського населення. Отсе населення нічого більше не бажає, як освободження його від польської окупаційної неволі й від усякого державного звязку з Польщею, як се виказано нотами Української Національної Ради, внесеними до представників великих держав Антанти.

З тих причин приходить тепер до виконання постанова 3. рішення Найвищої Ради Мирової Конференції в Парижі з 25. червня 1919. р. з категоричним дороговказом, що справа державного становища Східної Галичини має бути остаточно вирішена на праві самовизначення населення. Тому англійський прем'єр Льюїс Джордж у своїй парляментарній відповіді вказав на волю населення Східної Галичини як на політичну лінію рішення Найвищої Ради з 25. червня 1919. р., що обов'язує великі держави Антанти.

Приймаючи отсю витичну політичну лінію за підставу, лишається Найвищій Раді Мирової

Конференції до вирішення: саме здійснення волі населення Східної Галичини як найбільше інтересованого чинника — по думці національної справедливости.

Українське населення Східної Галичини, що представляє значно переважаючу більшість усього населення сеї території (74,4 %), проголосило у хвилі розпаду австро-угорської монархії (19. жовтня 1918. р.) конституування на території Східної Галичини незалежної Галицької Держави. Реалізуючи се право самовизначення, обняла дня 1. листопада 1918. р. Українська Національна Рада у Львові і в цілім краю державну власть, цивільну й військову, усунувши звідси останнього австрійського намісника.

Покликаний Українською Національною Радою галицький український Уряд виконував державну владу на території Східної Галичини аж до половини липня 1919. р., коли наслідком польської інвазії і рішення Найвищої Ради Мирової Конференції в Парижі з 25. червня 1919. був примушений разом зі своєю галицькою українською армією уступити поза границі краю й лишити Східну Галичину під військовою окупацією Польщі.

Таким державним актом українське населення понад усякий сумнів заявило свою однудушну волю, що хоче мати на території Східної Галичини свою незалежну

державу. Те своє самовизначення обстоює воно непохитно до теперішнього часу.

Польське населення Східної Галичини є там національною меншістю (12,1%), але піддержуване анексійними змаганнями сусідньої Польщі, воно заявляється за прилученням сеї території до польської держави. Отсе змагання шовіністичного польського населення противиться політичному принципі більшості й не має за собою ніякого узasadнення. Його узгляднення означало би знасилування волі української більшості на користь меншості населення й у всякім разі погубне порушення національної справедливості.

Коли тепер польське правительство як тимчасовий військовий окупант під суверенним правом великих держав Антанти некультурним способом безправно порушує особисту, релігійну, економічну, культурну й політичну свободу українського населення Східної Галичини, — то вразі прилучення сеї території до Польщі відразу українська більшість населення перейшла би в національну меншість супроти Польщі. Польща, маючи у своїх руках суверенне право над українським населенням, пішла би без пардону на винищення Українців, аби Східну Галичину перемінити на польську провінцію. Отсе значило би створити зі Східної Галичини новий Балкан Сходу!

І тут не можна поминути сеї обставини, бо

польська національна меншість не є одинока у Східній Галичині; там є ще й жидівська національна меншість (12'3%), чисельно рівна польській меншості, а економічно сильніша від польської. Жидівське населення Східної Галичини не хоче вдоволитися приреченнями про охорону меншості, але жадає повної рівноправності у школі, уряді й публичнім життю... Отсим домаганням жидівського населення не можна відмовити узасаднення, бо годі бавитися ілюзіями, що Жиди стануть польською або українською нацією...

Бажаючи вирівнати отсі розбіжні змагання трьох націй Східної Галичини й допровадити їх до спільного знамени національної справедливости й до кращої будучности всього населення галицької вітчизни, українська більшість готова признати двом другим заселяючим край народам повну рівноправність замість самих прав національних меншостей та допустити їх у відношенню їх чисельної сили до співучасті в законодавстві й адміністрації Східної Галичини як незалежної держави вільних народів.

Проект такої державної організації Східної Галичини як незалежної Галицької Республіки доручила у своїм часі Українська Національна Рада Східної Галичини правительствам великих держав Антанти. Уконститування такої Галицької Держави відповідає життєвим інтересам

усього населення Східної Галичини без різниці націй, що будуть мати спромогу спільно і згідно працювати для загального добра своєї держави.

Таке вирішення справи є також в розумнім інтересі Польщі, що у своїх етнографічних границях зможе приступити до успішної консолідації своїх внутрішніх відносин, бо у Східній Галичині знайде вона замість ворожої іреденти добро-сусідську державу.

Вкінці таке вирішення державного становища Східної Галичини відповідає також добре зрозумілим інтересам великих держав Антанти. Сим способом Східна Галичина перестане бути вічним огнищем державних конфліктів між Польщею і Росією, а стане важним етапом мира на Сході Європи.

Др. Кость Левицький.

Міжнародні постанови в справі східної границі Польщі.

Польські офіційні, політичні і громадянські круги не завагалися в останнім часі поставити сміливе твердження, що східна границя Польщі є остаточно вирішена та що до сього питання не може бути ніякого сумніву, силкуючися притім довести, що ця границя є акцептована міродатними міждержавними чинниками. Таке тверджен-

не поставив також сам польський міністер для закордонних справ п. Скірмунт.¹⁾ Твердження се опирають вони на факті заключення мирового договору в Ризі між Польщею з одної сторони й Совітською Росією і Радянською Україною з другої сторони.

Не будемо полемізувати з неправдивими твердженнями польської сторони, а обмежимося до наведення фактів, що опираються на міждержавних постановках у сій справі. Признаємо, що Польща має дійсно усталену східну границю, але її означено не в Ризі, а установили її ті, котрі версайльським мировим договором покликали Польщу до державного життя, то є великі держави Антанти.

1. Загальні границі Польщі установили держави Антанти мировим договором у Версайлю (арт. 87), приймаючи за підставу, що Польщу твориться на неспірно польських етнографічних територіях.

2. Перше потягнення границі між Польщею і Східною Галичиною державами Антанти наступило 20. листопада 1919. у проєктованім т. зв. статуті для Східної Галичини. Потягнена там границя між Східною Галичиною і Польщею ішла: На захід: від точки, де бувша границя між Австро-Угорщиною сходиться зі східною адміністра-

¹⁾ „Газета Вечорна“ з 25. XII. 1921, ч. 6193. Те саме твердять там-же д-р Левенгерц, Вітос, проф. д-р Гальбан і проф. д-р Іломбінський.

ційною границею місточка Белзця і на південний захід та сама адміністраційна границя; даліше адміністраційна границя політичних повітів Чесанова на заході, а Рави Руської на сході. У продовженню на південний захід адміністраційна границя між повітами Чесанів та Яворів, перетинаючи кут, утворений біля села Липовиця, лінією, яка має бути означена на терені, що лежить около два кілометри на північ від сеї місцевости. Даліше в напрямі на південь адміністраційна границя між повітами Ярослав і Перемишль (на заході) й повітами Яворів, Мостиска, Самбір, Старий Самбір по порядку на сході; відтак в напрямі на південь до скруту, віддаленого 1 км. в напрямі південного сходу від горбка 519 (Радич), адміністраційна границя між повітами Добромиль і Старий Самбір; звідси в напрямі південного заходу аж до скруту сеї границі, приблизно 15 км. на південний захід від Хирова й на віддаль приблизно . . . від Хирова і 2 км. на південний схід від горбка 733 — лінія до означення на терені, що перетинає залізничий шлях Хирів—Самбір, в місці около 2 км. на південь від горбка 1355 (Галич) — адміністраційна лінія між повітами Добромиль і Ліско на захід і повітами Старий Самбір і Турка на схід. Ся границя одначе різниться від сих розмежувань у двох точках, які мають бути означені на місці: а) в тім місці, де адміністраційна границя звертається на захід від шляху, який веде з Хирова до Лютовиск в сеї спосіб, що сеї

нілях лишається в цілості на польській території, б) точка місцевости Бібрка, в сей спосіб, що ся місцевість лишається також на польській території.²⁾

3. Найвища Рада Мірової Конференції 8. грудня 1919. взяла на свої наради справу цілої східної границі Польщі й ухвалила після проекту делегата Зєдинених Держав Полька сліднуючу граничну лінію, яка переходить через: Гродно, Вапівку, Немирів, Берестє-Литовське, Дорогуськ, Устилуг, на схід від Грубешова-Крилова, на захід від Рави Руської, на схід попри Перемишль аж до Карпат.

Як бачимо, Найвища Рада установила границю між Східною Галичиною і Польщею по лінії, потягненій у проєктованім статуті.³⁾

2) Сей статут в місяць пізнійше (22. грудня 1919.) за справою англійського прем'єра Льюйда Джорджа відкинула Найвища Рада. Належить згадати, що основу сього статута випрацював на поручення Дмовського й Паде-ревського проф. львівського університету Стажинський, а польський уряд підсунув його державам Антанти.

Границя західної Галичини, потягнена в статуті, відрізує від етнографічної території Східної Галичини українські повіти: Чесанів, Добромиль, Ярослав, Перемишль, Ліско і Сянік, Новий Санч, Новий Торг, які творять т. зв. Лемківщину та частини політичних повітів: Коросно, Ясло, Горлиці, Грибів.

3) В комунікаті про рішення говорить ся, що Найвища Рада означила 8. грудня 1919. східну границю Польщі на північному сході, а т. зв. Західну Галичину інкорпоровано до Польщі після границі, потягненої у статуті.

Треба підчеркнути, що держави Антанти, установивши границю між Східною Галичиною і Польщею дня 8. грудня 1919., на тім-же засіданню інкорпоровали до Польщі т. зв. західну Галичину як польську етнографічну територію. Сього рішення Найвища Рада не подала до публичного відома ізза большевицької грози, бажаючи, щоб Польща покищо держала протибольшевицький фронт якнайдалше на схід від своєї етнографічної території, себто від визначеної її границі. Але те рішення подали держави Антанти до відома Польщі й тодішньому російському антибольшевицькому (Денікінівському) правительству, як се недавно ствердив Керенський у „Волі Росії“.

Є се одинокий міжнародний правний акт, виданий державами Антанти в справі установлення східної границі Польщі й ті держави до сьогодні стоять незмінно при своїм рішенню.

Польський уряд, одержавши таке рішення, починає від тепер працювати послідовно над тим, щоб його повалити й добути собі поза плечими Антанти иншу, далше на схід висунену границю. Сю роботу веде Польща всякими шляхами. Польський генеральний штаб старається доказати в Парижі, що границя, визначена 8. грудня 1919., є зі стратегічного боку (на випадок війни) не до вдержання та що границю Польщі на сході з тих причин треба посунути бодай до лінії, на якій

спинилися були німецька й австро-угорська армії при підписуванню берестейського мира.

Колиж мимо деякої піддержки зі сторони французького генерального штабу держави Антанти заявили, що їх рішення є дефінітивне, тоді Польща постановила їх поставити перед факт доконаний.

Пілсудский вже під кінець грудня 1919. заключує договір з Петлюрою на основі якого: 1. дістає зречення Галичини в користь Польщі і сим способом хоче перечеркнути установлену границю державами Антанти між Східною Галичиною і Польщею; 2. доводить до спільної кооперації в поході на схід, щоби зброєю перечеркнути також визначену Польщі границю на північнім сході.

Коли французький уряд довідався про приготування Польщі до офензиви на схід, то хоч він був за польською офензивою проти большевиків, всеж саки тодішній французький прем'єр Мілеран нотою з марта 1920. року повідомив Польщу, що її східна границя не може бути посунена поза лінію з 8. грудня 1919.⁴⁾

4) Польський уряд не оголосив ноти Мілерана. Щойно коли вшехпольська преса почала поборювати похід Пілсудского на схід, польський уряд її оголосив, а інспірована ним польська преса додала коментар, що похід Пілсудского був конечний, щоб перечеркнути визначену східну границю з 8. грудня 1919. З того часу в західній Європі, головню в Англії, Польща добуває

Тимчасом польський похід весною 1920. скінчився під Київом катастрофою, а большевики в липні 1920. станули вже під Варшавою. Саме в тім часі зібралася Найвища Рада в Спа на свою конференцію. Супроти грози упадку Польщі вона ще раз проклямує здержання Польщі в її етнографічних границях. Рівночасно заключають держави Антанти з Польщею відомий договір в Спа 10. липня 1920., який в імени Польщі підписав тодішній її прем'єр Грабські. В тім договорі поновно держави Антанти потвердили визначену ними східну границю Польщі з 8. грудня 1919., яку також сим разом підписала Польща, з чим дотепер отягалася.

Граничну східну лінію Польщі подала тепер Найвища Рада офіційально до публичного відома тим способом, що лорд Керзон подав її в телеграмі з 11. липня 1920. до Чічеріна, а Бонар Лью оголосив її 14. липня 1920. в англійськiм парламенті. Від Спа східна границя Польщі одержала назву лінії Керзона.

Так устійнили східну границю Польщі не лиш держави Антанти, але також Польща зі свого боку дала свій підпис на неї.

На тімстоять держави Антанти непохитно

собі марку імперіалістичної держави, та ізза кооперації Петлюри в Польщею також Україна стягає на себе неприхильність Англії.

до нині, а всі дальші заходи Польщі: 1. спонукати держави Антанти відступити від сього рішення; 2. взяти назад свій підпис, потерпіли повну невдачу.

Таким кроком Польщі в ціли зломання сього рішення являється мировий договір, заключений 18. марта 1921. в Ризі. По його заключенню поїхав сам Пілсудский до Парижа, щоб не лиш наклонити Францію до визнання нею східної границі Польщі, потягнутої в Ризі, але також просити, щоби Франція інтервеніювала з користь сеї границі в інших держав Антанти. Та французський уряд не лиш не прийняв на себе ролі посередника в тій справі, але заявив, що він ніколи не дасть своєї згоди на сю границю. Пілсудский вернув з нічим.

Відтак польський уряд почав робити потайні заходи, щоб рижський договір, якого визнання відмовили держави Антанти, зареєструвати в Союзі Народів. Але два протести Галицького Уряду: перший проти самого договору — 26. марта 1921. у відношенню до Східної Галичини, а відтак другий з 2. квітня 1921. проти реєстрації, звернені до Союзу Народів і великих держав Антанти, увінчалися повним успіхом, бо сього договору як у відношенню до самої Галичини, так і до східно-північних територій Союз Народів не зареєстрував.⁵⁾

⁵⁾ Пригадуємо читачам лайку польської преси з того приводу на генерального секретаря Союзу Народів сер

Так отже стверджуємо, що покликання польських офіційальних чинників, немовби границя, потягнена в рижському договорі, є окончним вирішенням східної польської границі, не відповідають дійсним фактам ані міждержавним постановам.

Польські офіційальні чинники свідомо обдурюють свою суспільність, бо чейже годі припустити, щоб вони не знали фактичного стану справи. Побиває їх тут найбільше заява п. Шимона Ашкеназого, зложена перед Союзом Народів у Женеві, де він признав при нагоді вирішування нашої справи 27. вересня 1921., що справа Східної Галичини не є вирішена, отже ріка Збруч не є східною границею Польщі!

Стільки що-до самої східної границі Польщі, а тимсамим також що-до границі між Польщею і Східною Галичиною.

Що-до рижського договору як такого і його відношення до Східної Галичини, то пригадуємо декларацію Совітської Росії і Радянської України, які 24. вересня 1920. устами своїх делегацій у Ризі визнали незалежність Східної Галичини з її демократичним устроєм.

Не вирішувано одначе сеї справи в Ризі тому, бо наша делегація відмовила тій конфе-

Друмонда, яка закидала йому протегування Галицького Уряду.

ренції компетенції в тій справі, а сам предсідник польської делегації Домбські зложив згідно з міждержавними постановами у справі Східної Галичини декларацію, що до вирішування сеї справи є покликані інші міждержавні чинники.

Не йдемо слідами польських офіційних чинників і польської преси, щоби вмовляти в читачів неправду й лож, але ствердили ми тут самі факти, які проречисто говорять, що правда й міждержавні постанови по нашій стороні.

Значить, всі комбінації польської сторони, що опираються на рижським договорі, в першу чергу у відношенню до Східної Галичини, з їх балачками про автономію чи то територіальну чи воевідську для тої території, — є пустою з воздуха схопленою фантазією Скірмунтів, Левенгерців, Гломбінських, Гальбанів і т. д., бо Східна Галичина до Польщі не належить і належати не буде!

Ми твердо переконані, що держави Антанти сповнять свій обовязок супроти нашої Батьківщини й вирішать її долю по думці справедливих домагань нашого населення як переважаючої більшости сеї території та по думці права самовизначення нації.

Григорій Микетей.

Політично-географічне й економічно-географічне значіння Східної Галичини для розв'язання проблем Східної Європи.

Вступ.

• Етнографічна територія польського народу була основою, на котрій побідні союзні держави Антанти збудували (1918. | 19. р.) польську державу. Після засади самовизначення народів та виразного висказу президента Вільсона мала Польща бути утворена на землях „безсумнівно замешканих у більшості Поляками.“

Сі первісні наміри держав Антанти щодо Польщі вповні відповідали відносинам і вимогам. Поляки се 20-мільйонний нарід, якому належалася держава в рамках Середньої Європи. Етнографічна територія Поляків обмежується вповні на Середню Європу, бо сягає на схід тільки до 22⁰ сх. довжини від Greenwich. Політичні й економічні інтереси з природи річи обмежують Польщу тільки на Середню Європу. Тут вона може сповнити своє політичне завдання: бути разом із чеською державою заборолом проти німецького „Drang nach Osten.“

Тимчасом розвиток подій по 1918. р. й пересадні, на мнених історичних правах оперті амбіції польських політиків випхали Польщу з її

первісної ролі й заставили її до експанзії на схід, на не-польські землі, приналежні історично й культурно-географічно до Східної Європи. Польща, користаючи з суспільної революції на Сході Європи, яка безмірно ослабила всі східно-європейські народи, захопила частини литовської, білоруської й української території, які були в посіданню передвоєнної російської держави. Сей простір землі (207.000 км²; 13 і пів мільйонів населення) є таксамо великий, як ціла етнографічна Польща. Скількисть Поляків, розсипаних по сій не-польській заанектованій території, виносить не цілих 1,300.000, значить 10%. І то після урядових статистик, як відомо, препарованих все на користь Поляків. Між тими забраними Польщею землями знаходиться також Східна Галичина.

Своїми збройною рукою веденими заборами Польща: 1. спинила будову литовської держави, 2. знищила білоруську й підірвала українську державність. Тим улегчила вона большевицькій Росії завоювання Білоруси й України, на яких негайно засновано номінально автономні, ба „самостійні“ совітські держави: Білоруську й Українську. Тим не менше вибух між Польщею і Росією конфлікт саме за ці землі, приналежні давніше до Росії — тепер загарбані Польщею. Його перепинив мир у Ризі. Однак відносини між Польщею та Росією не поправилися, навпаки погіршилися й гіршають з кожним днем. Вибух нової війни спинює тільки елементарна ката-

строфа голоду в Росії та хронічні протисовітські повстання на Україні. Та як тільки Росія двигнеться з занепаду, як теперішнє безладде уступить сяк-так упорядкованим відносинам, російська імперія чи федерація, чи там російська й українська держави ніколи не допустять до сього, щоб землі, загарбані Польщею на схід від етнографічної польської границі, лишилися при Польщі. Для обновленої Росії ці землі будуть „споконвіку русскими“, для України „споконвіку українськими“ землями, яких ніяка східно-європейська державна влада ніколи Польщі не дарує.

А революційне ослаблення Східної Європи не вічне. Відбудова там куди легча і швидша, як дeneбудь в Європі!

I.

Серед східно-європейських земель, загарбаних Польщею по 1918. р., знаходиться також Східна Галичина. Її простір виносить 55.300 км², населення 5,450.000, з того 4,055.000 Українців (74·4%), 670.000 (12·3%) Жидів, 659.000 Поляків (12·1%), 65.000 Німців (1·2%). Галичина, хоч не належала перед 1914. р. до Росії, є географічно, культурно й економічно визначно східно-європейським краєм. Росія від сотні літ змагала

тому до її посідання й після льондонського договору 1915. р. мала їй Східна Галичина по побіді припасти. Східна Галичина конечна була для давньої російської імперії з кількох причин: 1. Потреба природної границі Карпат для держави, що на заході не мала природних сухопутних границь. 2. Конечність вирівнювання західної границі російської держави, котра через відомий півострів Конгресової Польщі була наражена на великі небезпеки в разі війни з Німеччиною й Австрією (сі побоювання вповні оправдалися 1915. р.). 3. Вигідність Східної Галичини для лучби Росії з Середньою Європою, отже для економічних інтересів Росії. 4. Галичина була для Росії конечним етапом для розбиття Австро-Угорщини, яка їй перешкоджувала досягти: а) Царгороду й Дарданелів, б) Адрійського Моря. 5. Галичина була 1876.—1914. р. головним центром українського національного руху, дуже небезпечного для давньої централістичної Росії, загроженої українським сепаратизмом.

Як позори для претенсій на Східну Галичину служили перед публичною опінією на зовні й навні: 1. Історичний факт, що Галичина була до 1340. р. інтегральною частиною староруської держави, якої спадкоємцем уважала себе Росія. 2. Антропо-географічний факт, що Східна Галичина заселена близько в $\frac{3}{4}$ Українцями (Русинами — після офіційальної австрійської, Малоросами — після офіційальної російської термінології), яких

російські офіційальні круги вважали тільки одним із племен „великого російського народу“.

Всякому, що знає й безсторонно оцінює східно-європейські відносини, мусить стати ясным, що Східна Галичина з політично-географічного погляду належить до Східної Європи, не до Середньої.

Кожда могутня держава, що виросте у Східній Європі, з окрема нововідбудована російська держава, вже з географічних причин ніколи не дозволить на се, щоби Східна Галичина лишилася при Польщі.

Кожний, що бажає собі на будуче мира між Польщею й Росією, мусить старатися, щоби Східна Галичина була негайно відділена від Польщі та організована як самостійна й неутральна держава (Pufferstaat) між Польщею і Росією. Коли Польша задержить Галичину, то без сумніву попаде в стан хронічного конфлікту з Росією. Перша воєнна заверюха в сих сторонах Європи буде тоді рівнозначна з певним і конечним упадком польської держави. Бо Польша, навіть у нинішніх границях, супроти пововідбудованої Росії не булаб поважним фактором.

Колиб із теперішньої кризи на Сході Європи не вийшла нововідбудована одноціла Росія, а прим. російська федерація, роля і значінне Східної Галичини булиб такі самі. Фе-

дералістична Росія мусілаби з політично-географічних і економічних конечностей таксамо змагати до відірвання Східної Галичини від Польщі, як давня російська імперія. Тому то і з огляду на можливість повстання федералістичної Росії є конче потрібним відлучити Східну Галичину від Польщі та зорганізувати її як самостійну й неутральну державу.

Третя можливість така, що зі східно-європейського хаосу вийде також велика українська національна держава. З уваги на величезний зріст українського націоналізму навіть серед мас селянства в останніх роках і з уваги на вічні протибольшевицькі (в дійсности також протиросійські) повстання на Україні ся можливість не є виключена. І в такому випадку відлучення Східної Галичини від Польщі та зорганізованне її в державу є конечне. Для Великої України булаби Східна Галичина, національно найсвідоміша серед усіх українських земель, лишившиися під Польщею, другим виданнем Ельзас-Льотарингії.

II.

Самостійна й неутральна Галицька Держава матиме для розв'язання східно-європейських проблем величезне значіння. Розв'язання цих проблем може, що правда, наступити також дорогою повільної внутрішньої еволюції. Одначе ця дорога дуже далека. Населення Східної Європи так страшно виснажене війною, револю-

цією й голодом, що не найде так швидко сили, щоб усунути теперішній хаос і розпочати відбудову. На се може минути кількадесять літ, а тимчасом зі світової продукції й торгівлі будуть виключені такі важні й величезні (20 міл. км²) простори, як Східна Європа й Північна Азія. Тому то верховні круги світової політики повинні безумовно взятися до активної ролі при впорядкованню східно-європейського хаосу.

Дотеперішні проби: Колчака, Денікіна, Врангеля (1918.—1920.) не увінчалися, як відомо, ніякими успіхами з причин легко зрозумілих усякому, що хочаб поверховно знає східно-європейські відносини. І так згадані царські генерали: 1. не хотіли й не вміли числитися з тим, що Росія перейшла революцію й поворот давніх царських порядків з чиновництвом і мілітаризмом є для більшості населення страшніші від большевицького пановання, 2. підіймаючи свою акцію в головній мірі на українських землях, виступили проти всього, що українське, з безпримірним шовінізмом. Тому український мужик своїми повстаннями так підірвав їхню силу, що большевикам лишилося при ліквідації прим. Денікіна і Врангеля тільки вже небагато до роботи. Польська проба 1920. р., хоч мала для замилення очей Українцям і світовій політиці по своїм боці авантюриків Петлюри, не могла увінчатись успіхом. Поляків усе і всюди вважали, вважають і вважати будуть усі

східно-європейські народи: чи то Росіяне чи Українці чи Білорусини чи Литовці за ненависних чужинців-наїздників. Вони нездатні до заведення ладу в Східній Європі, бо ніякі творчі чинники Східної Європи під польською егідою ніколи не згодяться відбудовувати держави. І при польській спробі 1920. р. повстання на Україні головно причинилися до невдачі Поляків. Аж на своїй етнографічній території змогли Поляки дати відсіч червоним арміям, до речі: не дуже численним і лихо заосмотреним.

Надійна проба впорядкування східно-європейського хаосу може вийти тільки від одного з двох великих східно-європейських народів: Росіян або Українців. Починати від Росіян трудно, бо 1. головна основа московського народу — російське мужицтво — переважно стоїть по стороні комунізму, живучи від 300 років у дійснім земельнім комунізмі й непривикле до засади приватної власности на землю; 2. російська інтелігенція, винищена большевиками й на загал непридатна до державного будівництва; 3. нема вигідного кусника російської національної території, від котрого моглаб початися акція впорядкування.

Багато кращі умовини представляє Україна, бо

1. Українське мужицтво (90% населення) стоїть споконвіку на приватній власности на землю. Тут джерело опозиції й повстань українського мужика проти совітської влади. Друге

джерело: пробудження націоналізму й ненависті до Росіян, що репрезентують совітську владу на Україні. Пановання большевиків стало синонімом російського гноблення.

2. Українська інтелігенція Східної України, вихована свого часу в російських школах, виявляє, що правда, багато хиб, прикметних також російській інтелігенції, одначе національна свідомість вирівнує багато хиб.

3. Існує кілька місць української території, з яких може розпочатися порядкування Східної Європи. Се 1. Східна Галичина, 2. Чорноморське побереже між Дністром та Дніпром (Одеса—Миколаїв—Херсон), 3. Крим, 4. Кубанщина.

4. Найважнішою територією (етапом), від котрої може початися відбудова Східної Європи, є Східна Галичина.

III.

Східна Галичина може стати найбільш надійним етапом для розв'язання проблемів Східної Європи з отсих причин:

— Східна Галичина: 1. Має всі умовини, щоби ставши самостійним державним організмом, змогла сама себе вижити й вивозом сирівців (нафта, сіль і т. д.) добре оплатити привіз фабрикатів із заграниці. 2. Посідає одинокую частину східно-європейського селянства: а) національно вповні освідом-

лєну, б) політично вишколену, що показали найкраще вибори до австрійського парламенту 1907. і 1911. з довільним перекиданням голосів і збудованне З.У.Н. Республіки, в) вожу не то вже комунізму, але й соціал-демократії, г) здібну до найвищої національно-політичної посвяти (війна з Польщею й більшовиками 1918.-20., неподатливість супроти польських репресій). 3. Має численну, дуже свідому й політично вишколену українську інтелігенцію. 4. Може виставити до 500.000 війська першорядної якості. Маленька (40.000) галицька армія скорше здобула Київ (серпень 1919.), як Поляки (300.000) в 1920. р. 5. Галичина опановує своїм положенням найважливіші переходи через Карпати зі Східної до Середньої Європи. 6. З Галичини розходяться найвигідніші шляхи й маршові лінії вахляристо на всю південно-західну частину Східної Європи аж по Припетські болота, Дніпро й Чорне Море. Військово-географічне значіння Східної Галичини в тому першорядне. Се показали найкраще досвіди світової війни з 1914.—1918. р.

Самостійна Галицька Держава 1. мусить стати надійним посередником лучби й торгівлі поміж Східною Європою, що богата сирівцями й землями Середньої Європи (головно Чехословаччина), що задихуються з недостачі вивозу, спинюваного Польщею, яка хоче мати монополь торгівлі зі Сходом Європи. 2. Може стати відразу

головним огнищем, в яким може зосередитися нинішня численна українська еміграція за кордоном і почати органічну працю на полі політичнім, економічнім і культурнім. 3. Може стати тим способом головним огнищем підготовної агітаційної роботи на цілий південь Східної Європи (українські землі). 4. Може стати вихідною точкою для активного заведення ладу в Східній Європі. Східно-галицький уряд мігби у рішучій хвилі одним махом заволодіти Правобережною Україною та зорганізувати її політично й військово при помочи місцевих українських елементів. Тим способом булаб започаткована організація цілого півдня Східної Європи.

Тільки сею дорогою можлива нині якась поважніша акція на Сході Європи. Та вона тісно звязана з долею Східної Галичини. Коли сей край лишиться при Польщі, він не тільки що не буде помічний при розв'язанню східно-європейських проблемів, а навпаки завадою. Населення Східної Галичини не захоче служити в польським війську, а коли його примусять, відграватиме роль Чехів в австрійській армії 1914—1918. р. Таксамо політично воно ніколи не погодиться з польським володінням. Галичина тоді стане джерелом постійних конфліктів Польщі з Росією, згл. Україною, що напевно не буде в інтересі західно-європейських держав і світового*мира.

Політично-географічні аналогії між Галичиною і Швейцарією.

Українці Східної Галичини бажають, щоби з сеї країни була утворена самостійна держава вільних народів на лад Швейцарії.

Швейцарська республіка повстала, як відомо, в рамках старої „римської держави — німецької нації“ середньовіччя (початок XIV. в.). Та хоч від 1315. р. (битва під Мурґартен) мала фактичну самостійність, то вийшла з рам німецької держави аж у вестфальському мирі 1648. р. Але в 1815. р. паризький акт і віденський конгрес признали Швейцарії постійну нейтральність і ненарушимість. Швейцарія була спершу великим торгом на наємних жовнірів, потім (від XVIII. в.) промисловим краєм і торговельним посередником між сусідами. Велика гео-політична вага Швейцарії починається при консолідуванні італійської і німецької держави. Своєю самостійністю й нейтральністю відіграла Швейцарія велику роль в часі воєнних конфліктів 1859. р., 1866., 1870/71., 1914/18. завсіди в позитивнім напрямі для надійного розвитку провідного напрямку світової політики, то значить — для творби й укріплення національних держав. Нейтральність Швейцарії в 1859. і 1866. р. причинилася до утворення Італії, 1870/71. до консолідування Німеччини, 1914/18. до захищення Італії та Франції від німецького міліта-

ризму й до розвитку анти-національної австро-угорської держави. Значінне самостійности й неутральности Швейцарії виступало не менше додатно в дипломатичних конфліктах і пересправах XIX. і XX. віку. Швейцарія стала дуже швидко поважним осередком для міжнародніх пертрактацій та установ. Тут переведено: Женевську Конвенцію (1864.), Всесвітній Почтовий Союз (1878.), Міжнародній Телеграфічний Союз (1875.), Союз для охороні промислової (1883.) й мистецької (1886.) власности і т. п. Тут найшов собі вкінці осідок Союз Народів (1919.—1920.).

Між Галичиною і Швейцарією бачимо дуже визначні аналогії.

1. Географічно-політичне положення Галичини і Швейцарії вповні аналогічне. Швейцарія лежить на межі Середньої й Західньої Європи, Галичина на межі Середньої і Східньої Європи. Швейцарія причинюється до вдержання політичної рівноваги між Францією й Італією з одної і Німеччиною з другої сторони та між усіма ними посполу. Галичина сповняє таку саму роль поміж Польщею й Румунією з одної, Росією, згл. Великою Україною з другої сторони.

2. Військово-географічне положення Галичини і Швейцарії вповні аналогічне. Швейцарія положена приблизно по середині дуги Альп, Галичина по середині дуги Карпат. Обі в сих місцях, де конче потрібний перехід важних шляхів через

сі довгопростягнені й тяжко перехідні верховини.

Швайцарія положена в сім місці Альп, куди ведуть крізь них давно вживані, згідно недавно побудовані переходи через альпейські хребти (Шамоні, Бернард, Сімпльон, Готгард, Шплюген, Мальоя). Галичина положена знову там, де карпатська система згідно найвуща й найлегча до переходу (цілий Низький Бескид з Дуклянським провалом, Лупків, Ужок, Верецьки, Бескид, Вишків, Пантир, Яблониця і т. и.). Обі території опановують сим робом важні переходи, яких посідання давалоб одній із сусідніх великих держав безмежну перевагу над іншими. Так як посідання Швайцарії непомірно скріпилоб Німеччину чи Італію, так посідання Галичини непомірно скріпляє Польщу чи Росію.

Як Швайцарія хоронить запілля Франції та Італії проти Німеччини, таксамо Галичина хоронилаб запілля Польщі, Румунії і Чехо-Словаччини в разі їхньої війни з Німеччиною чи Росією. Легко догадатися, що булоб із Францією 1870. і 1914. р., колиб Швайцарія була в посіданню Німеччини. Колиб у 1919. р. ЗУНР. не була спинила злуки большевицьких військ Росії з червоною Угорщиною та колиб українські союзні війська саме в Галичині не здержали були 1920. р. походу армій Троцького, то ні польська ні румунська держави тепер не існувалиб, а червоні прапори маялиб над цілою Середньою Європою.

3. З етно-політичного погляду становище

Швайцарії й Галичини також визначно анальогічне. В обох державах є по три головні народи, тільки що у Швайцарії Німці, Французи й Італійці мають свої суцільні території, в Галичині-ж мають її тільки Українці, а Поляки й Жиди живуть розсіпані між ними. Як швайцарські Німці творять з національно-культурного боку окрему групу німецького народу, так і галицькі Українці серед українського народу. І в одних і в других дуже сильно розвинений льокальний патріотизм.

4. З економічно-географічного боку як Швайцарія так і Галичина, хоч невеликі простором і населенням, є: 1. важними продуцентами (Швайцарія у промислі, Галичина в сирівцях); 2. надійними й виплатними контрагентами в торгівлі; 3. природними посередниками в торгівлі поміж сумежними великими державами. На се звертає обі ці країни їхнє подібне комунікаційно-географічне положення.

5. З суспільного боку як Швайцарія так і Галичина є краї з переважно хліборобським населенням, суспільно здорові, менше доступні соціалістичним і комуністичним агітаціям, як населення кожної із сусідніх держав.

6. З чисто військового боку як Швайцарія так і Галичина, хоч невеликі, то сильні. Галицький мужик (особливо верховинець: Бойко чи Гуцул) такий самий добрий стрілець, як швайцарський гірняк, а перевищує його ще витрева-

лістю на невігоди. Галичина може в разі потреби виставити 400—500.000 доброго війська, яке зможе вповні захистити її самостійність і нейтральність.

Східно-європейська проблема.

Відповідь п. Таке Йонеску.

Румунський президент міністрів Таке Йонеску помістив у листопадовім (16.) числі „La Revue de France“ програмову статтю про малу антанту. На думку автора мала антанта, котрої інтереси вповні годяться з інтересами союзних великих держав, являється тільки ділом мира. Вона має лише оборонні наміри проти евентуальних небезпек, що загрожувалиб європейському мирови з двох сторін: з боку Німеччини й Росії.

Не хочемо спинюватися над головними лініями політики малої антанти, виложеними паном Таке Йонеску; ми моглиб також погодитися зовсім з його подрібною характеристикою членів нового державного союзу. Одначе Таке Йонеску представив відношення малої антанти до східної Європи, її будуче становище до великих проблем віднови європейського Сходу, нинішній дійсний стан річей на Сході й можливости майбутнього з таким суверенним легковаженням і з такими якими суперечностями, що його статею публична

о пінія політичного світа щодо цілості східно-європейського питання може бути тільки цілковито збаламучена.

П. Таке Йонеску боїться будучого німецько-російського союзу. Щодо сього він має повну слухність. Відновлена одноцільна російська держава може після одного або двох десятиліть зовсім прийти до себе і знова повернути до своєї традиційної політики експанзії. Від 1918. р. свідомо чи несвідомо ціла світова політика працює над будучим німецько-російським союзом. Сей союз бувби на суші в крайнім випадку непобідимий. Уявити собі тільки російські міліонові армії під командою німецьких генералів, озброєні німецьким промислом, організованим Німцями постачанням муніції та інших матеріалів, плече об плече з могутньою німецькою збройною силою! Морські проливи з Царгородом, Єгипет з Суєзьким каналом, Мезопотамія, Індії булиб загрожені десятикратно більшою небезпекою, як в часі війни 1914—1918.

Щож отже Таке Йонеску хоче протиставити сьому незвичайно могутньому бльокові, сим 20 міліонам квадратних кілометрів і поверх 200 міліонам населення?

Малу антанту, в першу чергу Польщу. Він радби бачити Польщу можливо великою та могутньою, щоб вона стала важним чинником на Сході Європи. Тому взиває він союзників, щоб вони зрозуміли свої дотеперішні довершені на

Польщі похибки (?) й визнали установлені миром в Ризі східні границі Польщі. Особливо гострий наступ веде пан Таке Йонеску проти пляну утворення зі Східної Галичини самостійної держави й відірвання Східної Галичини від Польщі. Він думає, що інтереси не тільки Польщі, але й цивілізованої Європи вимагають, щоби Східна Галичина в тій чи іншій формі лишилася при Польщі, щоби армія, яка охоронятиме Східну Галичину, була польська. „Не моглоб бути більшого божевілля, як утворення ще одної малої і слабої держави між Росією, Румунією і Польщею; не моглоб бути більшого злочину, як поставити теперішню або будучу Росію на хребті Карпат, значить майже на рівнинах середньої Європи. Бувби се такий акт політичної сліпоти, таке самовбийство для справді європейської Європи, що я не хочу вірити в таку можливість“, пише пан Таке Йонеску.

Та ми можемо доказати, що може бути ще більше „божевілле, злочин, самовбийство“, акт ще більшої політичної сліпоти. А се булоби: якщо союзники пішлиб за радою пана Таке Йонеску, визнали рижську східну границю Польщі й полишили Східну Галичину в якійнебудь формі при Польщі.

Utinam falsi vates simus! Наслідки сеї політики булиби просто погубні не тільки для Польщі й малої антанти, але також для європейського

і світового мира, досягненого щойно з таким трудом і після таких великих жертв.

Сучасне положення Східної Європи, коротко кажучи, таке: Наслідком російської революції російська світова імперія розпалася на свої природні й національні складові частини; соціальна революція та доктринерська економічна політика комунізму страшно зруйнували цілу величезну територію колишньої російської імперії. Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща відірвалися від колишнього державного зв'язку і зуміли вдержати свою незалежність по нинішній день. Україна й кавказькі держави втратили згодом самостійність, виборену в роках 1917. і 1918., при чому совітська Україна займає в новій федерації східно-європейських совітських держав окреме упривілежене становище. Місце колишнього централізму заняв аналогічний до колишнього австро-угорського російсько-український дуалізм.

Сучасний стан річей у Східній Європі не буде тривати довго. Комуністична совітська система хитається в усіх углах; вона повільно еволюціонує на право, а не є виключена також революція в сім напрямі. З теперішнього хаосу можуть вийти три річі: 1. нова одноцільна, побудована на централізмі Росія, — або 2. федеративна Росія, або 3. ряд самостійних держав, з котрих Україна булаби другою щодо величини. (Етнографічно суцільна область понад 1,000.000 км² 55,000.000 мешканців).

Тепер піддамо сумлінному розслідову поради пана Таке Йонеску в приміненню до всіх тих трьох можливостей.

Якщо повстане нова одноцільна Росія, то вона мимо можливо найкращої волі свого уряду мусить починати від негайної ревіндикації „істинно русских земель.“ Публична опінія, обиджена національна гордість, льондонський договір 1914/15. р. приневолять новий уряд Росії до заключення союзу з Німеччиною і негайного виступлення проти трьох членів малої антанти: Польщі, Чехословаччини й Румунії.

Від Польщі зажадалаб Росія не менше як 207.000 км² з 13 і пів міл. населення. А саме Холмщину, частину Гродненщини, Вильно й Минськ, Волинь і Галичину із столицями старих „російських“ князів (Холм, Бересть, Львів, Перемишль, Галич). Таж у всіх тих краях є тільки 1,300.000 Поляків і 10,000.000 „Росіян“. Значить, чисті „російські“ області, бо для кожної централістичної Росії являються Білорусини й Українці лише „Білоросами“ й „Малоросами“, отже „справдішніми“ Росіянами, а їх краї таксамо „російськими краями“, як околиці Москви й Тули!

Від Чехословаччини зажадалаб нова Росія мало: Підкарпатську Русь (15.000 км², 570.000 мешканців, в сім числі 441.000 „Малоросів“ (78⁰/₀), за те багато більше від Румунії. Коли нинішня червона антинаціональна Росія домагається від Румунії звороту Бесарабії як російського краю,

то нова Росія зробить се тим певнійше. Ходить про 45.000 км² з 2,657.000 мешканців, з того 746.000 Великоросів і „Малоросів“. Дб того прийде ще „малоруська“ частина Буковини, — 5.300 км² з 460.000 мешканцями, з чого знова 305.000 „Малоросів“.

І так послухання ради пана Таке Йонеску поставилоб малу антанту негайно в острій конфлікт з ново сконсолідованою російською державою. Серед таких відносин може дуже легко розгорітися війна. Чи пан Таке Йонеску думає, що Чехословаччина та Югославія помашерують тоді проти нової Росії? А чи Українці, Білорусини, Жиди, німецькі й інші польські іредентисти (разом майже половина населення Польщі!) будуть відігравати в польській армії иншу ролю, як Чехи в б. австрійській армії? Евентуальна воєнна кампанія покінчиласяб страшним погромом Польщі й Румунії!

В другім вище зазначенім випадку повсталиб дуже подібні відносини. Бо для сфедерованих національних держав Східної Європи булиб окуповані від 1918. р. Польщею, Чехословаччиною та Румунією східно-славянські області таксамо безправно ампутованими частинами національних територій і народніх організмів, як для одноцільної Росії. Білорусини зажадалиб від Польщі звороту Гродна, Минщини й Віленщини; Українці Холмщини, Волині і Східної Галичини. Тільки для Румунії булоби в сім випадку дещо

кориснійше, бо домагання Українців обіймають, що правда, цілу етнографічно українську частину Буковини, за те з Бесарабії тільки північну і східно-полудневу частину, визнаючи $\frac{2}{3}$ сього краю румунським. Зрештою картина булаб однакова, а може навіть більше некорисна для Польщі й Румунії. Бо в федеративній, свободній Росії публична опінія булаб сильніша як в централістичній державі, значить, булоб ще сильніше негодованне проти окупантів східно-славянських народніх областей. Особливож Галичина під польським панованнем булаб вічно пекучою раною в польсько-російських відносинах. Українське населення Східної Галичини є національно свідоме й політично більше зріле, ніж яканебудь инша частина 40-мільйонного українського народу. Вплив Українців у федеративній Росії бувби безсумнівно значний. Вони ніколи не допустилиб, щоби Східна Галичина стогнала під пануванням польського насильства.

І так сповнення порад пана Таке Йонеску булоб рівнозначне із творенням сильних і певних противенств і площ тертя між новою федеративною Росією і малою антантою.

Візьмім тепер під увагу третю евентуальність. Росія буде обмежена на етнографічну область Великоросів у Східній Європі і повстане — обіймаюча цілий південь Східної Європи — велико-українська держава. Також в тім випадку булоб погубне для мира у Східній

Європі йти за порадою пана Таке Йонеску. Велико-українська держава малаб, що правда, тільки третину ударної сили старої російської імперії, вона булаб одначе досить сильна на те, щоб зажадати звороту окупованої Польщею й Румунією частини суцільної української етнографічної території, а навіть на те, щоб відібрати її зі зброєю в руці. На всякий випадок між Великою Україною з одного боку, Румунією та Польщею з другого боку не моглоб бути бесіди про дружнє співжиттє скорше, аж ті держави віддадуть зрабовані ними у вирі революції краї. Передовсім одначе Східну Галичину з українською Буковиною — сей Піємонт української державної ідеї.

Значить — на ніщо не годяться поради пана Таке Йонеску також щодо третьої евентуальности.

До успішної для світового мира розв'язки східно-європейської проблеми треба зовсім інших шляхів. Щоб запобігти будучим конфліктам між народами Східної та Середущої Європи, треба пильно вистерігатися того, щоб яка-небудь частина східно-європейської етнографічної території була окупована або задержувана котроюсь з держав Середущої Європи. Не йти за сею вказівкою — значить прямувати скорше чи пізнійше до конфліктів між східно-європейськими й середно-європейськими державами і пхати Росію до союзу з Німеччиною. Польща й Румунія стануть і у війні і в часі мира безумовно силь-

ніщими, коли не будуть мати ніяких східно-європейських (українських, білоруських, російських) підданих. Тоді будуть вони на Сході забезпечені, особливо, коли їх східним сусідом буде Україна. Велико-українська держава буде відділювати Росію від Польщі, Румунії, Кавказу і становити буде певний захист перед евентуальними експанзійними змаганнями Росії в передній Азії.

Який не бувби хід подій у Східній Європі, то всупереч поглядови пана Таке Йонеску створення неутральної галицько-буковинської держави являється першою передумовою для консолідації відносин у Східній Європі. Ся нова Карпатська Швайцарія не є така мала і слаба, як каже пан Таке Йонеску. Її величина виносила б 60.000 км² (Данія разом з Бельгією), вона мала б 6 мільйонів населення: вона могла б легко сама вижитися й вивозити багато засобів поживи та сирівців (передовсім нафту). Мала, на пів гола галицько-українська армія, якій добрі румунські сусіди продавали крісові набой по 1 короні штука, на протязі одного місяця (серпень 1919.) очистила була цілу Правобережну Україну від червоної армії і заняла Київ. В 1920. році 9 разів сильніша польська армія потребувала тільки на заняття Києва 3 місяці часу. Тільки українсько-галицька, ніколи польська армія, зможе вдержати карпатські провали. Також в літі 1920. року заслонювали Східну Галичину перед червоною

армією не польські жовніри, тільки східно-українські відділи Петлюри. Російські червоні армії не швидко могли йти вперед у Східній Галичині, бо українське сільське населення уважало большевиків такими самими ворогами, як Поляків і тому поводилося неутрально. Коли Східна Галичина стане Карпатською Швайцарією, то вона зуміє вже добре себе оборонити. Так уже в 1919. р. вона не допустила до злуки Червоної Росії з Червоною Угорщиною.

Східно-галицька держава може бути важним етапом в наладженню своїх відносин у Східній Європі. Тут моглиби зібратися всі творчі живла півдня Східної Європи й розпочати відбудову східно-європейських політичних, суспільних і господарських відносин.

Та навіть поминувши все те, сотворення східно-галицької вільної держави являється постулятом політичного розуму. Сим фактом буде виключена з міжнародних суперечок область політично й географічно дуже важна й через те припиняться в будучині тертя між Східною й новою Середушою Європою.

Великі держави світа повинні зрозуміти цілу нестійність польських і румунських плянів щодо Східної Європи, плянів двох грабіжних держав, які можуть тільки спинити впорядкування політичних та економічних відносин цілої половини нашого континенту. Не можна ніяким робом насилувати державно-політичних змагань

східно-європейських народів, з осібна 40-мільонового українського народу. Протівно, їх треба в інтересі світового мира підпомагати як у Західній так у Східній Україні. Першим кроком тоїж підпомоги буде створенне самостійної й неутральної Галицької Держави.

Відень, в грудні 1921.

Національна статистика в Східній Галичині.

Подавана на картах етнографічна границя поміж Українцями й Поляками (в Галичині), Словаками, Мадярами й Румунами (на Закарпаттю й на Буковині) опирається на підставі критичного зіставлення вислідів переписей населення з року 1880., 1890., 1900. і 1910. За підставу взято поодинокі громади — не повіти або округи, бо границі їх тягнено в Австрії якраз так, щоб вони не припадали на етнографічні границі.

Мимо того й мимо страшенного фалшовання статистики австрійсько-польськими урядовцями перевага українського елементу в Східній Галичині дуже виразна. Статистики по національностям австрійська держава не переводила. Статистика розговорної мови не може, з окрема в Галичині, дати ніякого образу дійсности, бо при переписах кождому, що тільки розумів по польськи, вписувано звичайно польську розго-

вірну мову, з окрема всім римо-католикам Українцям і Німцям і майже всім Жидам. Тому мусимо держатися віроісповідної статистики, при чім треба зазначити, що 1. всі греко-католики є Українцями, 2. всі мойсеевого віроісповідання з малесенькими виїмками є по національності Жиди, 3. всі євангелики Німці, 4. з римо-католиків Східної Галичини є поверх 600.000 по народности Українцями.

На сих підставах дістаємо науково стійну національну статистику Східної Галичини ось яку:

Простір	На-селення 1914	Україн-ців	Жидів	Поляків	Німців
		4,055.000	670.000	659.000	65.000
		в процентах			
55.300 км²	5,450.000	74·4	12·3	12·1	1·2

Поляки, противлячися самостійности Східної Галичини, все висувають аргумент, що ціла західна й середня полоса сього краю має дуже сильну польську примішку, навіть більшість. Се твердження неправдиве й опрокидує його вже сама польськими урядами безстидно пофалшована перепись 1910 р.

Розглянемо статистику судових округів Галичини:

А. Східна полоса.

	Простір	Населення	Українців	Римокат. Поляків українців німців і т. д.	Жидів	Німців	
			в процентах				
Тернопіль	3.286 км ²	364.000	53	35	11		
Бережани	4.339 км ²	419.000	66	23	10		
Чортків	3.543 км ²	386.000	65	24	11		
Коломия	4.571 км ²	438.000	75	11	13		
Станиславів	7.007 км ²	670.000	68	19	12	1	

Б. Середня полоса.

Золочів	5.418 км ²	473.000	63	23	13	1
Львів	7.802 км ²	905.000	52	32	15	1
Стрий	5.709 км ²	365.000	73	14	11	2

В. Західна полоса.

Перемишль	4.568 км ²	524.000	55	34	11	
Самбір	4.914 км ²	471.000	65	22	13	
Сянік	4.183 км ²	322.000	49	41	10	

Тим способом доказує навіть ся так сильно в некористь Українців пофалшована статистика, що Українці навіть у західній половині своєї національної території мають замітну більшість. Коли з перемиського й сяніцького округу вилучимо судові повіти та громади з польською більшістю, що зроблено при потягненню повищої границі, навіть офіційний процент Українців в сих двох повітах переїде 65%.

Господарські відносини Галичини.

Українська Галичина більша ніж Швайцарія, Голяндія або Данія.

Населення численніше ніж в Болгарії, Греції або Норвегії,

Простір лісів 1,450.000 гектарів (26,2%) в більший як у Злученім Королівстві Великої Британії, Швайцарії і інших.

Виймово великий приріст дерева, праліси в Карпатах. Річна продукція 6 і пів мільонів кубічних метрів можлива без ушкодження деревного стану. Дотеперішня продукція (перед 1914. р.) 6,000.000 м³, з цього понад 1,000.000 м³ будівельного дерева вивезено.

Рибники. 20.800 гектарів ставів, тепер по найбільшій частині занедбаних, але надаючихся дуже для раціональної голівлі риб.

Рільництво. Поверхня рілі обнимає 2,605.000 гектарів, це є більше ніж в Бельгії, Голяндії і Швайцарії разом (із загальної поверхні тільки 47%). Вона може в дуже короткім часі без трудности підвищитися до 3,600.000 гектарів.

Продукція виносила пересічно (1905—1914):

пшениця	4,656.446	метр.	сотн.
оркіш	4.295	”	”
жито	4,627.216	”	”
ячмінь	2,582.544	”	”
овес	4,589.932	”	”
мішані рослини	5.258	”	”
кукурудза	837.290	”	”
гречка	532.444	”	”
просо	163.929	”	”

Разом збіжжя!	17,998.354	метр.	сотн.
стручкових ярин	1.089.906	”	”
бараболі	40,296.809	”	”

Разом 59,385.069 метр. сотн.

Ті числа продукції скоро зростали ізза уліпшених метод управи і штучних навозів безпосередно перед війною. По пацифікації краю можуть вони осягнути небавком подвійну а в однім десятиліттю потрійну висоту. (Прихід на однім гектарі пшениці є в Голяндії 34.5 гл. річно, в Галичині тільки 11.8 метр. сотн. мимо урожайного чорнозему). Великі вигляди для млинарського промислу, сухарів, макаронів і т. п. фабрикації.

Городництво й садівництво мають з причини корисного підсона і землі найкращі вигляди. 91.000 гектарів садів.

Промислових рослин продукувала Галичина до 1914. р. пересічно 1,500.000 метр. сотн. Найважнішими є цукрові бураки (0'9 міл. метр. сотн.), для яких продукції надається знаменито галицький чорнозем. В Галичині перепиняла австрійська та польська господарська політика розвій цукроварного промислу. Які вигляди має цукровий промисл в Галичині, показує обставина, що не така то дуже велика київська губернія доставляла річно в давній Росії 6,000.000 метр. сотн. цукру (1910). Рівнож великі вигляди має управа тютюну. Річна продукція Галичини виносила 33.937 метр. сотн. Рівно велика українська губернія Полтава з такою самою землею і підсоном продукувала понад 200.000 метр. сотн. тютюну. Велике значінне має рівнож продукція лену й конопель, яка покриває потреби краю і має велику можливість розвою. Рівнож велике значінне має управа жита й картофель в ціли палення горілки. 600 горілень Галичини доставляли (1910) понад 500.000 гектолітрів алькоголю знаної якості. Галицькі горілки є зовсім справедливо відомі в середній і східній Європі.

Годівля худоби Галичини розпоряджала в 1910. році до 4,000.000 худоби (з цього 700.000 коней, 1,600.000 рогатої худоби, понад 300.000 овець і кіз, понад 1,300.000 свиней)

і 8,000.000 штук дробу. Галичина має 700.000 гектарів левад і 500.000 гектарів пасовищ, в тім полонини в Карпатах, які є далеко багатші чим швайцарські або тирольські Альпи. Вона продукує 70,000.000 q паші. Супроти цього має багато вигляду молочарство, продукція худоби на заріз, експорт мяса, товщу і шкір в Галичині. Експорт дробу і яєць помимо теперішньої рабункової польської господарки знова починає розвиватися.

Годівля пчіл мала в 1910. році понад 285.074 уліїв і продукувала річно понад 25.000 метр. сотн. меду й воску.

Продукція нафти від десятиліть занедбана через польську лиху господарку, але повна виглядів. Нафтових піль 10.000 км². Дві полоси: західна (Борислав) дає земний віск і нафту, східна (коло Станиславова й Коломиї) бензинові олії.

Продукція 1909	—	20.7	міліонів метр. сотн. ропи				
„ 1910	—	17.6	„	„	„	„	„
„ 1911	—	14.6	„	„	„	„	„
„ 1912	—	11.9	„	„	„	„	„
„ 1913	—	11.2	„	„	„	„	„
„ 1920 тільки		5.0	„	„	„	„	„

Модерна, на більшу скалю переведена господарка може піднести в двох, трьох роках продукцію нафти в Галичині знова до стану 1909. р.

Сіль. Колись 92 копалень соли й салін. Тепер лише 9 салін з 1,000.000 метр. сотн. про-

дукції кухонної соли. Поклади камінної соли в Стебнику коло Дрогобича багатші ніж поклади у Велічці.

Вапневі соли коло Болехова, Калуша і т. д. ледви почато копати. Дотеперішня продукція дуже мала (1906 — 83.000 метр. сотн.). Поклади вапневої соли дуже великі й моглиб доставляти міліони метричних сотнарів річно.

Водні сили Галичини виносять понад 500.000 коней і моглиби при належнім вихіснюванню через десятки літ покрити запотрібованне цілого фабричного промислу.

Водні дороги: Сян, Буг, Дністер, Прут. Проектована будова каналу Сян-Дністер. Велике значінне для середноземного водного руху зі Східною Європою.

Зелізниці. Дотеперішня залізнична сіть обнимає 3000 км. шляхової довготи; є досить незручно зложена (стратегічні огляди й особиста вигода попередніх володарів). Конечна потреба нових залізничних шляхів, особливо для получения з Чехословаччиною ізза транзитового руху: Середна Европа — Україна і Росія. Найважнійші залізничні шляхи, які належалоб побудувати в найблищій майбутности, є:

1. Львів—Дрогобич—Східниця—Турка (Сянки), в ціли кращого получения нафтової области зі столицею краю та використання лісів.

2. Перемишль—Сянік—Дукля—Вардіїв, в ціли коротшого получения з Кошицько—Одербергською

зелізницею і піднесення транзитової торгівлі Чехословаччини зі Східною Європою.

3. Долина—Вишків—Густ, в цілі експльоатації лісів і утворення нового получения з Підкарпатською Україною.

4. Яворів—Ярослав, в цілі сотворення нового получения з Польщею.

5. Підгайці—Монастириська—Теребовля, в цілі ліпшого використання богатих рільничих просторів Поділля.

6. Товмач—Городенка, в цілі відтворення Покуття.

7. Коломия—Кути—Жабє—Ворохта, в цілі відтворення гуцульських лісів і місцевостей хову худоби.

Монополі:

Монополь управи тютюну. Річний прихід 1915/16. р. 44,000.000 золотих корон.

Монополь соли. Річний прихід 12,000.000 золотих корон.

Монополь горілки. Річний прихід 100,000.000 золотих корон.

Монополь цукру. Приблизний річний прихід 10,000.000 золотих корон.

Монополь сірок. Приблизний річний прихід 5,000.000 золотих корон.

Уладження фінансових справ Галицької Держави.

Незалежна Галицька Держава має спромогу самостійно уладити свої фінансові справи на отсих основах:

I. Відношення продукції до консумції (торговельний білянс).

Східна Галичина продукує: збіжжє, дерево, тютюн, худобу, товщі, шкіри, дріб, яйця, нафту, земний віск, сіль, калі, спирт, цукор, лен, коноплі, вовну. Отсі продукти в значній частині творять її експорт.

Натомість вона імпортує: кольоніальні товари, бавовну, кавчук, вовняні товари, шкіряні вибори, скло й порцеляну, залізні товари, вугіль, машини, інструменти, годинники й хемічні матеріали...

Коли порівнаємо взагалі якість товарів продукції з імпортованими товарами, як також узглядимо сю обставину, що 90% всього населення Східної Галичини творить рільниче населення, котре вдовольняється малим запотребованнем та в переважній частині користується своїм домашнім промислом) — то відразу показується активний торговельний білянс.

Отсе виказується докладно з останнього нормального торговельного білянсу Австрії за рік 1913, з котрого слідує, що Східна Галичина

імпортувала товарів на 321 мільйонів корон, а експортувала на 714 мільйонів корон, значить, мала дуже корисний торговельний білянс. Сей білянс буде ще корисніший в самостійній Галицькій Державі, бо тоді виступить також вивіз товарів зі Східної Галичини до бувших країв австро-угорської монархії та у своїй державі проявиться незвичайний підём економічного життя зі сторони місцевого населення.

II. Торговельна політика Галицької Держави повинна опертися на вільній торгівлі внутрі, усуваючи всякі примусові організації з часів світової війни та даючи спромогу розвинути приватній ініціативі, конкуренції і промисловості. А закордонна політика торговельна буде берегти інтересів своєї держави перед визиском інших держав; вона має також узгляднити господарські потреби сусідніх держав та увійти з ними в якнайприхильніші політично-торговельні зносини, щоб таким способом причинитися до навязання мирних господарських відносин на світовім ринку. Торговельна політика Галицької Держави буде мати перед собою велику проблему: створення господарсько-торговельного коридору між західною і східною Європою.

III. Податкова сила Східної Галичини в часі передвоєнній так представляється: податки безпосередні (direkte Steuer) з додатками

приносили понад 100 мільйонів корон річно, а посередні (консумційні) податки понад 120 мільйонів корон річно, так, що отсе нормальне передвоєнне оподаткування доходило до 50 корон від голови населення, не вчисляючи тут надзвичайних додатків до податків.

При загальнім оподаткуванню, розложенім на ціле населення у відношенню прогресивнім, може бути вихіснувана ціла податкова сила Східної Галичини до висоти 500 корон від голови населення, що принеслоби скоро три мільярди корон річно.

IV. Державні монополії.

Монополь соли приносив у Галичині перед війною понад 17 мільйонів корон; отсей монополь мусілаб держава далі провадити у своїй адміністрації.

Монополь тютюну, що приносив у Галичині доходу около 44 мільйонів корон, належалоб виарендувати і то як продукцію так і продаж, але під контролею держави.

Монополь нафти не можна впроваджувати з причини інвестицій чужими капіталами, але за те продукція петролею мусить бути відповідно оподаткована в державі та при експорті условлена митом.

Монополь спірту являється новим доходом держави як торговельний монополь до виключної продажі зі сторони держави, полишаючи продукцію приватним підприємствам.

Монополь запалок надається до виарендовання приватним підприємствам.

V. Митові побори можуть мати приміненне як мита фінансові і як мита охоронні. Мита фінансові мають приміненне там, де вивозиться товари, яких потребують інші держави (прим. нафтові продукти і спірти), а охоронні мита тоді, як іде про охорону конкуренції своєї держави супроти продукції іншої держави (прим. мануфактура промислова, фабрикація машин).

При імпортових митах належалоб примінювати заплату належитости валютою своєї держави, а при експортних митах — оплату в золоті для скріплення фінансової сили своєї держави.

Висоти митових поборів Галицької Держави не можна тепер приблизно означити, бо вона досі не була самостійною міжнародньою територією, та аж її визнанням стане вона сумежною державою Чехо-Словачії, Польщі, України й Румунії, як також посередно Угорщини, Австрії та Росії, — що принесе їй значні доходи з митових належитостей.

VI. Галицька валюта.

Польська марка, що знаходиться у Східній Галичині, мусить бути негайно стягнена і замість перестемпльовання заступлена галицькою паперовою короною на час переходовий, приймаючи дві польські марки за одну галицьку корону.

А тимчасом належало би приступити до впровадження галицької державної валюти, фінансованої забезпеченням її постійної рівновартності.

Отсю нову повновартну валюту мав би впровадити Національний Банк, що достарчить безпечний фінансовий підклад для видаваних банкових нот. Тут послужив би: закордонний капітал, як також зложений капітал населення і держави, в металевій засобі або в повновартній закордонній гроші. Такий банк, оснований на взір Швейцарського Національного Банку, дістав би привілей видавання нот.

VII. Державні довги.

До правильного державного господарства належить приймати головну засаду, що не може бути видатку без покриття, то значить, що державні позички (довги) мусять мати свою амортизацію, забезпечену в розходах держави. А узглядаючи вище представлене про податкову силу населення, монополії й мита, не підлягає сумніву, що Галицька Держава буде спроможна вдержати рівновагу в своїм бюджеті.

VIII. Ощадність в цивільній і військовій адміністрації.

В державній організації мусить бути усунена подвійна адміністрація (державна й паралельна автономічна) та впроваджене упрощене поступовання при доборі найконечнішого, але дійсно успосібненого урядничого апарату.

Військо має бути налажене до поготівля загальним обов'язком військової служби, але постійно удержуване лиш у скількості, конечно потрібній до вдержання ладу внутрі держави й до стереження границь держави.

Колиб на Галицьку Державу наложено обов'язок удержувати велику мілітарну силу до часу консолідації відносин на Сході, то населенне сповнить свій обов'язок, але під умовою дотації фінансових тягарів.

IX. Комунікаційні середники:

З огляду на обставини, що галицькі залізници наслідком світової війни знаходяться в стані дезольованім та що сіть залізничних шляхів є за мала й тому значнійший капітал мусить бути інвестований, то заходить потреба ужиття чужого капіталу, зглядно виарендування галицьких залізниць.

Самозрозуміле, що держава буде виконувати своє право: означування тариф, охорони службовиків та взагалі контролі цілого підприємства.

Почта й телеграф як загальносуспільн й господарські монополі остають в руках держави. Так само телефони.

X. Відбудова областей, знищених війною.

Тут годиться взяти під розвагу ту обставину, що найбільшого знищення у Східній Галичині доконали російські війська в часі наступу й від-

вороту в рр. 1914/1915 і 1916/1917, а відтак війська німецькі, угорські, турецькі й австрійські.

Тому з воєнних відшкодовань належалоб Галицькій Державі виплатити відповідну квоту на відбудову областей, знищених війною.

Сама відбудова не може бути в руках тяжкого й коштовного урядничого апарату, але належить полишити її в руках пошкодованих при нагляді й помочі держави. Держава буде обов'язана постаратися про догідні кредити для відбудови, дати пільги в доставках будівельних матеріалів та у виїмкових випадках давати підмоги на відбудову: матеріялами в натурі і грошми. Доцільно переведена відбудова галицьких областей стане важною підмогою в культурнім і економічнім резвою Галицької Держави.

Військове значінне Східної Галичини.

Самостійність Східної Галичини як держави вільних народів є неоспоримим правом місцевого українського населення й основою його дальшого розвою. Сповнення бажання переважаючої більшості населення краю мати свою незалежну державу є також одною з головних умовин спокою в нутрі краю і мира в середній і східній Європі. Чисельність і сила українського народу Галичини, її географічне положення та військове

і стратегічне значіння у відношенню до сусідів дають запоруку, що східно-галицька держава буде в силі постояти за свою самостійність військовою силою і сотворити ряд могучих чинників, котрі мирови в Європі зможуть віддати першорядні прислуги. Якщо ці чинники не будуть визискані або будуть ужиті проти волі місцевого населення, вони будуть вічним жерелом неспокоїв і постійною небезпекою для мира.

Чисельна сила населення, замешкуючого простір б. Австрії з переважаючою українською більшістю, виносить около пять і пів міліона голов. Порівнюючи се число з населенням інших довоєнних малих держав, переконаємося, що лишень Бельгія, Румунія і Нідерлянди мали більше населення, а всі інші менше: нпр. Сербія майже половину, Данія ще менше. На тих 5 $\frac{1}{2}$ міліона населення припадає: 4,055.000 або 74·4% Українців, 670.000 або 12·3% Жидів, 659.000 або 12·1% Поляків, 65.000 або 1·2% Німців. Народности ті не живуть відокремлено, але помішані й по цілім краю розсіяні, що надає краєви цілковито характер одноцільно української землі та відріжняє його корисно від інших сусідніх держав, в котрих і розложенне і відсотки інакші. Як Східна Галичина залюднена у великій більшості українським населенням, так під оглядом суспільної будови представляє вона наслідком величезної переваги селянського стану одноцільне тіло. З цілого населення належить 90% до стану

хліборобського й мешкав по селах, а лишень 6·4% мешканців заселює більші міста. При такім розложенню населення виключена нині згори розкладова і шкідлива державі клясова боротьба, а суспільна структура населення надзвичайно корисно відбиває від декотрих сусідніх держав, в котрих клясові бої підгризають основи здорової державности.

Щодо густоти населення стоїть Східна Галичина зі своїми 100 мешканцями на 1 км² на однім з перших місць. Між малими довоєнними державами виказувала лишень Бельгія і Нідерланди більшу густоту; інші малі держави були далеко рідше залюднені! І так мала Швейцарія 90, Данія 70, Сербія 60, Румунія і Португалія 50, Болгарія 45, Греція 40, а Чорногора лишень 30 мешканців на 1 км².

Військова здатність населення Сх. Галичини стоїть дуже високо. Мужеське населення зложено з здорових і навіть у старшій віці сильних муштин. Їх здоров'є й витривалість, знані з давньої австр. армії, стали приповідкою. І так дозволяє чисельність населення на випадок війни сотворити при 10% поборі армію в силі 550.000, при 15% поборі армію в силі 825.000, а при 20% армію в силі навіть 1 мільона людей. Подані тут числа легко можливі до осягнення, коли візьмемо під розвагу досвід, набутий іншими малими державами, котрі все могли під військовим оглядом краще визискати сили свого насе-

лення чим держави великі. І так у балканській війні 1912—1913. вислали в поле: Греки понад 10%, Сербі 15%, Болгари—без Магомеданів, котрі були від військової служби звільнені — 15%, а Чорногорці 20% свого населення. По балканській війні брали з балканських держав Румунія 9%, Болгарія 11%, Сербія 13%, Греція 15.5%, а Чорногора 24% населення до війська. Навіть Швайцарія, котрій оборона краю вже самою природою дуже облекшена, а знеутралізованне якої дає їй певну запоруку перед нападом сусідів, спирала в році 1912—1913. свої військові пляни на армії в силі 400.000 людей, що відповідає 13% визисканню населення. Східно-галицька держава була би в змозі на випадок війни зарядити легко побір до найменше 31 річників (20—50 літ), а правдоподібно і 38 річників (18—55 літ). Навіть великі держави осягнули в 1913. р. 30 річників, як пр. Франція і 28, як пр. Німеччина. Так отже в потребі оборони границь зможе Галицька Держава виставити армію в силі вісімсоттисяч людей, а у великій небезпеці післати під кріс один мільйон муштин. Беручи під увагу відсоткове відношення поодиноких народів Сх. Галичини і їх розположенне в краю, видно, що та до одного мільйона сильна галицька армія буде в $\frac{3}{4}$ до $\frac{5}{6}$ частях українською, що її боездатність значно піднесе. Густота населення уможливляє творенне малих доповняючих округів, а тим самим пособляє скорому воєнному поготівлю.

Про неоцінену вартість і силу галицької армії набирається властивого переконання, коли приглянутися тим великим моральним цінностям, які живуть в галицькім населенню. Бо більшість місцевого населення, а головню український нарід, глибоко перенята зрозуміннем конечности власної армії, горячим бажанням свободи й державної самостійности і готова принести потрібні до сього найбільші жертви в майні, крові й життю. Три четвертини населення, а саме Українці, навіяні сильною волею постояти за свою свободу. Вони за час кількох останніх століть наглядно доказали, що тої сильної волі ніякий чужий наїздник зломити не в силі.

Так будуча галицька армія дорівняє чисельно арміям інших малих держав, а безздатністю, духом, силою, моральними цінностями й одноцілістю перевищить їх.

Відтята від цілого світа Східно-Галицька Держава і її військо зуміли вже раз доказати правдивість сього твердження за короткий час свого істновання. Знана всім геройська боротьба на свої власні сили зданої, чвертьмільонової галицької армії (в роках 1918/1919) проти сильнішого ворога, підпомаганого своїми могучими союзниками й випосаженого всіми модерними середниками військової техніки. Галицька армія улягла в бою лише задля недостатчі матеріяльного заосмотрення, головню стріловини. Її виперли чужі міноносії й танки за границі нашої державної

території, а тиф знищив її можливості дозову санітарних матеріалів і поповнень. Її цілорічна героїська боротьба за основні права свого народу записана буде славно в історії визвольних боїв світа. Знищено галицьку армію технічною перевагою, але не знищено її духа.

На творення сильної армії і покриття її потреб дозволяють і господарські сили нашого краю, а багатство галицької землі знане! Галицька Держава буде в головних галузях господарства зовсім від заграниці незалежна. Її фінансове положення уможливить легко понести всі кошти, потрібні для удержання армії.

Що-до географічного положення Східної Галичини, то вона займає 60.000 км². В порівнянні з довоєнними малими державами є вона два рази така велика як Бельгія, два рази більша чим Данія, Нідерлянди і Швейцарія, а сім разів така велика як Чорногора.

Границі Галичини від одної сторони хоронять Карпати, хоч вони розмірно низькі і проїздимі. У нутрі краю також одна визначніша військова перепона, а то Дністер. Між Карпатами і Дністром довго може боронитися галицька армія. На загальній військово-географічній карті краю вимагає удержання сильної армії, котра б живучою силою заступила те, чого нашої державі не дають у достаточній мірі природні перепони. Недостача таких перепон і стратегічне положення краю, який лежить на до-

розі з заходу на схід Європи і на місці, де європейська територія найвузша, має велике значіння на випадок, якби котрі з сусідських держав попали в оружний конфлікт між собою. І так прямі дороги сусідів Східної Галичини ведуть до себе або через великі ріки, як пр. Висла, Буг, Дністер або Прут, або через широкі й високі Карпати або болота Полісся. Одинокі вигідні дороги ведуть через Східну Галичину, так, що посідання сього краю рішалоб у війні про положення військового й вислід війни в користь посідача краю.

І тому, що Східна Галичина в багатьох випадках війни між її сусідами булаби стратегічно ключем воєнних операцій, то в інтересі мира в Середній Європі повинна вона бути в сильних неутральних руках місцевого населення, котре має на стільки сили, щоб самостійно військово остоятись, жити й оборонитися перед евентуальними нападами, що нарушувалиб її неутральність. Охорони сеї важної території не можна поручати комунєбудь із сусідських держав без шкоди для справи європейського мира й без кривди для місцевого населення. Не слід сеї оборони поручати сильнішому сусідові, бо через се зискає він велику й подавляючу перевагу над слабшими, не слід тим більше поручати її слабшому, бо він її не буде в стані сам без допомоги місцевого населення охоронити. Ясно, що на випадок війни місцеве населення в почуттю своєї кривди й поневолення стане все по стороні противній,

продовжуючи свою боротьбу за волю й незалежність, котрої не виречеться ніколи. Тревале признание Східної Галичини одному із сусідів булоб вічною костою незгоди між сусідніми державами, а сам край місцем іреденти й постійних заворушень і боїв, неvigасаючим огнищем в самій середині Європи. Тому всьому запобічи — се завдання самостійної східно-галицької держави, а саме завдання запобігати небезпекам, берегти мира на мості між Заходом і Сходом Європи, бути тереном спокійної і мирної творчої праці й хоронити таких важних для сусідів своїх границь перед насильством.

Стратегічне, географічне й військове положення Східної Галичини і значіння її з загальноєвропейської точки погляду, сила її населення і горяче бажання самостійности роблять конечним сотворити з частин коронних країв бувшої австро-угорської держави, замешкалих в більшости Українцями, самостійну державу вільних народів, котра буде в силі охоронити збройно свою територію перед посяганнями сусідів в інтересі мира в Європі.

В. К. Д.

По розпаді Австро-Угорщини Ти, Український Народ Буковини, на пам'ятному всенародньому вічу в Твоїй столиці Чернівцях, дня 3. листопада 1918. р., на яким зібралися були десятки тисяч представників усіх кругів суспільности з усіх українських громад у краю — спираючись на проголошене великими державами право самоозначення — однодушно заявився за з'єднанням з цілим Великим Українським Народом, а в першій мірі за прилученням української часті Буковини до незалежної Західно-Української Народної Республіки.

Твій сусід Румун, користаючи із трудного становища Західно-Української Народної Республіки, яка мусіла вести оборонну війну проти відвічного ворога Ляха, заняв Твій Рідний Край під покришкою тільки часової окупації, яка одначе не має вирішувати справи остаточної приналежности української часті Буковини.

Та румунський наїздник став систематично нищити весь національний і культурний Твій доробок, Український Народ Буковини. Твою Українську Православну Церкву замінив на румунську, Твої середні школи понищив, народні школи зрумунізував, а останні українські школи в тяжкій ярмі, — Твоїх дітей не допускає вчитися на рідній українській мові, товариства по-

розв'язував, а навіть злочинною самоволею накладає на Тебе податок крові, силуючи Твоїх синів до військової служби румунській державі. Найкращих Твоїх Синів і Доньок або вигнав з Рідного Краю або томить їх по тюрмах та катує в страшний спосіб, силуючи таким чином признати над собою чужу ворожу владу.

Не досить того. Бажаючи збаламутити опінію культурного світа, хитрий воріг безправно, насильно й тенденційно перевів конскрипцію (перепись) людности цілої Буковини й одноцільний український нарід нарочно поділив на три нібито окремі народи, а се: Українців, Русинів і Гуцулів. Се така сама нісенітниця, таке саме безглузде, якби хтось ділив одноцільний румунський нарід на Румунів, Волохів та Молдаванів або одноцільний жидівський нарід на Жидів, Євреїв та Ізраелітів. Одначе ті й тим подібні штучки румунських окупантів не зуміють збаламутити опінії культурного світа ані ослабити єдності й відпорності одноцільного українського народу Буковини.

Всі ті страшні надужиття і знущання діються проти постанов Найвищої Ради Народів, яка української часті Буковини не признала Румунії.

Тепер настає важна історична хвиля, в якій має рішитися і доля української часті Буковини. А саме в зв'язку з полагодженням справи Східної Галичини по всякій правдоподіб-

ности прийде на Найвищу Раду Народів на чергу і справа Буковини, бо се дві послідні провінції бувшої Австро-Угорщини, про які Найвища Рада не видала остаточного рішення

Хитрий і лукавий Твій воріг, Румун, старається з одної сторони ласками й підкупствами поодиноких безхарактерних одиниць ослабити одноцільний український фронт, а з другої сторони насильством і терором застрашити менше завзятих і відпорних та приневолити їх згодитися на румунське ярмо.

Український Народе Буковини!

В сій важній історичній хвилі памятай, що боротьба за волю є свята, що Ти за свій крок відповідатимеш перед історією. Твої славні подвиги або нікчемність осудять грядучі покоління.

Ніхто не сміє відтягнутися в тім часі, коли треба рішучо ділати! Бо страшна є безвольність і безчинність народу-раба, що „гнилою колодою“ на дорозі людства валяється і з ласки ворога ліпших часів дожидає. Се безхарактерність і непростимий злочин!

Кожда визвольна боротьба вимагає жертв. Але через ті жертви стають звичайні люде безсмертними героями, яких память записує історія і хоронить свято від покоління до покоління, з роду в род! Тому не страшні нам ніякі перепони до осягнення святої волі-свободи — нашо-

го національного ідеалу: злучення з цілим Великим Українським Народом.

У визвольній боротьбі за сей найвищий ідеал кожного Українця буде злука української часті Буковини з вільною українською Східною Галичиною першим етапом до осягнення злуки всіх земель Великої України в одно державне тіло.

Буковинська Делегація як одинокий правний заступник і речник української часті Буковини, вибрана на пам'ятному всенародньому вічу в Чернівцях дня 3. листопада 1918. р., станула до неустрашимої боротьби за слушні права, за волю, за самоозначення Українського Народу Буковини!

В тій важкій боротьбі буде Буковинська Делегація черпати сили з живого джерела народнього, з нашої любної Зеленої Буковини. Обов'язком кожного свідомого громадянина-Українця є подавати негайно до відома Делегації на адресу: Bukowinaer Delegation des Ukrainischen Nationalrates in WIEN, VII. Mariahilferstr. 88a, II. Stiege всі правдиві факти про кривди й насильства чи на полі шкільництва, чи церковнім, чи адміністрації, чи особисті переслідування і т. п., подаючи при тім вірно й точно всі дотичні дані, імена осіб, громад, інституцій, свідків і т. д. Делегація виступить з тим матеріалом перед форумом Європи, Америки і взагалі цілого культурного світа.

Помагайте собі взаємно! Освідомляйте незрячих, скріплюйте на душі пригноблених, помагайте своїм школам, своїм учителям та урядовцям без посад, науці і пресі. Нехай кождий мужчина, кожда жінка, кожда дитина памятає, що тільки неустрашимою боротьбою і жертвами здобудемо Вільну Незалежну Україну!

Тому гартуйтеся до боротьби проти чужого наїздника! Не вік-же ворогови панувати, глумитися та знущатися над Українським Народом! Будьте твердої віри й непохитного переконання, що недалекий уже той час, коли „розірвуться пута віковії — тяжкої кайдани“ і також для нас, Буковинців, зійде Сонце Правди! Надійтеся на незломність Ваших легальних правних заступників і провідників і на Вашу власну незрушиму відпорність і національно-державну свідомість, о яку розібються всякі видумані брехні, злобні клевети та підjudжування хитрого ворога для введення кирилі й дезорієнтації в наші одноцільні ряди. — Одна ідея, одно непереможне бажання здобути свободу Україні, — злучить нерозривним вузлом весь Український Нарід Буковини з його легальними правними заступниками, речниками його волі, його провідниками.

Готуйтеся-ж до рішачого бою! Будьте тверді як скала, волею непохитні, ділом побідні! Наша доля — на-

ша будучність у великій мірі лежить
в наших власних руках!

Відень, у грудні 1921.

**За Буковинську Делегацію
Української Національної Ради:**

Голова: Іля Семака в. р.

Містоголова: Др. Агенор Артимович в. р.

Секретар: Др. Дмитро Коропатницький в. р.

12. **Евген Зиблікевич: Зі споминів Січовика.** Відень 1921, ст. 16, 16°. Ціна 16 кор.
13. **Микола Евшан: Великі Роковини.** (1. листопада 1918 до 1. листопада 1919). Реферат, виголошений на святі 1. листопада у Винниці. Відень 1920, ст. 26, 16°, Ціна 30 кор.
14. **Документи українського мучеництва під Польщею, Бесіда українського священика перед судом польських наїздників у Галичині.** Відень 1921, ст. 24, 16°. Ціна 14 кор.
15. **Польська колонізація Східної Галичини.** Відень 1921, ст. 14, 16°. Ціна 20 кор.
16. **Українська школа в польському ярмі в Східній Галичині.** Відень 1921, ст. 30, 16°. Ціна 24 кор.
17. **Українська делегація Східної Галичини в Ризі.** Ноти делегації до мирової конференції, постанова Найвищої Ради з 11. липня 1919 в справі Східної Галичини. Відень 1920, ст. 16, 16°. Ціна 24 кор.
18. **Перша Сесія Всеукраїнської Національної Ради.** Відень 1921, ст. 36, 16°. Ціна 30 кор.
19. **Др. Лука Мишуга: Підкарпатська Русь.** Сучасний стан. Відень 1921, стор. 24, 16°, Ціна 30 К.
20. **Др. Лука Мишуга: Князь Ярослав Осмомисл.** Рецензійний начерк повісти Осипа Назарука. Відень 1920, ст. 16, 16°. Ціна 12 кор.
21. **Др. Остап Грицай: Василь Стефаник.** Спроба критичної характеристики. Відень 1921, стор. 24, 16°. Ціна 24 кор.
22. **Др. Осип Назарук: Студентство й політика.** Відень 1921, стор. 16, 16°. Ціна 24 К.
23. **Др. Осип Назарук: Корупція в державнім житті.** Відень 1921, стор. 16, 16°. Ціна 24 К.
24. **Др. Осип Назарук: Про новий тип кирилі.** Причинок до історії еміграції. Відень 1922, стор. 32, 16°. Ціна 40 кор.

25. І. Кревецький і Др. О. Назарук: Як писати мемуари. Пояснення і практичні вказівки. Відень 1921, стор. 34, 16°. Ціна 30 кор.
26. Das ostgalizische Problem, з картою Східної Галичини. Відень 1920, ст. 16, 8°, також у мовах французькій і англійській.
27. Ostgalizien als unabhängiger neutraler Freistaat, Відень 1920, ст. 12, 8°, також у мовах французькій і англійській.
28. Ostgalizien, ein selbständiger Freistaat, herausgegeben vom Ostgalizischen Nationalrat, Відень 1920, ст. 54, 8°, також у мовах французькій і англійській.
29. Die ostgalizische Frage, Information über den jetzigen staatsrechtlichen und internationalen Stand, Відень 1920, ст. 16, 8°, також у мовах французькій і англійській.
-

„Український Прапор“

Офіційний орган Галицького Уряду.

Виходить раз на тиждень.

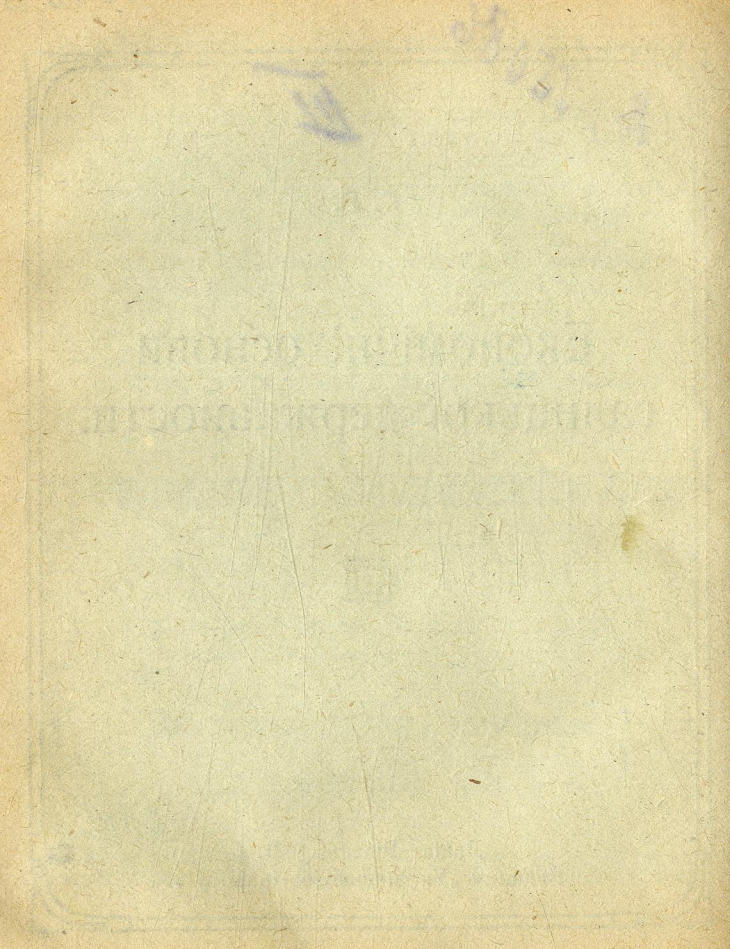
Ціна одного числа 30 кор.

В. 5086
III
С. Р.

Економічні основи галицької державности.

Львів—Відень, 1921.
Видання „Українського Прапору“.

С. Р.

Економічні основи галицької державности.

3.242

Львів—Відень, 1921.
Видання „Українського Прапору“.

УОЗ (24-333)5

Всесоюзной Академии наук
и литературы имени Гоголя

24-333

Всесоюзная Академия наук
и литературы имени Гоголя

Всі ми, що положили собі завданням вибороти державну самостійність Галицької України, дуже добре знаємо, що не боремося за державу, яка малаб існувати вічно, яка малаби бути постійно відокремлена від України над Богом, Дніпром, Доном, Кубаню. Справа Соборної України покищо стоїть погано. Недостача освіти й національної свідомости в інтелігенції, спарована з псевдосоціалістичною дурійною, загнали справу соборно-української державности в сліпу вулицю, з якої на перший погляд нема ніякого виходу за виїмком ріжних фантастичних плавань по водах...

Та всеж таки є з цеї сліпої вулиці вихід. Вузький він і непривабливий для деяких наших „діячів“, що хотілиб знов впливати на широке море, знов із такимже „успіхом“, як впливали 1917—19 р. Цей вихід іде заулками й сутечами й веде на невеличкий загуменок. Та згодом він щораз ширшатиме й виведе весь український народ етапами до великої вимріяної ціли. Цей вихід — то Галицька Державність. Її досягнення ледви чи зможе покласти головну основу збудування Соборної України. Та воно буде напевно одною з головних і кінцевих основ цього великого діла.

Це, що Галицька Україна з історичних причин, з огляду на національну свідомість її народу, на клич самовизначення і т. и. має право на самостійне державне життя — ледви чи який Українець стане перечити. Та в багатьох головах родяться сумніви щодо життєздатності галицької держави з найважливішого, а саме економічного боку.

Галичина — мовляв — така мала, така бідна, така запущена, що її державність по простим економічним обчисленням зможе вдержатись ледви кілька років і скінчиться катастрофою.

Але всі сумніви в економічну життєздатність Галичини це так само відгомін польських базікань про цю справу, як свогочасне базікання про економічну нездатність до життя Великої України було тільки ехом московських базікань. Аджеж український інтелігент не знає своєї рідної землі, працювати над здобуттем собі цього знання не хоче, тому мусить бути ехом усього, що говорять і пишуть про його рідний край чужинці — хочби й вороги.

Польські політики, вчені й невчені, соціалісти і вшехполяки, згідним хором голосять і Антанті і своїй суспільности й нам, що Галичина не має підстав до самостійного існування. І то не тільки з політичних, але (головно) з економічних причин.

А ми слухаємо й віримо. Тимчасом справа виглядає при ближшій пізнанню цілком инакше.

Українська Галичина має 55.000 км² простору, з українською частиною Буковини поверх 60.000 км². Чи це замала територія для самостійної держави, коли Швайцарія має тільки 41.000 км², передвоєнна (1912) Сербія 48.000 км², Данія 30.000 км², Нідерлянди 34.000 км², Бельгія 29.000 км², про інші малі держави не згадуючи? Всі ці держави існували собі гарненько й існують і силу мають!

Українська Галичина має (1914) 5,450.000 населення, з українською Буковиною поверх 5,900.000. Чи за мало того населення для утворення самостійної державности, коли перед війною мала Португалія 5,960.000 населення, Швеція 5,713.000, Болгарія 4,712.000, Греція 4,700.000, Сербія 4,490.000, Швайцарія 3,765.000, Данія 2,860.000, Норвегія 2,392.000 і т. д?

Нема доступу до моря? Ось і Швайцарія його не має і якомсь живе. Дай Боже й нам так! І Сербія жила без моря й Чорногора...

Каже дехто, що Галичина бідна? Подивімся, чи це правда! Пічнемо від найбільше примітивних галузей господарки й будемо йти щораз вище.

Лісів має Українська Галичина по катастрофним обчисленням 1,450.128 га (26,2% простору краю), з українською Буковиною поверх 1,700.00 га, Швайцарія має ледви половину (878.500 га) цього, Бельгія, Нідерлянди й Данія разом тільки 1,060.000 га, ціла Велика Британія тільки 1,240.000 га!

До того ліси Галичини відзначаються дивно високим річним приростом дров'яної маси (4—4½ м³ на га і рік) й у наших Карпатах є ще доволі пралісів з невичерпаними припасами будівельного дерева. Перед війною продукувала Українська Галичина коло 6,000.000 м³ дерева й вивозила поверх 1,000.000 м³ будівельного дерева за границю. І то мимо страшної польської господарки! Прошу собі уявити, що можна буде зробити з цього багатства, коли буде користуватись ним не чужий експльоататор і барішивник, а все населення Української Галичини, коли ліси перейдуть на власність або бодай під видатний догляд держави й громадянства, коли залісимо пусті облази й узбіча, ріжні „пасовиска“ без трави, пісчуги, рінища, коли позакладаємо трачки, фабрики деревляної маси, папери, целюльози і т. и? Кілько то рук і голов найде роботу при галицьких лісах, коли їх схочемо модерно загосподарувати! Кілько то шкоди від повеней, безвіддя, погіршення клімату і т. и. мине наш край, коли це загосподарованне стане дійсністю!

І ловецтва не треба легковажити. Пересічний галицький Українець, коли він не мисливий, знає про дичину тільки те, що вона робить хліборобови великі шкоди. Не диво — бо полювання стало монополем упривілеєних слоїв і не приносить сливе ніякого хісна суспільности. Давне багатство звіринне цілком винищене, новітньої „годівлі“ дичини, яка приносить великі

зиски, не можна буде завести скоріще, аж Галичина дістане державну самостійність. Коли Галичина дає річно 90.000 зайців, 50.000 куропаток, то така густо населена Чехія дає перших 800.000, других 1,000.000! Всі ліси Української Галичини можна замінити на звіринці й потягати відси величезні доходи. Води Української Галичини уявляють собою теж величезні, дотепер за польською господаркою ніяк не визискані багатства. Що більше! Ся погана господарка поробила з нашими водами таке, що вони не то що не приносять пожитку, а навпаки: роблять страшні шкоди. В 1884 р. зробили у нас повені шкоди на 27 мільонів корон, в 1893 на 20 мільонів, в 1905 на 15 мільонів! А тимчасом колиб ці ріки як слід урегулювано, то наша Галичина малаб: 1. спокій від повеней, 2. кілька гарних водяних шляхів (Сян від Перемишля, Буг від Камінки, Дністер від Журавна, Прут від Коломиї), придатних для малих пароплавів і барж, 3. поверх 500.000 парових кінських сил для промислу, лучби і т. и. Ці водянні сили величезні! Пригадую, що ціла передвоєнна Галичина мала в своїому промислі нецілих 60.000 парових коней, значить — мало що понад $\frac{1}{10}$ частину цього, що моглиб нам дати наші рідні води! Їх силою можемо сливе цілу нашу країну електрично освітити, гонити довгі роки дослівно всі фабрики й майстерні і може ще деякі залізниці!

З водами звязане рибальство. І його не треба легковажити, навпаки — пригадати собі, яка велика була торгівля колишньої „Червоної Русі“ рибою, поки її не знищила польська господарка. Річна передвоєнна продукція риби в Українській Галичині ледви переходила 1,000.000 kg. Смішно мало, коли подумаємо, що наші ріки незатроєні ще відпадками фабричного промислу й що є в нас після катастральних обчислень 21.000 ha самих ставів! Річний приріст риби в гірше загосподарених ставах доходить до 80 kg на 1 ha, в добре загосподарених навіть до 400. Коли візьмемо просте середнє число, дістанемо число 5,000.000 kg річно як продукцію ставів Української Галичини!

Найважливіша галузь народного господарства Української Галичини це хліборобство. Не будемо тут довго розводитися над цим, що Галичина була вже за княжих часів землею багатою на збіже і в XVI. та XVII. століттю так багато хліба давала Польщі на вивіз, що сама вона підпала потім повній руїні. Правда, під австрійським пануванням Українська Галичина прийшла до себе. Та не дуже, бо австрійсько-польський уряд уживав усіх засобів, щоб недопустити до господарського розвитку Українців. Колиж пригадаємо, що хліборобське населення Української Галичини складається в $\frac{9}{10}$ з Українців, зрозуміємо, що від цього протиукраїнського курсу мусіло терпіти й усе хліборобство Української Галичини само по собі. Суспільна австрійсько-польська політика

підпирала всіми засобами польську велику земельну власність і здержувала її природний розпад так успішно, що по обчисленням з 1912 р. велика посілість займає не менше як 37·8% усього простору Української Галичини. А наш селянин мусів і мусить дробити свою землю до неможливості, пролетаризується й гине або емігрує. Австрійсько-польська культурна політика не допускала до культурного розвитку українського селянства, щоб мати на теперішність слухняних підданих і дешевих рілних робітників, а на будуче місце для польської колонізації. Знаємо, що наші сільські школи були переважно розсадниками безграмотности, фахові школи були тільки для Поляків і фабрикували економів і „ржонців“ а не самостійних господарів і т. и.

Та мимо цього всього Галичина в часі світової війни на правду ніколи голоду не зазнала. Щойно з польською окупацією ввійшов голод на нашу землю.

Українська Галичина має після катастрофального обчислення з 1912 р. рілі 2,605.086 га, значить 47 % загального простору. З того управляють дрібні хлібороби-селяне 73%, великі земельні власники тільки 27 %, значить мало що більше як четвертину!

Вже це основне число каже нам дуже багато. Галичина має більше рілі, як Бельгія, Голяндія й Швайцарія разом! А пам'ятати треба, що в нас сила-силенна землі марнується

як відліг, пасовиско і т. и. й то такої землі, що могла б родити пшеницю! Землі, яку можна б управляти з добрим успіхом, в Галичині не менше як 3,400.000 га, не числячи 100.000 га огороженої землі!

Середня річна продукція Галичини (1905—1914) давала:

Пшениці	4,661.000 q (більше як Бельгія, Альжир, Чілі, Швеція, більше як Нідерлянди, Швейцарія, Данія разом узяті!).
Жита	4,627.000 q (більше як Данія, Нідерлянди, Болгарія, Румунія, Канада).
Ячменю	2,583.000 q (більше як Італія, Єгипет, Аргентина).
Вівса	4,589.000 q (більше як Еспанія, Голяндія, Болгарія).
Кукурузи	837.000 q (майже тільки, що Японія).
Гречкй	532.000 q.
Проса	164.000 q.
Струкових рослин	1,090.000 q.
Бульби	40,297.000 q (більше як Бельгія, Нідерлянди, Канада, Італія; більше як Данія, Швеція, Норвегія й Румунія разом узяті!).

Ці числа доказують нам, що Українська Галичина на полі хліборобської про-

дукції вже тепер мимо вікової, спершу польської, потім австрійсько-польської господарки є автархічна, значить: сама собі може вистарчити й не потребує тратити грошей на довіз. На голову населення припадає річно не менше як 330 kg зерна, 18 kg струкових плодів і 734 kg бульби. Це небагато, та все таки кілька разів переступає цю норму, яку визначила Німеччина в початках світової війни для свого населення, що привикло багато більше спотрібовувати як наше закалене мужицтво. При теперішнім способі харчування наших народніх мас моглаб Галичина щорік вивозити по кілька мільонів метричних сотнарів зерна й до 10 мільонів q баролі! Так все було до 1914 р., хибань у лихі роки ні. Самостійна галицька держава не моглаб ніяким способом наслідувати проклятої економічної політики визискувачів—чужинців, що збивали маетки на постійнім недоїданню галицького простолюда. Вона мусілаб такий безсенсовий вивіз припинити. Одначе навіть по установленню власного запотрібовання так, аби не було недоїдання, могломе Галичина навіть при нинішнім низькім стані хліборобської продукції вже за кілька років вивозити щорік по кілька мільонів q збіжа й багато бульби.

Автархія в запотрібованню хліба це річ дуже важна й корисна, це неосяжний ідеал багатьох держав. Українська Галичина її мав. Вже тимсамим галицька державність стоїть на непо-

хитній економічній основі. Бо може підчас су-
сідських чи навіть світових господарських кріз
остоятись, маючи для свого населення достаточну
скількість поживи.

Та галицьке хліборобство не тільки тим
важне для галицької державности, що може за-
певнити цілому населенню держави достаточну
кількість хліба. Воно ще спосібне до дуже знач-
ного розвитку, який уможливить Галичині вже
в недалекій будучности вивозити навіть дуже
значні кількості хліба. Це не мрія, а правда.

Бо земля й клімат Галичини для культури
збіжа дуже визначно пригідні. Тимчасом що по-
бачимо, порівнявши гектарову продукцію Гали-
чини з такоюж продукцією інших країв Європи?

Пшениці продукує на 1 га Галичина 11,8 q,
Німеччина 23,6q, Бельгія 25,2q, Данія 33,7q.
Жита: Галичина 11 q, Німеччина 19,1q, Бельгія
22 q. Вівса: Галичина 10,3 q, Німеччина 21,9 q,
Бельгія 25,6 q. Ячменю: Галичина 10,9 q, Німеч-
чина 22,2 q, Данія 24,7 q, Бельгія 27 q. Бульби:
Галичина 118,7 q, Німеччина 158,6 q, Данія 175 q,
Бельгія 200 q і т. д. і т. д.!

Всякого рільного плоду видає земля Гали-
чини в двое або й у троє менше як землі ин-
ших країв Європи, які не можуть мірятись із
галицькою щодо природної родючости. Винні
тут: 1. Хибний земельний устрій Галичини. 2. Ста-
росвіцькі способи управи землі. І одно й друге
маємо до завдячування віковій польській госпо-

дарці. Коли її позбудемося, буде першим завданням галицької держави: перевести земельну реформу й завести якнайшвидше поступові способи управи землі.

Вже на кілька років перед війною наше селянство почало майже всюди реформувати свої стародавні методи хліборобства й заводити раціональний плодозмін, машини, штучні погної і т. и. Коли уряд не буде спинювати фахової освіти селянства (як робив австрійський і дотепер робить польський уряд), а навпаки підпре її цілою силою, — наш селянин дуже скоро навчиться поступової господарки. Трудніша справа земельної реформи. Та вказують нам дорогу ось які обставини: 1. Галицька велика земельна посілість мимо постійної штучної підтримки урядів безупинно розпадається. 2. Найбільшу користь із землі витягає в нашім кліматі індивідуалістична середня і дрібна господарка. Продукційні цифри такої Данії чи Бельгії (де господарств поверх 5 ha є нецілих 10%, понад 50 ha тільки 0,37%!) показують се як найкраще, Німеччина і Франція, де велика посілість відграє значну роль, мимо примінювання найкращих способів управи й мимо кращої цілини і клімату остають далеко поза сими „хлопськими“ краями.

В Українській Галичині було перед 1914. р. до 650.000 господарств (вчисляючи й найменші). Тепер їх скількість мабуть значно впала, бодай до 600.000. Коли поставимо при земельній ре-

формі нормою життєздатного мужицького господарства 6на (10¹/₂ морга), то найдемо в Українській Галичині місце на 647.000 таких господарств. Розуміється, в таких справах не можна поступати математично й се ідеальне число годі осягнути. Та всетаки з задоволенням стверджуємо відрадний факт, що всі існуючі господарства в Галичині можна при вміло переведеній земельній реформі зробити спосібними до життя й розвитку!

Сей новий земельний устрій під пильною опікою держави давби Галичині хліб, хлібний вивіз і що найважніше: гарний людський матеріал для всіх, діл мира й війни, невичерпане джерело нової української інтелігенції, нової армії надійних робітників на суспільнім і політичнім полі Соборної України!

Та йдім далше.

Огородництво й садівництво Української Галичини мало розвинене, та малим потребам краю сяк так вистарчає. І з того боку Галичина автархічна. Колиж вона збудеться польської господарки, мусітиме вся наша суспільність звернути дуже пильну увагу на сі галузи землеробства. Земля і клімат Галичини дуже пригідні для ярин і овочів. Зосібна наше покутське Підгірє повинноб покритися овочевими фермами. Вивіз ярин, овочів і консервів може дати сильну підпору нашому торговельному білянсови.

Скотарство Української Галичини, аж до XVII. століття славне в Європі, тепер дуже підупало. Світова війна й польська окупація завдали йому страшенні удари. Та по найновішим відомостям наше закалене на всі негоди селянство встигло за один безвоєнний останній рік надбати багато приплодку в худобі. Два, три роки спокійного розвитку у власній державі зможуть загоїти на тім полі всі рани. В 1910 р. мала Українська Галичина 681.000 коней, 1,552.000 рогатої худоби, 306.000 овець, 10.000 кіз, 1,318.000 свиней, 7,917.000 дробу, 285.000 вулків й була важним доставцем мяса, молока, масла, яєць для західних країв. І тут отже Галичина автархічна і тут може за кілька років дати Європі дуже поважний вивіз звіринних продуктів. Галичина має всі дані для величезного розвитку скотарства: 695.000 га лук, 500.000 га пасовищ, її полонини такі буйні, що найгарніші тирольські і швейцарські їй рівнятися з ними не можуть! Українська Галичина продукує щорічно 42,869.000 q соломи, 14,274.000 q сіна, 5,851.000 q конюшини, 4,192.000 q пашних буряків, 1,434.000 q мішаної паші, 25.000 q меду й воску і т. и. Найбільшою перешкодою розвитку скотарства в Галичині була польська велика посілість: вона годувала у відношенню до свого хліборобського простору пересічно в десятеро менше худоби як український селянин і дотого ще спинювала своєю політикою селянське скотарство! Великі земельні власники, що володіли

37·8% галицької землі, годували тільки 13·7% коней, 5·7% рогатої худоби, 6·3% овець, 3·3% свиней Галичини. Зате вони спинювали українські кооперативи для молочарства, збуту й використання худоби і т. и.

Тільки політична самостійність може запевнити галицькому скотарству надійний розвиток. Зосібна великі вигляди має сироварство й виріб масла на вивіз. В ніякому разі не підлягає автархія Галичини на полі скотарства якомунебудь сумніву.

З цього короткого розгляду ростинних і звіринних засобів Української Галичини виходить, що вона на сьому полі не тільки вповні автархічна, але й може по здобуттю самостійности на щораз ширшу міру виступати як експортер поживи й ростинних та звіринних сирівців. Вже перед війною збирала Українська Галичина щорічно 82.000 q ріпаку, 5000 q маку, 1500 q анижу, 43.000 q льняного насіння, 66.000 q льняного прядива, 95.000 q коніпного насіння, 118.000 q коніпного прядива, 9000 q хмелю, 3000 q цукрових буряків, 34.000 q тютюну. Ці промислові рости ни, це одна з підойм будучого розцвіту Галичини. Тільки зовнішні впливи польської господарки спинювали їх управу. Що може Галичина дати на полі управи хочби тютюну й цукрових буряків, можна пізнати, притягнувши для порівняння таку Київщину чи Полтавщину, що і простором і цілиною цілком подібні до Української

Галичини, а кліматом навіть гостріші. Київщина дала 1913 р. майже 29,000.000 q цукрового буряка, Полтавщина в сім же році 208.000 q тютюну...!

По цім огляді органічних підойм галицького господарства перейдім до промисловости. На цьому полі Українська Галичина колись за часів наших князів стояла дуже високо. Та п'ять-сотлітнє польське й потім польсько-австрійське лихоліття зробило Галичину одним з найменше промислових країв культурної Європи.

Добуваюча промисловість полягає головню на мінеральних багатствах краю. З того погляду тільки дуже нечисленні краї земної кулі в автархічні. Галичина до них не належить, та має деяких копалин так багато, що не тільки сама собі вистарчає, але й обслужити може за-потребованне інших земель.

По поживі найважливіша домівка. Будівельного каміння має Галичина незмірні маси. Тербовельськими плитами можнаб вимостити всі великі міста Європи. Таксамо багато глини на цеглу, дахівки, гончарські вироби, вапна, цементового рухляка, гіпсу й алябастру. Цементовий і керамічний промисл має великі вигляди в Українській Галичині.

По домівці приходить паливо. Цього вже нам природа не поскупилася, навіть як не рахувати лісів. Правда, камяного вугля, цього чорного діаманту, в нас нема. Є тільки бурий вуголь як на Підкарпаттю (Мишин, Джурів, Новоселиця, Рожнів),

так і на Розточі й Поділля (Глинсько, Скварява, Поляни, Потилич, Руда і т. д.). Продукція була мала й доходила перед війною ледви до $1\frac{1}{2}$ мільона q. Та будучність вона має й може галицькій державі дещо пригодитися. Натомість торфу має Українська Галичина пребагато. Є в нас поверх 200.000 ha дуже видатних торфищ. Припаси торфу (принявши грубість його шарів тільки 1 м) є такі великі (2 мільярди кубічних метрів), що вистарчать на цілі століття для опалу і для промислу Української Галичини.

Та найважливішим мінерально-опаловим матеріалом нашої Батьківщини є нафта. Слив це ціле галицьке Підкарпаття це одно велике нафтове поле 10.000 км² простору. Його використання було дотепер з причини славетної польської господарки дуже обмежене як щодо місць, так і щодо кількостей продукції. Зосібна в останніх роках перед війною польські впливи в нафтовій промисловості незвичайно змоглися. І мусів прийти відповідний вислід — упадок продукції, який до нині нестримно йде. В 1909 р. продукувала Галичина 20.770.000 q нафти, 1910 — 17,620.000, 1911 — 14,580.000 q, 1912 — 11,870.000 q, 1913 — 11,150.000 q. В 1920 році продукція мала ледви перевищити 5,000.000 q.

Ось що зробила польська господарка з країною, яка донедавна стояла на третьому місці поміж нафтовими краями цілої землі й мала все-

світній монополь на земний віск! Марнування терену й матерялу (мінерального й, що найважливіше, людського), крайно нездорові відносини капіталу і праці та божевільна спекуляція знищили наперед добування земного воску й потім кинулися руйнувати нафтовий промисл.

Та надія ще нестрачена. Коли Галичина вибере собі державну самостійність, то її нафтові скарби, раціонально використовані державою, стануть головною підоймою її економічної активності. Галицька ропа дуже добра, дорівнює американській. Західні поля (коло Дрогобича) дають ропу більше пригідну на світляну нафту, східні (коло Станисловова й Коломиї) бензинову ропу — тепер для світової лучби нечувано важну. Нафтова продукція Української Галичини не тільки зможе вистарчити на всі потреби краю (до отоплювання залізниць включно), але й дасть такі великі вивозові позиції, що сливе весь потрібний Галичині ввіз фабрика-тів можна буде ними покрити.

Таксамо великі сільні багатства Української Галичини. Кладні камяної соли в Стебнику коло Дрогобича багато більші й чистіші, як у славній на весь світ Величці. Сільні джерела бють сотнями здовж карпатського берега. Вже перед 150 роками було в нас 92 сільних жуп. За австрійських часів сіль була монополем і скількість солеварень впала до 9 (Ляцьке, Дрогобич, Стебник, Болахів,

Долина, Калуш, Делятин, Ланчин, Косів), продукція давала середно ледви понад 1,000.000 q соли. Її можна безпечно в десятеро збільшити. Вже нинішня продукція переходить дуже значно власне запотребованнє.

Дуже важна для Галичини присутність потасових солей (каїніт і т. и. коло Калуша) й фосфоритів (на полудневім Поділлі). Продукція перших дуже мізерна (до війни щорік менше 100.000 q), других ніяка. Таксамо вже здавна не використовують галицьких покладів заліза (головно в Карпатах), сірки й гіпсу (дуже мало). Всі ті земні багатства можуть мати в самостійній Галичині гарну будучність.

Інших копалин (у більшій кількості) Галичина не має і мусітиме спроваджувати багато різних мінералів, головно металів із заграниці.

Переходимо тепер до перероблюючої промисловости. Домашній промисл Галичини живий до нині, хоч завзято поборювала його довгі часи польська господарка. Галичина й до нині стоїть ще на ступіні домашнього промислу — ремесла. Доказує це статистика. Перед війною було в Українській Галичині до 110.000 промислових підприємств з 200.000 робітниками (то є нецілих 2 робітники на 1 підприємство!), 70 проц. підприємств було без найманих робітників, в них працювали самі підприємці з родинами. Домашній промисл заспокоював донедавна майже всі потреби українського

простолюдя Галичини й давав вироби дуже доброї якості і великої, часто навіть мистецької вартості (ткацтво, кераміка, деревляні вироби). Коли самостійна галицька держава візьме в опіку цей домашній промисл і переведе його кооперативну організацію, то Галичина вже за кілька десятиліть зможе покрити майже все своє запотребованне промислових виробів власною продукцією.

Покищо Галичина мусить промислові фабрики спроваджувати з заграниці. Фабричний промисл в Українській Галичині майже не існує. Декілька парових млинів, одна цукроварня, кілька фабрик машин і інших металевих виробів, — зате до 500 горалень, ось і все! Якби наш селянин не держався так кріпко народньої ноші, яку сам виробляє зі самодільного матерялу, якби його гончар не робив горшків, а коваль усякої всячини, то Галичина давно вже зруйнувалася б на закупно чужих фабрикатів. На щасте наше село дотепер спотребовувало дуже небагато чужої мануфактури, а міське населення в нас творить ледви 10 проц. Ця обставина значно зменшує потребу промислового довозу.

Та всетаки справа стоїть так, що на полі промислу Галичині до автаркії дуже далеко: вона залежна від чужого довозу, головно з Чехії й Німеччини. Розгляньмо тепер:

1. чи і чим зможе Галичина оплатити цей довіз,
- 2. чи зможе помалу від нього висвободитися.

В першу чергу розглянемо другу точку, бо першу найкраще розглядати при обговорюванні торгівлі Галичини.

Висвободитися цілком від довозу чужих фабрикатів не зможе ніколи ніяка держава. Завдяки індивідуальності поодиноких народів і їх земель все будуть різні вироби вироблятися різно в різних краях і попит за різнорідностями ніколи не спиниться. Тесаме мусить бути і з Галичиною. Тут іде справа тільки про обмеження привозу чужих промислових виробів до таких малих розмірів, щоби ця позиція в загальнім білянсі краю відгравала можливо найменшу роль.

Це на нашу думку в Галичині не трудно зробити. Брони тільки нас, Боже, відразу кинутися в обійми світового капіталізму, „упромисловляти“ край давними польськими рецептами: творенням великих фабрик по великих містах, фабрикуванням фабричного пролетаряту і т. и. Це принеслоб тільки тілесне звироднення нашого люду й захитання тої суспільної рівноваги, до якої змагати мусить кожна суспільність і до якої зосібна дуже легко дійти в Українській Галичині й по всій Україні взагалі. Ми мусимо починати від цього, що вже існує. З дрібного промислу через об'єднання його в фахові кооперативи можемо швидко, може й за одно десятиліття, дійти до кооперативного фабричного й індивідуального промислу, який заспокоїть всі потреби Української Галичини.

Чи львівські, угнівські, куликівські і т. д. шевські кооперативні фабрики, також прядільні і ткальні Підкарпаття не дадуть Галичині доволі одягу й обуви? Або наші гарбарні й кушнірні? Про кооперативні фабрики мила, свічок, сірників і про механічні майстерні говорилося в нас вже перед війною і т. д. і т. д.

Та це все пісні будуччини. Вони тільки те нам кажуть, що є стежка в будуччину, яка виведе Галичину до становища краю, котрий буде автархічний і на полі промислового запотребовання. Покищо так не є. Подивімся тому, чи зможе Галичина оплатити свій конечний довіз і добре поставити свою торгівлю.

На нашу думку Галичина це зможе зробити без фінансового напруження вже тепер. Після нашої оцінки (в грубому приближенні) Українська Галичина до війни довозила за приблизно 250 мільйонів корон (золотих, передвоєнних), а вивозила за приблизно 300 мільйонів корон зол. Не збогачувалася, бо 1. приріст населення був великий, 2. всі бариші плили до рук визискувачів як домашніх, так і віденських та для австрійського і польського скарбу. Самостійна галицька держава в перших роках мабуть ледви чи матиме активний торговельний білянс. Одначе вже в початках довіз і вивіз триматимуть рівновагу. На це є ось які основи: 1. вивіз нафти (в 1910 р. вивезла Австрія галицької нафти 4,775.000 q! — розуміється, по заспокоєнню всіх власних по-

треб!), 2. вивіз дерева (поверх 1,000.000 кубічних метрів), 3. вивіз соли (до 500.000 q.) Вже ці позиції доказують правдивість нашої тези. Додаймо до них ще вивіз (поки що маленький) хліба, худоби, яєць і т. д. Коли тільки в галицькій державі буде чесна й енергійна господарка, то евентуальна галицька валюта матиме такі солідні основи, як рідко яка з середньоевропейських валют.

Торговля Української Галичини, за старих княжих часів дуже значна, підупала під польським пануванням і не двигнулася під австрійським. Польські й австрійські круги змонополізували вивіз галицьких харчів і сирівців та привіз чужих фабрикатів. При тім українське населення мусіло дешево продавати й дорого купувати. Під польською окупацією розпаношилася дика спекуляція і вся торговля Галичини пішла прахом.

Коли відновиться галицька державність, коли уряд і суспільність за швейцарським приміром дбатимуть про солідність торгівлі, то одна вона зможе Галичину в перших твердих початках існування тримати на високому ступіні господарської сили. Бо не тільки в вивозі власних продуктів і в привозі чужих працювати мусить галицька торговля, а головню в перевозі, в транзиті добра між Західною і Східною Європою. Галичина це між иншим сливе одинокє надійне вікно на Східну Європу промислових країв Чехословаччини й Австрії. Сюди піде також

значна частина вивозу Німеччини на Україну і, розуміється, визозу Східної Європи на Захід. (Польща, бажаючи сама стати промислово-вивозовою країною для Сх. Європи, мусить чужий транзит поборювати). Цей один транзитний рух оплатить нам згодом усі кошти нашої лучби й потім даватиме постійний і великий прибуток галицькій державі. Певне, що тоді не можна буде обмежитися нашими 3000 кільометрів залізниць, а треба буде (і то скоро!) будувати нові лінії, перебудовуючи ними на галицькі потреби залізничу сіть, що свого часу була будована для потреб Австрії.

Думаємо, що всякому стало ясно вже з цих коротких висновків, що Українська Галичина як самостійна держава має доволі гарні економічні основи самостійного існування. Навіть у перших найтяжших початках її економічне положення буде ненайгірше, валюта також держатиметься без порівняння краще чим польська. Є навіть дані, що Галичина на лад Швейцарії могла б удержати економічну й державну самостійність і на довгу мету.

Та це останнє для нас не дуже важне. Ціль населення Сх. Галичини є покищо — видобутися зпід польського панування. Бо як воно довше потріває, то Галичина буде економічно цілком знищена.

Статистичний огляд України.

Стан суцільної етнографічної території України при початку світової війни.

I. Західна Україна (Галичина і. т. д.)

І простір 75000 км² Населення 6,479000. З того Українців 4797000 (74,0 проц.), Жидів 812000 (12,5 проц.), Поляків 686000 (10,6 проц.), Німців 81000 (1,3 проц.), Мадярів 33000 (0,5 проц.), Румунів 32000 (0,5 проц.), Словаків 13000 (0,2 проц.).

З того сама Східна Галичина має простору 55000 км² Населення 5,450000, Українців 4,055000 (74,4 проц.), Жидів 670000 (12,3 проц.), Поляків 659000 (12,1 проц.), Німців 65000 (1,2 проц.).

Для порівняння:

Д е р ж а в а	Простір км.	Населення
Бельгія	29.000	7,751.000
Нідерляндія	34.000	6,449.000
Португалія	92.000	5,960.000
Швеція	448.000	5,713.000
Болгарія	114.000	4,712.000
Греція	120.000	4,699.000
Сербія	87.000	4,490.000
Швейцарія	41.000	3,765.000
Данія	39.000	2,902.000
Норвегія	323.000	2,392.000

Важніші міста Західної України.

Львів (234 тис. мешк.), Чернівці (93 т. м.), Перемишль (59 т. м.), Коломия (45 т. м.), Дрогобич (39 т. м.), Тернопіль (35 т. м.), Станислав (34 т. м.), Ярослав (29 т. м.), Кнігинин село (22 т. м.), Самбір (21 т. м.), Сигот (21 т. м.),

Броди (18 т. м.), Ужгород (17 т. м.), Мункачево (17 т. м.), Борислав (15 т. м.), Бучач (14 т. м.), Берегове (13 т. м.), Золочів (13 т. м.), Городок (13 т. м.), Бережани (13 т. м.), Снятин (12 т. м.), Сокаль (12 т. м.), Замарстинів (12 т. м.), Тустановичі (12 т. м.), Городенка (11 т. м.), Сянік (11 т. м.), Турка (11 т. м.), Рава (11 т. м.), Яворів (10 т. м.), Камінка Волоська (10 т. м.), Збараж (10 т. м.), Тисьмениця (10 т. м.), Галич (6 т. м.).

II. Соборна Україна (Західна, Східна, Кубанщина).

Простір: 1,056.000 км², Населення 54,690.000 м.
З того:

Українців	38,671.000	=	70,7 проц
Москвинів	7,678.000	=	14,0 "
Жидів	3,904.000	=	7,1 "
Поляків	1,430.000	=	2,6 "
Німців	985. 00	=	1,8 "
Турко-Монголів	610.000	=	1,1 "
Румунів	465.000	=	0,8 "
Болгарів	196.000	=	0,4 "
Греків	140.000	=	0,2 "
Кавказців	112.000	=	0,2 "
Вірменів	59.000	=	0,1 "
Чехословаків	52.000	=	0,1 "

Інших (Білорусинів, Мадярів, Циганів, західно-евр. народів) 378.000 = 0,4 проц.

Для порівняння:

	Простір км квадр.	Населення
Давна евр. Росія	5 452.090	144,344.000
„ Німеччина	548.000	64,926.000
„ Австро-Угорщина	677.000	51,390.000
„ Великобританія	318.000	45 623.000
„ Франція	536.000	39,602.000
„ Італія	257.000	35,598.000

Важніші міста Соборної України. (Пристані*).

Київ (626 тис. мешк.), Одеса* (631 т. м.), Харків (250

т. м.), Львів (234 т. м.), Катеринослав (220 т. м.), Ростів* (205 т. м.), Миколаїв* (107 т. м.), Катеринодар (107 т. м.), Гомель (105 т. м.), Кремінчук (99 т. м.), Херсон* (96 т. м.), Чернівці (93 т. м.), Житомир (91 т. м.), Полтава (88 т. м.), Симферопіль (82 т. м.), Бердичів (79 т. м.), Єлисавет (76 т. м.), Таганрог* (68 т. м.), Новоросійськ* (66 т. м.), Ставрополь (64 т. м.), Берсте (64 т. м.), Севастопіль* (62 т. м.), Білацерква (61 т. м.), Перемишль (59 т. м.), Керч-Єнікале* (56 т. м.), Луганське (56 т. м.), Маріупіль* (55 т. м.), Нахичевань (54 т. м.), Ніжин (53 т. м.), Вінниця (53 т. м.), Майкоп (53 т. м.), Єйськ* (52 т. м.), Кам'янець (50 т. м.), Умань (50 т. м.), Юзівка (49 т. м.), Армавір (47 т. м.), Коломия (45 т. м.), Феодозія* (43 т. м.), Грушівка (43 т. м.), Черкаси (42 т. м.), Павлоград (41 т. м.), Проскурів (41 т. м.), Суми (40 т. м.), Акерман* (40 т. м.), Бердянськ* (40 т. м.), Пинськ (39 т. м.), Дрогобич (39 т. м.), Рівне (39 т. м.), Бутурлинівка (38 т. м.), Тираспіль (38 т. м.), Ромни (37 т. м.), Лабинська (36 т. м.), Нижнодніпровськ (36 т. м.), Бахмут (36 т. м.), Чернігів (36 т. м.), Пятигорськ (35 т. м.), Тернопіль (35 т. м.), Грозний (34 т. м.), Станислав (34 т. м.), Охтирка (33 т. м.), Мотовилиха (33 т. м.), Полонне (33 т. м.), Могилів (33 т. м.), Ізмаїл (32 т. м.), Стрий (31 т. м.), Прилука (31 т. м.), Озів (31 т. м.), Ялта* (31 т. м.), Холм (24 т. м.).

III. Українська колоніяльна земля.

„Зелений Клин“ над Амуром і Тихим Океаном обіймає 1,091.000 км² простору, 857.000 населення, з того 58 проц. Українців, 23 проц. Москвинів, 7 проц. Китайців, 6 проц. Сибірських туболців, 4 проц. корейців, 2 проц. інших.

IV. Загальна скількість Українців обчислена для 1920 р. виносить **48,000,000.**

V. Декілька економічних даних про соборну Україну.

Лісів	11,000.000 га
Рілі	45,000.000 „
Худоби 52,000.000 штук	(стан перед війною).

Річна продукція цереаліїв (середно)	420,000.000
„ „ заліза й стали	50,000.000 „
„ „ вугля	215,000.000 „
„ „ нафти	25,000.000 „
„ „ соли	11,000.000 „
„ „ манганової руди	3,000.000 „

Віддаль різних місцевин України від Київ^а
(Воздушна лінія в кілометрах. Наконечні точки підчеркнені).

Пинськ	365	Симферопіль	660
Берестє	520	Севастопіль	675
Ковель	420	Феодозія	690
Холм	508	Алупка	715
Рівне	305	Новоросійськ	825
Львів	470	Катеринодар	855
Перемишль	565	Ставропіль	1035
Ужгород	625	Устя Тереку	1380
Шляхтова	725	Ростів	755
(Зах. межа Лемківщ.)		Таганрог	700
Галич	445	Бердянськ	610
Станислав	460	Катеринослав	400
Чернівці	410	Кремінчук	260
Житомир	130	Чигирин	215
Бердичів	150	Полтава	305
Камянець под.	345	Харків	400
Винниця	200	Юзівка	595
Ізмаїл	580	Луганське	675
Акерман	475	Бутурлинівка	715
Одеса	440	Білгород	425
Миколаїв	395	Глухів	270
Херсон	435	Чернігів	130
Єлисавет	520	Гомель	225
Перекоп	525	Сураж	315

„Український Прапор“

виходить раз на тиждень,

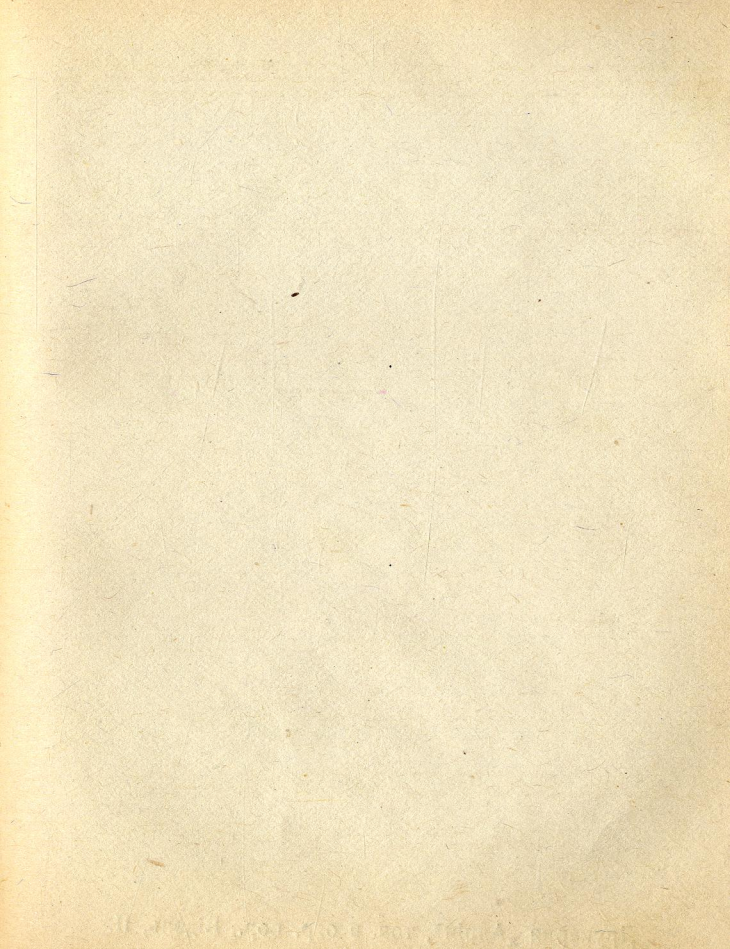
Передплата виносить:

в Австрії: без достави з поштовою пересилкою
місячно К. 32— 34—

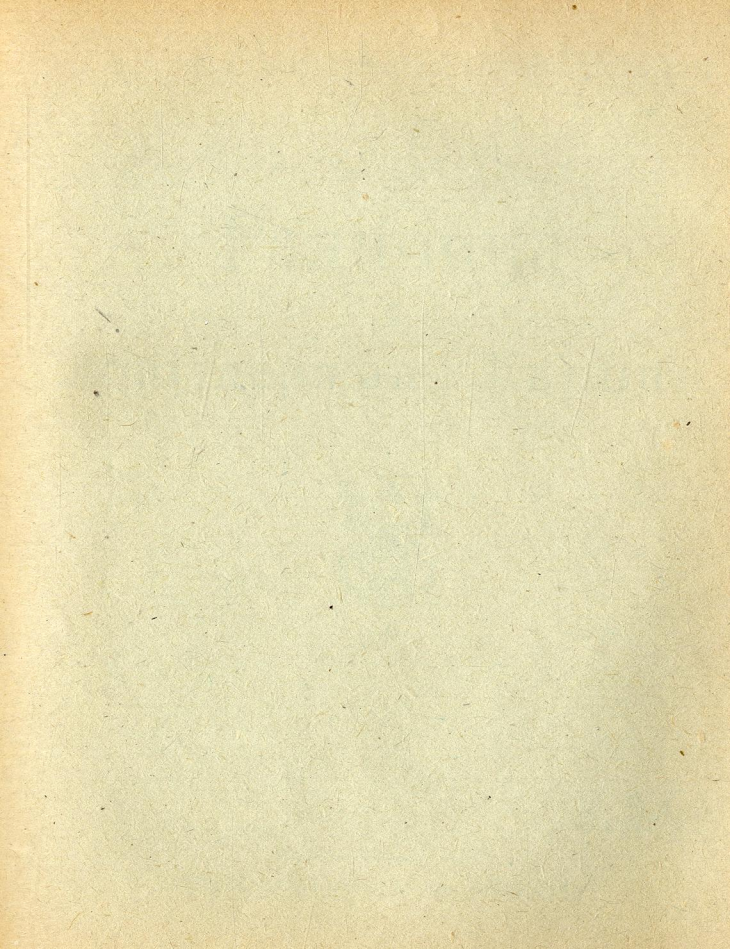
	піврічно	річно
в Чехо-Словаччині: чеських	К. 25—	50—
в Юго-Славії: югосл. . . .	К. 50—	100—
в Німеччині:	Мк. 25—	50—
в Краях латинської Унії .	Frs. 5—	10—
в Англії.	sh. 4—	8—
в Америці	S 1—	2—

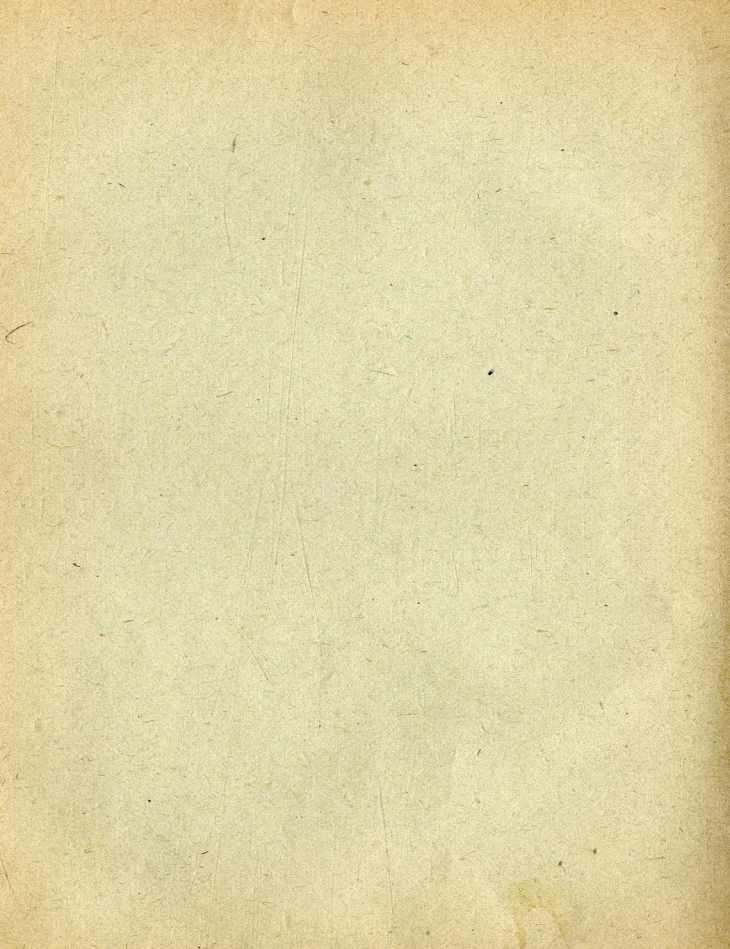
Ціна одного примірника К: 8—

Адреса Управи часопису:
Wien, VIII. Langegasse 5. Parterre.

Друкарня „Адрія“, тов. з огр. пер., Відень, II.

конв у

С. Р.

Галичина

й

нові держави Європи.

3.242.

Львів—Відень, 1921.
Видання „Українського Прапора“.

15 (25255170-6

15

15-1-2

С. Р.

Галичина й нові держави Європи.

3.242.

Львів—Відень, 1921.
Видання „Українського Прапора“.

ВСТУПНЕ СЛОВО.

В політично мало вироблених суспільностях розповсюднений погляд, що — мовляв — іншим народам не залежить на нашій долі. Тимчасом в дійсности так не є. Бо часто-густо навіть дуже далекі держави й народи мають інтерес в тім, щоб якийсь нарід був свободний або — поневолений, бо з цим зв'язаний розвиток, а нераз навіть існування значних, вже існуючих держав.

Доказанню сеї думки призначена отся книжечка. Вона послужить також нашим людям, розсіяним на чужині, до того, щоб зацікавити чужих справою галицької державности.

Редакція.

У вересні, 1921. р.

Чехія і справа галицької державности.

Між Польщею й Чехословаччиною почалися в 1921 р. під французьким протекторатом переговори, що мають звести до купи ці дві держави, дотепер не дуже то собі приязні. Чехословаччина малаби зречися підпомагання справи самостійности Галичини між иншим за ціну свобідного й легкого перевозу своїх продуктів через Польщу на Схід і такогож самого перевозу сирівців зі Сходу в Чехію.

Не входимо тут у правдивість таких звісток і не будемо тут тикати цих чи інших злободневних питань. Та розглянемося в дотеперішних відносинах Чехії до Польщі й у майбутніх наслідках цього польсько-чеського зближення, що має бути мабуть довершене.

Суть чеської держави була все: бути передньою чатою славянського світа проти німецько напору на схід. Чеська держава Х-го віку була тільки частинною спадкоємницею великоморавської держави й мусіла швидко признати т. н. ленну зверхність римсько-німецьких цісарів, та остала сильною державою й мала спромогу ор-

ганізувати західних Славян на противагу німецькому напорови.

В цій меті перешкодила їй вже в початках XI. віку Польща. Болеслав Хоробрий, звісний у нас зі своєї спілки зі Святополком Окаянним, спільної авантури на Київ і забрання „за поміч“ червенських городів (західня половина теперішньої української Галичини — яка гарна аналогія до нинішнього часу!), пішов війною на Чехів, зайняв Прагу й відірвав від неї Словаччину.

Сама Польща Словаччини не вдержала, зараз по смерті Болеслава забрала її на 900 років Угорщина під свою кормигу. Чехія була так ослаблена, що її геройський князь Бретислав (1035-55), хоч відплатив Польщі з накладом за її хапчивість, таки не зміг опертися Німеччині й не зміг зорганізувати державно надлабських і балтійських Славян, як це був задумав. Те саме було й потім. Польща, хоч і як сама слаба була, не допускала Чехії до експанзії на північ, у надлабські й балтійські славянські землі, сама теж там нічого не зробила й вислід був цей, що всі ці землі аж поза Одру захопив поволі німецький „Drang nach Osten“.

Відсунена Польщею від зносин з Північчю і Сходом Чехія мусіла хоч не хоч зійти до ролі сателіта Німеччини. За цим мусіла йти повільна германізація внутрішня, яка ще й нині ставить перед очі всякого Чеха дуже грізну внутрішню небезпеку.

Обмежившись протягом двох століть до тісних кругів німецької політики, не могла Чехія використати нагоди хвилевого панування в значній тасті Польщі (1300—1306). Династія Люксембургів, німецька родом, добула що правда для Чехії цілий Шлеськ, однак Польща, скріпившись за Локетка й Казимира, не допустила до чеської експанзії на сході. Про якунебудь славянську політику не було тепер для Чехів ніякої бесіди, так присів їх німецький елемент у краю. Колиж як реакція проти його прийшов гуситизм, Польща не тільки що не допомогла в нічім Чехам, але навпаки своїм ворожим відношенням багато причинилася до того, що цей великий славянський рух політично не був використаний як слід (Ягайло, Корибут, Олесьніцкі). А коли ще Польща вгарадила Чехів своєю династією (*kral dobře*), то Чехія швидко стала доросла до цього, щоби піти під династію Габсбургів (1526—1918) і стати більше як дотепер виразною частиною „святої римської вержави німецького народу“. Замкнення Польщею шляхів до торгівлі зі Сходом Європи непереможною силою підхало Чехію до зєднання з німецьким економічно-політичним світом. Ще якийсь час держалася Чехія своїм багатством і високо розвинула культуру. Та по битві на Білій Горі (1620 р. Польща була тоді вірним союзником Габсбургів!) скотився чеський нарід до становища недержавної „хлопської“ нації з якого вирвало її аж національне відродження ХІХ. віку.

Не була отже Польща в мунившині для Чехії доброю сусідкою — навпаки, коли тільки вмішалася в чеські справи, все виходила для Чехів некористь. Головна велика некористь це згерманізованія земель над Лабою й Одрою, яке спричинене головню цим, що Польща не допускала Чехії до протиділання, самаж не то що не вміла протиділати, але ще на спілку з Німцями воювала надлабських Славян для хвилевої мізерної користи. Друга некорист — система-чичне відгороджування Чехів від Сходу.

Подивімося далі, як стоять справи евентуальної польсько-чеської спілки тепер і найблизшу будуччину.

На позір світло. Ось мовляв дві славянські держави зєдиняються тісним союзом під протекторатом могутньої й славянолюбної Франції, щоби творити противагу заборчій Німеччині. Як це гарно звучить!

І тут не будемо входити в злободневні розбирання цього гарненького клича. Обмежимося до дуже реальних справ як політичної так економічної натури.

Чехословаччина невелика держава (141.000 км², 13,600.000 населення). Вона вбивається клином у серце німецької національної області й тому з природи річи мусить робити фронт проті Німеччини. Німеччина навіть по версайським мирі це могутня держава з 475.000 км² і 61,000.000 населення. Тому Чехословаччина конче потрібує

мілітарно сильного й певного союзника-сусіда. Його вона за порадою Франції хоче добути в Польщі. Польща має що правда після рижського договору аж 400.000 км² і 34,000.000 населення. Однак цих 48 мільонів чесько-польської спілки числом, організацією і т. п. остають далеко поза 61 мільонами Німців. До того серед населення Польщі є аж 17 мільонів іредентистів (7 міль. Українців, 4 міль. Жидів, 3 міль. Німців, 2½ міль. Білорусинів, ½ міль. Литовців). Яка з них потіха буде в разі чесько-польської війни проти якого небудь ворога — не трудно догадатись.

Таксамо на політичній арені не найде Чехословаччина в Польщі надійної опори. Міжнародне становище Польщі далеко гірше як Чехословаччини й опирається виключно на видатній піддержці Франції. Всі інші чинники світової політики дивляться на Польщу більше чим критично...

Та найважливіша справа ось яка: Чехословаччина мусить шукати опори на сході Європи. Вибір є доволі трудний, бо Росія тепер слаба, Україна ще більше. Треба або для хвилевої користі вибрати Польщу, або зайняти покищо вибікуjące становище, аж доки не упорядкуються відносини на Сході й вибрати або Україну або евентуально нововідбудовану Росію Третього виходу нема!

Тут дуже важна ця обставина, що раз вибравши Польщу, Чехословаччина явно стає

проти національних змагань Білорусинів і Українців і проти завітних напрямків „общерусскости“, яка бачить прецінь у загарбаних Поляками Білій Русі, Підляшшу, Фолмщині, Волині, Галичині і т. и. тільки „русскія землі“. Ні обєдинителі ні „сепаратисти“ Східної Європи не забудуть ніколи Чехам їх накладання з Польщею — цим грабіжником старого й нового „смутного времени“. Що з цьоґо вийде для Чехословаччини значна політична шкода, нема ніякого сумніву.

Чехословаччина думає, як кажуть, про тимчасові економічні користи, що виходитимуть зі свобідного транзиту, який дасть їй Польща. Чехословаччина економічно дійсно своїть і паде зі спроможністю легкої безпосередної лучби з Україною і Росією. Цю лучбу перервала їй Польща зайняттям Західноукраїнської Республіки і безумовною ворожнечою до чеської торгівлі на Схід. Дотепер дармують карпатські залізничі на Лупків, Сянки, Лавочне, Ясінь, що повинні в нормальних відносінах перевозити сотні возів денно. І Чехословаччина аж задихується від своїх фабрикати́в. Всяка пільга в цьому напрямі для Чехословаччини дуже корисна.

Колиб Чехословаччина хотіла добути цю пільгу коштом знехтовання справи галицької державности й за цю ціну допоможе Полякам у рішаючій хвилі переперти прилучення Галичини до Польщі, то Чехословаччина оплатить

хвилевий зиск величезними економічними втратами в будуччині. Тут небезпека вже не тільки господарській, але й політичній самостійності чеської держави!

Польща дуже добре знала, чому загородила чеській торгівлі дорогу на Схід. Прецінь ядро Польщі, колишня Конгресівка, була до 1914 р. головним промисловим краєм світової російської держави. Польські фабрики йшли на цілу давню Росію, Сибір, Туркестан, Манджурію, Монголію, Афганістан, Персію, польські фабриканти й купці робили такі світлі інтереси й таку сильну конкуренцію московським промисловцям і купцям, що ці останні нераз призадумувалися над тим, чи не поставити-б митової границі між Польщу й останню „Росію“.

Світова війна зруйнувала промисл Польщі. И дотепер його не відбудовано, бо Польща постійно „завойовує“, тож робити на власнім сміттю не дуже то хочеться. Одначе вона надіється свій промисл знов відбудувати й хоче тримати здалека від Росії й України майбутніх конкурентів. До них належать у першій мірі Чехи. И тому головно, не ізза тешинської справи, Польща займала досі таке вороже становище до Чехословаччини на економічному полі (бойкот чеських виробів, заборона переїзду чеським товарам і т. и.). Польща знає, що коли солідні чеські вироби завоюють ринок України й Росії, то тяжко прий-

дется потім польське дрантя розпихати між людей...

Тепер Польща економічно дуже підупала і політично не дуже то добре стоїть. Грозить їй утрата Східної Галичини, саме цих воріт, котрими вона так зручно зачинила Чехам господарський вихід у Східну Європу. Тож Польща заходиться тепер коло Чехів. Ануж вони підуть на принаду й допоможуть до закріплення Галичини за Польщею. Тоді пустимо — мовляв — пару транспортів торгового добра з Чехії на Україну чи Росію. А потім? Потім зробимо якусь нову авантуру à la Haller, Żeligowski, Korfanty, тільки цим разом на економічному полі і Чехословаччина опиниться у стані хронічної господарської задишки.

Це не жарт а гірка правда! Коли чесько-словацькі політики думають, що Польща дійсно зможе їм чесно запевнити свобідну лучбу зі Сходом Європи, то вони дуже помиляються. Навіть якби вона (т. є польська політика) цього щиро хотіла, то не зможе цього робити. Сорочка блища тіла як кожух. Коли Польща пустить чеську конкуренцію на Схід Європи, то тяжко зранить, або вбє свій фабричний промисл. Що варті супроти цього хочби й які польські обіцянки Чехам?

Одиноке надійне вікно Чехословаччини на цілу Східну Європу й сумежну Азію — це тільки самотійна Галичина. Вона не була, не є й nebude така

промислова, щоби могла колинебудь конкурувати з Чехословаччиною в Східній Європі. Інтерес Галичини саме буде: бути посередником між промисловими землями Середньої Європи та багатим на сирівці Сходом. Галицька самостійність гарантує Чехословаччині необмежену господарську експанзію на Сході Європи й певну будучину як з політичного так і економічного боку.

Нехай Чехословаччина це пам'ятає, що вибирає отсе саме між Польщею та всім східним Славянством!

Югославія і справа галицької державности.

Може дехто й подивується, прочитавши цей заголовок. Аджеж Югославія не межує з Галичиною, навпаки — вона від неї значно віддалена. І до того Югославія, хоч сама по собі доволі значна держава, не є таким чинником в європейській політиці, як Англія, Франція чи Італія...

Та дивуватись нема чого. Хоч Югославія й не світова могутність і хоч вона відділена від Галичини іншими державами, то все таки розв'язання галицької проблеми для неї не може бути ніяк рівнодушне. Навпаки! Від такого чи іншого розв'язання галицької проблеми залежатиме в значній мірі майбутня зовнішня політика Югославії.

Перший вузол, що вяже Югославію з галицькою справою, це те, що Югославія є нарівні з ЗУНР. т. н. сукцесійною державою Ав-

строугорщини. Зі своїх 245.000 км² і 11,900.000 населення дістала Югославія з земель давньої Австроугорщини не менше як 144.000 км² і 7,000.000 населення — значить майже $\frac{2}{3}$ своєї теперішньої території й населення!

Як наслідній державі Австроугорщини ніяк не може бути для Югославії рівнодушне це, що сталося з одною з інших частин давньої монархії Габсбургів — з Галичиною. В першу чергу з принципіальних причин. Бо поділ Австроугорщини відбувся під загальним кличем самовизначення народів. Для Південних Славян давньої монархії пішла ця справа доволі гладко, для нас, як знаємо на власній шкурі, дуже не гладко. Ми самовизначили себе в листопаді 1918 р. й ось уже третій рік ждемо на признание цього самовизначення. Цей виїмок від права самовизначення, хоч він покищо тільки практичний і ще не став (Біг дасть, що й не стане!) теоретичним, все таки повинен дати багато до думання югославянським політикам. Бо Югославія виросла в силу головно поділом Австроугорщини. Цей поділ то неначе хибна операція, при якій значну частину оперованого організму просто понехано на поталу евентуальній гангрені. Хто зна, чи колись це занедбання не стане причиною квестіонування доцільности й важности цілої операції в 1918 р.! Для безстороннього глядача, що буде колись з історичної перспективи оцінювати розшматування Австроугорщини по засаді самовизначення народів, не буде двох думок. Він

мусить його признати несправедливим, бо понехано четвертий що-до величини нарід давньої монархії на поталу саме його відвічним національним ворогам, не признавши його правно заснованої й по героїськи бороненої державности!

З актуальних причин, з яких під цим кутом погляду Югославія повинна інтересуватися справою галицької державности й її підпирати, наведу передовсім ось що: Значна частина передових мужів югославянської політики знає нашу справу й наші змагання. Вона знає, що не ми, а Поляки були упривілевним народом давньої Австрії, вона знає, яку завзяту боротьбу вели ми довгі десятиліття проти австрійсько-польської системи гноблення, тієї системи, що зі зміненним знаменником і їм, Югослав'янам, так сильно далася в знаки!

Другий вузол, що вяже Югославію з галицькою справою, це геополітична й етнополітична суть Югославії як держави. Це славянська держава, найдалі з усіх славянських висунена на південь і захід Європи. Вона чолом у чоло зустрілася над Ядранським Морем з Італією, що хоче мати виключне панування на цьому морі, так само на півдні з Грецією, що занявши славянські надморські землі, не допускає Югославії до Егейського моря. За плечима стоїть Угорщина, колишня пані і гнобителька південних Славян — і Румунія, що недвозначно підчеркує свою неприхильність до Славянства, Для повноти треба

додати цю нещасну болгарсько-сербську усобицю й німецьку небезпеку від північного заходу, в яку твердо вірить більшість югославянських політиків.

Не дивниця тому, що Югославія, як держава середньої величини й сили, доконче мусить оглядатись за надійними союзниками, які моглиб їй дати підпору на випадок політичних чи воєнних негод. Покищо вона шукає їх у Західній Європі й у т. н. Малій Антанті, не знати тільки, чи з великим успіхом. Та — думаємо — очі не тільки політиків, але й усіх громадян Югославії, що мають ширший кругозір, звертаються на Схід, де до 1917 р. стояла велитенська держава — Росія. І традиція політичних і культурних зносин і панславізм і неославізм і досвід звертають Югославію до східного велиття. В часах вільної боротьби проти Туреччини мали Сербі від Росії кілька разів визначну поміч (пр. 1806-1812, 1876, 1877—1878) й добувши собі самостійність, тішилися постійною опікою Росії (пр. 1908, 1912). А що вже в часі початків і тривання світової війни!

Тепер надолужує Югославія по силам це добро, що його колись мала зазнати від Росії, даючи захист дуже багатьом російським емігрантам. І підпираючи з усіх сил змагання до відбудування єдиної, неділимої Росії, югославянські політики думають, що коли революційні часи в Східній Європі минуть, відбудування єдиної російської держави наступить автоматично скорше

чи пізніше. А ця нова Росія дасть усім славянським державам, між ними в першу чергу й Югославії, надійну опору проти... хочби цілого світа!

Ось тут треба шукати головної причини, чому Директорія Великої України в навязуванню дипломатичних зносин у Югославії сливе ніяких вислідів не мала. До цілого українства, як сепаратистичного руху, що намагається розділити могутню російську імперію на дві великі держави й тим ослабити її силу, югославянська офіційна політика мусіла по своєму знанню, своїм традиціям, своїм утертим шляхом зайняти неприхильне становище,

Не хочемо входити в це, чи оправдані надії Югославії на відбудування єдиної Росії й на майбутню опору, що звідтам може прийти. Ми думаємо, що не тільки нова Росія федеративна, але Україна й Росія осібняком, та навіть сама великоукраїнська держава може по сконсолідуванню дати Югославії багато надійнішу опору, як зможе їй дати єдина неділима Росія. Бо вона булаб знов тільки велитнем на глиняних ногах, якого слабість виказала світова війна й революція і то велитнем вже раз розбитим і потім зліпленням кровю. А кров була добрим цементом держав колись, тепер уже вона ним не є.

Та нехай! Не тут місце на переконування південних братів — Славян, що українські державні змагання для них не є небезпечні й на-

впаки — корисні. Ми обмежимося покищо до тисних рамців галицької справи.

Самостійність Української Галичини цілком не противиться общерусским симпатіям Югославії. Навпаки! І „червона“ і „біла“ Росія станула відкрито по стороні визвольних і державних змагань Галичан. Перша в часі переговорів з Польщею в Ризі 1920 р., друга в ріжних заявах симпатії. Хоча в очах обединителів, як червоних так білих, галицькі Українці це тільки вітка „великого русского народа“, то ні одні ні другі не бажають ані щоби Галичина була прилучена до нововідбудованої Росії ані щоби вона остала при Польщі. Натомість і для одної і для другої Росії це вигідне, щоби Галичина була самостійною й неутральною републікою.

Тому нема ніяких перешкод симпатіям Югославії для позитивної розв'язки питання галицької державности. Що більше — є причини, для яких вона повиннаб наші змагання як найсильніше підперти.

Під теперішню хвилю, як у хвилі кожного „смутого времени“, на Сході Європи виринає політичне суперництво між Польщею й Росією. Так само, як давня Польща в XIV. і XVII. століттю, користаючи з заколотів у Московщині, пускалася на забори в білоруських і українських землях Східної Європи, так тепер нововідбудована Польща, користаючи з революції, хоче загарбати як найбільше східноєвропейських земель.

Покищо вдалося їй це з Галичиною, частиною Східної України, Білоруси й Литви. Що Польща цим не вдоволиться, це так як певне. Вона ждатиме кожного нового загострення „смутого часу“ у Східній Європі, щоби пожитися її багатими землями.

В цьому конфлікті мусять усі славянські держави, отже й Югославія зайняти виразне становище: чи вони по стороні вже не Росії, а всього східного Славянства, чи по стороні Польщі. Посереднього становища для славянських держав бути не може. Маємо всі основи припускати, що симпатії Югославії є по стороні східного Славянства. Справа державности Галичини є дуже важною частиною згаданого конфлікту. І тут Югославія повинна не тільки словом, але й ділом стати по нашій стороні. Бо коли тепер роззухвалений Польщі не притреться рогів, то справа славянської взаємности на будуче дуже загрожена. Кожний клаптик непольської землі на Сході, полишений при Польщі, унеможливить не то дружбу, але й мирне пожиття Польщі зі східнославянськими державами (чи державою — як бажалаб Югославія).

Усамостійнення Східної Галичини булоб першим етапом до вилічення Польщі з її мегальomanії. Воно лежить у дійснім інтересі і Галичини і Польщі і всіх наслідних держав давньої Австроугорщини і Югославії і Росії. І всього східного й соборного Славянства! Бо в великій

сімї славянських народів не треба народів — панів і народів — рабів! Югославія повинна допомогти до досягнення цього кінцевого ідеалу!

Допоможе йому в першу чергу: підпираючи всіми силами утворення самостійної й невідчужуваної Галицької Республіки.

Румунія і справа галицької державності.

Румунська держава це продукт повільного розпаду колишньої великої Турецької держави. Перейшовши різні ступені ленної держави султана й самостійного князівства (1877), стала Румунія королівством (1881) під владою однієї з гілок німецької династії Гогенцоллернів.

Політичне положення Румунії було в 19 віці важке. З одного боку Австроугорщина — держава Габсбургів, з другого Російська світова імперія, з третього Туреччина. Ця остання вийшла з рахунок по 1878 р., коли між нею й Румунією стала Болгарія. Тим ускладнилося становище Румунії супроти Австроугорщини й Росії. Обидві ці держави володіли частинами румунської національної землі: Австроугорщина південною Буковиною й Семигородом, Росія середньою Бессарабією. Помітивши швидко, що лежить на лінії експансії Росії (до Царгороду), Румунія вже в 1883 році пригорнулася політично до Австроугорщини й потрібного Союзу, хоч і як кривавилося серце румунських націоналістів супроти мадярського гнету над семигородськими Румунами.

Підчас світової війни обі воюючі сторони старалися приєднати собі Румунію. Вона довго хиталася та вкінці виступила в серпні 1916 по стороні Антанти й Росії. Французькі впливи (Румунія старається бути культурною філією Франції на сході) — були сильніші як німецькі, Семигород і Буковина були вартніші як частина Бесарабії чи навіть ціла. Правда, Румунію сильно побито, одначе нездарність української Центральної Ради дозволила Німеччині уже в першій половині 1918 р., мирячись з Румунією, відступити їй цілу Бесарабію. При кінці-ж 1918 р. прийшов розвал центральних держав і Румунія дістала на парижських конференціях і Семигород і приміжні кусні Угорщини і румунську часть Буковини.

Тим робом за одним замахом й малим коштом румунський нарід осягнув свою національну ціль: зєдинення всіх національно-румунських земель в одній національній державі (300.000 км², простору 15,800.000 населення).

Та цей величезний — майже несподіваний успіх закрутив голову румунським державним мужам. Показалося це дуже ярко у відношенню Румунії до української справи взагалі й до галицької зосібна.

Українська справа це для Румунії річ не аби якої ваги. Дотепер тісно було Румунії між Австроугорщиною й Росією. Та вона могла, зручно

лявіруючи, опертися на одній або другій і за-
певнити собі існування. Звиш третину століття
опиралася Румунія на Австроугорщині. Тепер тої
підпори не стало й замість неї межує з Румунією
Польща, Чехословаччина, Угорщина, Югославія й
Болгарія. Все це держави невеликі ні політично,
ні мілітарно, вони не можуть дати Румунії навіть
усі разом такої опори супроти відбудованого
східного велиття, як могла давати Австроугор-
щина. до того Болгарія й Угорщина ледви чи
коли будуть щирими друзями Румунії: перша за
Добруджу, друга за Секлерів і кусні сутомадяр-
ської національної землі. Польща й Чехословач-
чина сусідують із Румунією тільки як оку-
пант частин української території; Польща як
окупант дикий, Чехія як культурний управитель.

Сама Румунія своїм фактичним нехтуванням
української справи (теоретичними її симпатіями
могуть вдоволитися хіба петлюрівські „дипльо-
мати й інші зрадники, що помагали авторам
„польсько-румунської концепції“) працює тим
самим для відбудування єдиної неділимої Росії.
А що буде, коли Росія дійсно відбудується? Чи
румунські державні мужі думають, що ця нова
Росія полишить при них, як вона думає „искони
русскія землі“ — Бесарабію й Буковину? Ця
нова Росія навіть відобравши „своє“ не стерпить
на своїй дорозі до Царгороду „Великої Румунії“
і при першій добрій нагоді, користуючись неісну-
ванням Австроугорщини, проковтне Румунію за

одним махом. Від чогож панславізм? У війні з Росією може Румунія числити тільки на одного союзника — Польщу. Що варта цей союзник, показало літо 1920 р. Сили більшеївцької червоної армії, яка була без порівняння слабша від царської, доходили під варшавські мури і без газардової стратегії Троцького булиб їх мабуть здобули! Забули Румуни, які халепи приносили їм союзи з Польщею в XVI і XVII. віці!

Румунія тільки тоді має спромогу життя й мирного розвитку, коли від Росії й від Польщі відділить її велика Українська держава в етнографічних границях. Певне й така Україна булаб великою й сильною державою, та її розгін бувби щонайменше в четверо менший як російський і мавби інші напрями.

Будування Соборної України вже від осені 1919 р. стоїть на мертвій точці. Його успіхи були від самого початку непевні, бо українські політики хотіли доказати просто неможливої річі; поставивши соціяльні справи вище національних — будувати національну державу! Що з цього безпуття вийшло — знаємо: будуччина соборно-української державности дуже непевна. Та якаб вона й не була, румунська держава повинна всіми силами підпирати українську справу, не забираючи ні шматка суто-української землі й щиро уживаючи для будови

української держави своїх політичних впливів і воєнних сил. Розуміється цього не було й нема.

Частиною великої української проблеми є справа Східної Галичини. Становище Румунії до цієї справи було від самого початку (падолист 1919) безумовно неприхильне. Дуже швидко заняли румунські війська українську частину Буковини, (хоч число тамошніх Румунів ледви переходить 6% а коли відчислити черновецьку околицю, то не перейде й 1%) і розпочали там екстермінаційну політику супроти всього, що українське. А в червні, коли Поляки при допомозі Франції пішли рішачим ударом на західний фронт галицької армії, румунські війська вдарили їй на зади й дійшли до Станиславова, тодішньої столиці Галичини. Правда — зиск із цього був. Та тільки малий (5.000 км² простору і 460.000 нерумунського населення) і хвилевий. Найвища Рада Антанти дотепер не признала Румунії української часті Буковини. А тодішнє знищення галицької державности при допомозі Румунії довело в дальшій розвитку до знищення східноукраїнської державности. Тим способом Румунія приклала руку до спинення будови заборона, яке могло її на найдалшу будуччину боронити від загибелі.

Та що було — це минуло. Тепер важне питання, як поставиться Румунія до розв'язки галицького питання, котре, які усі кажуть, не за горами. Є тут дві можливості. Або Румунія

поставиться до наших змагань ворожо й тоді матиме хвиливу малу користь, за теж у будучині багато біди а може й велике нещастя, — або вона поставиться до наших земельприхильно й тоді наглядної користи не матиме покищо, та на певно заощадить собі великих некористей у блищій і дальшій будучині.

Коли Румунія цілою силою підпре Польщу й Галичина при Польщі останеться, то українська Буковина дістанеться напевно вже й формально Румунії. Це користь. Некористи будуть, коли повстане поза Галичиною українська держава й ізза Буковини (й українських частин Бесарабії) не буде між нею й Румунію щирих відносин. Катастрофа буде, коли відбудується Росія й не тільки відбере Буковину (призану їй підчас війни) й цілу Бесарабію (свою давню провінцію) але при першій нагоді завалить цілу Румунію.

Коли-ж Румунія поставиться до галицької справи прихильно, Польщі не підпіратиме й Галичина стане самостійною державою, то Найвища Рада певно мабуть приділить їй теж сумежні чистоукраїнські часті Буковини. Це буде втрата тільки для шовіністів-румунізаторів, у дійсности буде це для Румунії користь, бо запевнить їй щирі добросусідські відносини до галицької держави й усього українського народу. Невтральна по суті й формальности Галицька Швайцарія захистить цілу північну межу Румунії й у влас-

нім своїм інтересі старатись буде як мога влещити торгівлю й лучбу Румунії з Середньою Європою. Боронячи самим своїм існуванням найвигідніших переходів крізь карпатський хребет, Галичина боронить тимсамим задів румунської армії чи фронт цеї обернений на схід, полудневий захід чи полудне. По сю Галицьку державу нова Росія не буде посягати, щоби не скріпляти українського сепаратизму. Коли-ж ця Галицька держава у будуччині прилучиться до Соборної України, то з цього не вийде (як вже вище зазначено) для Румунії ніяка більша небезпека — навпаки: тривка користь.

Спільна границя Румунії з Польщею — це постійна спільна авантюра проти Сходу, який скорше чи пізніше проковтнувби і Польщу і Румунію.

Балтійські републики і справа галицької державности.

Недавно скоїлася над Балтійським Морем важна подія. Литва, Латвія й Естонія заключили між собою тісний союз. Навіть світові часописи, звичайно заняті тільки „великою політикою“, звернули увагу на цю подію. Тим більше треба нам застановитися над нею, хоч і як далеко віддалена Галичина від границь хочби найближчої нам Литви.

Нинішні балтійські держави це в першій мірі продукт географічних відносин. Непрохідні

смуги озерових болот, пісчуг, моренових горбів пралісами порослих, відділювали й відділюють Естонію, Латвію й Литву від останньої Східної Європи так успішно, що малі народці Естів, Лотишів і Литовців потрапили може від часів Христового Різдва задержати свою рідну землю й етнографічну окремішність. Власну державу мали між ними властиво тільки Литовці й то могутню державу. Та тільки коротко. З правила були ті три народці постійно під чужою кормигою: польською, німецькою, шведською, московською.

Та все таки Естонці, Лотиші, Литовці не подалися. І коли російський велитень розпадався, потворили собі свої національні держави. Вони всі невеликі. Естонія має тільки дещо понад 43.000 км² і 1 $\frac{1}{4}$ мільона населення, Латвія 60.000 км² і 2 мільони, Литва (теоретично) до 70.000 км² і 3 $\frac{1}{4}$ мільона населення. Природні багатства цих земель невеликі, обмежуються останками лісів і доволі гарно справленою, хоч по суті не дуже то родючою землею. Важне, розуміється, також сусідство моря, як для рибальства так для всякої торгівлі й лучби.

З цим усім ці балтійські держави, як **кожна** зосібна так і всі разом узяті, є дуже слабкі, навіть колиби звязалися тісним союзом із Фінляндією (374.000 км², 3 $\frac{1}{4}$ мільона населення), зосібна слабкі вони булиб супроти Росії, якби вона знова захотіла „собрати“ їхні землі.

Та теперішній балтійський союз звернений — знаменна річ — не проти Росії, а проти Польщі. Балтійські держави бояться польської експанзії. Польща вже загрозила Литві й недопускає її до наконечного завершення державного будівництва. Латвія й Естонія дотепер придивлялися цій злочинній роботі Польщі з боку. Тепер видко й вони сподіються небезпеки з польської сторону й тому заключили союз із Литвою. Безпосередня його причина це мабуть внутрішня криза совітської Росії й України, яка заохочує загібучу Польщу до нових заборів.

Польські забори на балтійських землях не нові. Історія багато дечого нам про них розкажує. Й те, що вона розкажує, не ставляє перед Балтійцями гарних виглядів. Польща була супроти балтійських народів все тим самим, чим була супроти східнославянських — страшною гальмою їх культурного й політичного розвитку й (коли була спромога) страшним гнобителем.

Найвиразніше відіграла цю свою роль Польща супроти Литви. Використавши німецьку небезпеку, що йшла проти Литви від ордену Хрестоносців у Прусії, підвела Польща Литву на „унію“, вперше 1387 р. І використала її, щоби знищити могутність Хрестоносців і добути собі легкий доступ на Україну, що тоді зруйнована Татарвою ледви дихала. Потім використавши

знов московську небезпеку, що грозила Литві зі Сходу, довела її Польща до унії в Люблині 1569 р., яка 1. коштувала Литву всі майже українські землі, 2. зробила її властиво васальною державою, просто причіпком Польщі. Литовський нарід швидко втратив свої вищі слої через польонізацію. І лишився при своїй народности тільки простолудин, котрого мову називали Поляки поганською, звичай — варварським...

Ще добре не проковтнувши Литви, простягла Польща свої руки за Лівонією (Латвією) й Естонією. Ціле півстоліття з окладом (від 1557 р.) тривала війна Польщі з Москвою й Швецією за Лівонію й Естонію. Ріжні були судьби тієї війни. Її вислід був цей, що частина Латвії лишилася при Польщі, друга пішла під Швецію, а по її розбиттю у великій північній війні — під Петра Великого й його наслідників, які при поділах Польщі загарбали ще й останок балтійських земель. Для балтійських народів вмішання Польщі в їх справи принесло тільки перепинення їх розвитку й віддання їх на поталу чужинецькому гнобленню.

Те саме ждалоби балтійські землі й народи також тепер. Примір південної Литви, окупованої польським генералом Желіговським, дуже поучаючий. Ести, Лотиші й Литовці дуже добре знають, які блага несе їм польське панування й тому гуртуються й приготівляються.

Чого Польща властиво хоче на балтійських землях, де Поляків так, якби не було? Аджеж кожний знає, що „історичні права“ Польщі до цих земель так само безпідставні, як до Києва і Львова! Цеж безрозумна загібучість! — подумає дехто...

І помилиться. Бо східна політика Польщі в своїй послідовности й далекоглядности булаби просто геніяльна, якби їй не хибувало найважливішої основи: дійсної сили. Але ізза недостачі сили може та політика довести тільки до катастрофального упадку Польщі. Польща, раз пустившись на забірну політику на Сході, хоче бути ні менше ні більше тільки одиноким посередником між Заходом і Сходом Європи. Вона хоче відгородити промислові землі Європи, головно Німеччину й Чехословаччину, від Росії й України широкою полозою земель собі підданих. В тій самій цілі хоче вона опанувати балтійські землі. Опануванням Литви, Латвії й Естонії Польща: 1. відгороджує Росію й Білу Русь від моря й стає посередником у їх балтійській торгівлі, 2. запевнює собі ліпший і певніший доступ до моря як цей, що тепер має, 3. зводить до мінімуму еventуальний політичний та економічний вплив Німеччини й навіть Англії на сумежну частину Східної Європи, 4. параліжує національно-політичний і культурний розвиток кількох народів (Естів, Лотишів, Литовців, Білорусинів), які, хоч

малі, та можуть бути дуже невигідні, ба небезпечні польській експанзії на Схід.

Це все дуже важні для Польщі користи й тому балтійським державам грозить неабияка небезпека. І тому балтійські держави мусять використати проти Польщі всі можливі атути.

Загрожені Польщею балтійські держави повинні собі з'ясувати, що Галичина, хоч відділена від них географічно, має для них політично велике значіння. Пригадуємо, що вже в 14. століттю розуміла одинока тоді балтійська держава Литва велике значіння Галичини для себе: за Галичину був свого часу (в XIV. віці) перший poważniejszy конфлікт між Польщею та Литвою. Загарбавши Галичину, що забезпечувала праве крило її експанзії, пішла Польща цілою силою над Балтійське Море. Тепер у електричний вік події століть повторяються в роках. І тепер Польща при своїй експанзії на схід в першу чергу забрала Галичину й зараз потім кинулася над Балтійське Море. Галичина дала колись і дає тепер Польщі дуже велику частину її забірною розгону. Польща вже 1920 р. булаб упала економічно, колиб її не піддержували галицькі поля, ліси, нафтові й сільні джерела. Галичина дає стратегічно Польщі підставу до всякої надійної експанзії на схід і північний схід. Колиб тепер Польща втратила Галичину, то навіть здобувши території балтійських держав, вона не змоглаб удержати їх за собою. Бо тоді її територія бу-

лаб географічним дивоглядом, якого життя не моглоб бути довге.

Самостійна Галичина булаб супроти цього для загрожених Польщею балтійських держав дуже вигідна вже самим своїм існуванням. Ще більше цінною булаб активна роля Галичини як союзника проти забірних змагань Польщі. Балтійські держави можуть бути певні, що цей союзник бувби проти Польщі все готовим і надійним.

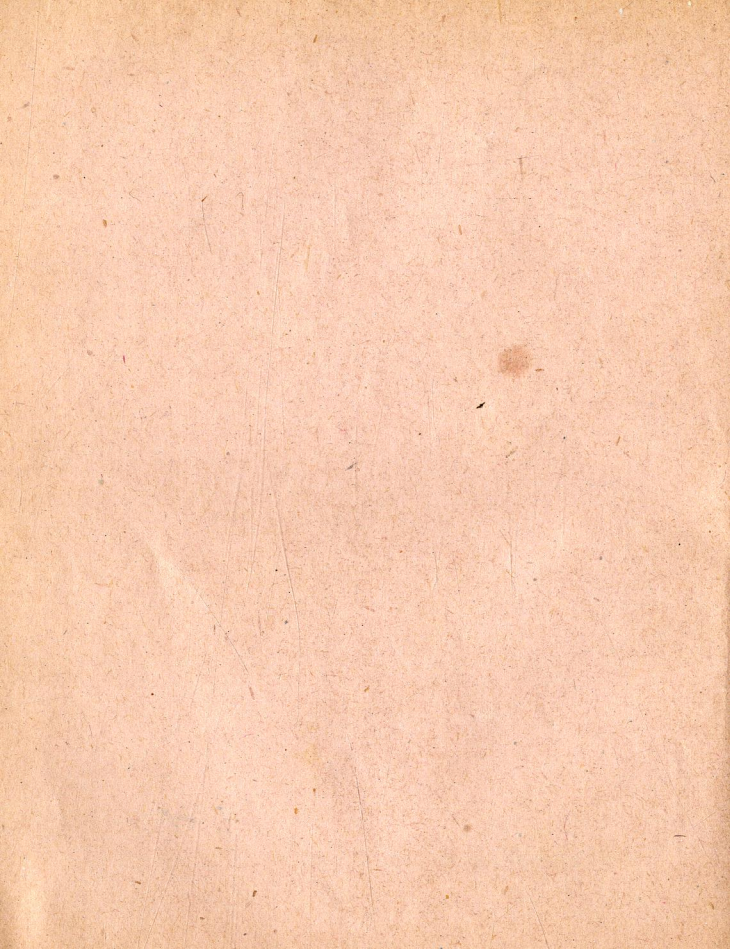
Шістьсот років тому Литва не вжила як слід своїх впливів, щоби освободити хитро загарбану Поляками Галичину. Це коштувало Литву в дальших консеквенціях державну самостійність. Тепер повинні всі балтійські держави підперти з усіх сил галицькі визвольні й державні змагання. Коли стане самостійна галицька держава, заборчість Польщі на Сході й над Балтійським Морем мусить припинитися. Бо не матиме тоді головної стратегічної й економічно-політичної основи.

Друкарня „Адрія“, тов. з огр. пор., Відень, II.

КОНВ 5

III
С. Р.

Галичина та Со- борна Україна

3.2.42

ЛЬВІВ—ВІДЕНЬ, 1921.
НАКЛАДОМ „УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРУ“

T3(2YK 331/5-5+ T3(2YK)5-5

ОБСТАНОВКА
ВНІВРІШНЬ

Друкарня „Адрія“, тов. з огр. пор., Відень, II.

Перед російською революцією 1905—1906 р. ба навіть ще перед самою світовою війною величали ми Галичину залюбки Півмонтом Соборної України. Що правда, наш вузенький горизонт велів нам у цих мізерних спрмогах, що нам їх давала куценька австрійсько-галицька конституція, бачити щось велике. Так само великими видавалися нам наші здобутки на політичному й культурному полі, з осібна в порівнанні з дорібком наших „закордонних“ братів.

Одначе хибувало нам *tertium comparationis*. Ми були, як ця селянська дитина, що за кільканадцять копійок, які дав дядько, хоче закупити весь крам великого міста. І то не вмючи купувати. Бо дуже живо пригадую собі, яку то опозицію робили пропаганді військово-політичного активізму серед студентів вищих шкіл Галичини (1913 і 1914 р.) саме ті молоді люде, що пізніше вспіли висунутися на чоло січового стрілецтва. Однісінькі, що тоді годились на активізм, це були дуже нечисленні „Відгуківці“, котрих до слівно вся тодішня висшошкільна молодь уважала що найменше безкритичними ентузіястами...

Та прийшла світова війна й викликала в галицько-української молоді цілковитий переворот у напрямі саме військово-політичного активізму.

Цей напрям з ріжнородними хитаннями панує й до нині. Він поклав величезні заслуги коло будови великоукраїнської держави й дуже пригодився при народинах Західньоукраїнської Народньої Республіки.

Та вже в 1917 і з початком 1918 р. виявилися в тім активізмі дуже небажані прикмети. Молоді люде, Галичане, яким війна перепинила університетську освіту та дала що найвисше стаж субальтерних офіцирів, винесені хвилею української революції на визначні й одвічальні становища, почули з нечева в собі „авторитет“. Уявили собі, що „знають“ великоукраїнські відносини й виступали все й усюди в ролі авторитативних мужів, командантів, „культуртрегерів“ і т. и. Вони словом і ділом дуже причинились до вистворення тієї прірви, що на радість ворогам ділить тепер Наддніпрянців від Галичан ...

Та найсумніща проява в цім галицько-українським активізмі скоїлася в падолисті 1918 р., коли Українці Галичини по розвалі Австрії почали з незмірним трудом будувати свою державність. У цій рішаючій хвилі поповнили галицькі активісти, що перебували тоді на Великій Україні, величезну похибку такого розміру, що вона дотепер жорстоко мститься на цілій Соборній Україні, на цілім українським народі!

Вони не пішли на поміч загроженій Поляками Галичині, з окремаж Львову й остали на Великій Україні, щоби бути стрижнем повстання проти тодішнього українського гетьманського уряду.

Їх аргументація була дуже проста й принадна: „Ми заступаємо ідею Соборної України. Чим є супроти неї Львів і Галичина? Дорога до Львова веде на Київ, а не на відворот.“

Цей гарний клич найшов віру в багатьох Галичан, навіть старших, критичних по своїй природі й досвіді політичних діячів. Бо вони вірили, що галицькі активісти, побувавши на Великій Україні, добре її пізнали й мають реальні підстави думати, що Велика Україна швидше й краще зорганізується в державу, чим маленька Галичина й тоді може їй принести всяку поміч.

В ім'я цього клича галицькі активісти не пішли на поміч рідному краю... Які були наслідки цього?

Здавалосяб, малі — втрата Перемишля й Львова, яка прецінь, мовляв — не зашкодила збудованню ЗУНР. і виставленню сильної армії. Так мабуть і тепер думає більшість — навіть Галичан. Та це хибна думка.

Кожний, що має деяке поняття не то про стратегію, а просто про військову географію, врозуміє, яке значіння має Львів для України взагалі. Це-ж найбільший (хоч і льокальний) залізничний вузол*) на цілій Соборній Україні, найважливіша вузлова точка лучби України з Середною Європою! А що вже для Галичини, то Львів був безумовно доконечний не тільки для надійного державного будівництва, але (що важніше було в листопаді 1918 р.) для спинення наїзду Поляків на наші землі. Кожний з нас Українців,

*) Тут сходиться дев'ять залізничних шляхів, у Харкові 6, в Києві й Жмеринці по 4.

що мали нещастя опинитися в цій частині Львова, яка була від самого початку захоплена польською боївкою, знає, на яким тоненькім волоску висіла польська перемога у Львові цих пам'ятних листопадових днів. Кождий з нас знає, що прибуття хочби одного полку С. С-ів — цеї еліти нашого вояцтва — забезпечилоб нам удержання Львова й Перемишля аж до хвили зорганізування регулярної армії ЗУНР.

Та С. С.-и не прийшли, Львів лишився в польських руках як вістря клина, вбитого в організм, що саме розвивався... І коли галицька армія за кілька тижнів потім зорганізувалась, то не змогла вже зломити цього клина. Наш фронт мусів робити чудернацькі викрутаси, тиллові сполуки були дуже утруднені цим, що головний залізничний вузол краю був у руках ворога, розухваленого легкою перемогою... Втрата Львова в листопаді 1918 р. була головною причиною воєнної невдачі ЗУНР. в літі 1919 р. й її упадку.

Страшна помилка, поповнена у Білій Церкві в листопаді 1918 р., це перший визначніший доказ хибного розуміння й примінювання „сборництва“ у Галичан. Дальші докази бачимо в поведінці багатьох Галичан супроти Уряду й Армії ЗУНР. на Великій Україні, котрих „автономію“ вони хотіли за всяку ціну знищити, забуваючи, що саме федеративність лягла в основі всієї всеукраїнської історично-політичної традиції. Величезні шкоди принесла всій українській справі передчасна сполука (не федерація, а просте зв'язання) Галичини з Великою Україною на так-

тично-політичному полі. Справа ЗУНР, як
одної з т. н. сукцесійних держав Австро-Угорщини,
була для великих держав світа цілком ясна й
легка до розв'язання, бо утворення самостійної
Галицької Держави не стояло на перешкоді ні
„обєдинительно“ настрівній французькій політиці,
ні коректній та все заздалегідь передбачаючій
Англії. Нерозважно відразу злучивши справу
австрійської спадщини зі справами Східної Європи,
дали ми неабиякий твердий горіх гризти великим
державам і неабиякий козир у руки . . . Польщі.
З цим козирем у руках вона й добула собі мандат
військової окупації Галичини, яка до нині
триває й яку дуже не легко прийдеться усувати.
За Галичиною мусіла прийти під Польщу й Холм-
щина, Підляше, частини Полісся й Волині. Кожний
сяк так обізнаний із політичними й мілітарними
умовами західньої України зрозуміє, що й без
грудневих та маєвих роздаровувань українських
земель ці землі враз із Галичиною мусіли діста-
тись під польське володіння — якраз тому, що
ми втратили Галичину. Ось наслідки нерозумно
поняманого й примінюваного „соборництва“!

Та вони, видко, не вилічили Галичан. Про-
яви хибного соборництва не переводились і ось
в останніх часах виринула на потіху ворогам
нашим „Молода Галичина“, знов суто прикра-
шена „соборницькими“ кличами. Які вона може
принести шкоди вже не державности галицькій,
але й загальноукраїнській справі саме тією сво-
єю, так покvapно й прихильно прийнятою нашими
ворогами „соборністю“, не хочемо тут розводи-
тись. Цей хронологічно найновіший вибух ідеї

соборності України в Галичині приневолює нас до застанови над справою нашого соборництва взагалі.

Наперед декілька загальних дійсностей.
1) Соборність може бути культурна й політична. Перша є самозрозуміла й її осягли сливе всі великі народи. Та на політичному полі ніякий з великих народів Європи не досягнув ідеалу соборности з виїмком хіба Москалів.) Англьосакси, абстрагуючи від домінії, поділені між дві великі держави, Французи мають великі групи земляків у Швейцарії й Бельгії, Італійці в Швейцарії й Франції, Еспанці в Середній і Південній Америці, Німці в Австрії, Швейцарії, Чехословаччині. Ні скандинавських ні балканських держав межі не припадають докладно на межі суцільних територій дотичних народів.

По тім декілька примірів.

Німці, добуваючи соборности, робили це по-ступенно. Бісмарк знав дуже добре, чому в 1866 р. не прилучував до Німеччини австрійських Німців, а про швайцарських то й не думав. Так само робив Кавур, зєдинюючи Італію. Чи булаб станула по 70-ім році м. с. велика італійська держава, якби Італійці були на взір Галичан соборниками і відразу хотіли й Корсики й Ніцци й Тессіну й Трентіно й Трієсту? Ні. Тому вони брали наперед це, що з тактично-політичних причин було можливе взяти. Аж у 1918р. довелося їм забрати італійські землі Австрії. Інші й далі остають поза національною державою. Таких примірів можнаби призбирати багато.

Далі кілька дійсностей дотичних Соборної України й Галичини.

Соборна Україна має простору 1,056.000 км², українська Галичина 55.000 км². Соборна Україна має 54 мільйони населення, Галичина 5 мільйонів із нецілою половиною. Галичина це неначеб одна з давніх губерній „Малоросії“ чи „Новоросії“. Інтелігентного людського матеріялу, придатного для державного будівництва й культурної роботи, рахують Наддніпрянці в себе на 1 мільйон, в Галичині ледви чи його буде 50.000 уже з родинами! Правда, український люд Галичини національно був багато свідоміший від великоукраїнського. Та величезні поступи, які зробило національне освідомлення селянських мас на Великій Україні за пару останніх років, і тут престиж Галичини значно тепер обнижають.

Пригадавши це, роздивімся в галицькому „соборництві“.

Чи ми Галичане повинні бути соборниками, чи на лад більшости німецьких Швайцарців (а Галичину хочемо прецінь швайцаризувати!) відкинути крім культурної всяку соборність?

Ні! Ми не тільки повинні, але й мусимо бути соборниками! Та до цієї соборности мусимо йти розумними шляхами, але не загальниками, що не в пору вжиті-приносять величезні шкоди, не незрілою прінципіальністю, яка так багато лиха принесла державному будівництву Великої України! Не це принесе користь Соборній Україні, що будемо голосно про неї говорити, а це, що будемо по тихоньки та доцільно й основно для неї робити.

Погляньмо на поле практичної політики. На цьому полі справа Великої України й Кубані стоїть дуже лихо наслідком великих похибок ве-

лікоукраїнської політики і дипломатії з одної, неприхильного становища давньої й нової Росії та її давніх союзників з другої сторони. Її поки-що не збираються рішати великі держави світа. Багато ще води попливе Дніпром, заки вона рішиться волею чужих і своїх. А тимчасом нема для сорокміліонового народу ні шматка території, де він мігби дійсно свobodно працювати над своїм політичним, економічним, умово-культурним розвитком, де мігби підготовляти здійснення ідеалу Соборної України.

Таким клаптиком рідної території, доконче потрібним для переведення в практику ідеї Соборної України, є Галичина. Справа Галичини, як вже вище згадано, багато простіша й менша, як справа Великої, не то Соборної України. Щоби вона була рішена на користь Українців, повинні працювати з усіх сил усі ті, що люблять Україну для України, а не для кар'єри чи наживи, усі ті, що не любуються в гарних кличах, а в твердій народній праці!

Бо заки східноєвропейський хаос упорядкується, галицька держава дасть всім творчим елементам Соборної України одинокую змогу солідної підготовної праці у всіх потрібних напрямках, без ніякого порівняння кращу, як дають чужі землі, де опинилась наша еміграція.

Длятого то й усі соборники поміж Наддніпрянцями повинні не тільки симпатіями, але й усіми силами підпирати створення такого хвилевого осередка, хвилевого притулку для повноти українського життя, яким може стати самотійна, хочби і знеутралізована Галицька Держава. Всякі виступи проти галицького державного будівниц-

тва зі сторони Наддніпрянців дуже сумні й дуже шкідливі — з особна для ідеї соборности. Бо питаємо: Яку шкоду принесе самостійність Галичини вже не ідеї, а практиці соборности? Чи дійсна сполука дасть довго на себе ждати, коли попри Галичину виросте сильна, сконсолідована великоукраїнська держава? От сміх, коби не сльози!

А вже нам, Галичанам, то дійсно злочин шкودити будуванню нашої, хоч і „загумінкової“ державности підниманими не в пору кличами соборности. Галичина супроти останньої України смішно маленька, з малим населенням, з манюсеньким числом інтелігенції, котра доказала, що великоукраїнських відносин дійсно не знає й не може самостійно нічого ісінько зробити на Великій Україні. Галичина страшно винищена війною й окупацією, ледви найде тепер силу, щоби внутрішню сконсолідуватись і дати захист великоукраїнським творчим елементам, для котрих батьківщина зачинена. Голосне підношення соборницьких кличів під цю пору, коли наближається нарешті вирішення галицької справи, — а в нас сил так мало, — є супроти цього тільки злочинним каламушенням на ново води, що сьак так уже поволі починала почищуватись. А в каламутній воді вспіють наловити риби хіба наші вороги і last not least — (як звичайно) хруні.

Дорога до Соборної України йде етапами.
Тепер актуальним етапом є утворення самостійної неутральної Галицькоукраїнської Держави.
Не вигукуймо про соборність, а працюймо для неї! За ніяку ціну не ломімо одноцільного національного фронту в Галичині!

Статистичний огляд України.

Стан суцільної етнографічної території України при початку світової війни.

І. Західна Україна (Галичина і. т. д.)

Простір 75000 км² Населення 6,479000. З того Українців 4797000 (74,0 проц.), Жидів 812000 (12,5 проц.), Поляків 686000 (10,6 проц.), Німців 81000 (1,3 проц.), Мадярів 33000 (0,5 проц.), Румунів 32000 (0,5 проц.), Словаків 13000 (0,2 проц.).

З того сама Східна Галичина має простору 55000 км² Населення 5,450000, Українців 4,055000 (74,4 проц.), Жидів 670000 (12,3 проц.), Поляків 659000 (12,1 проц.), Німців 65000 (1,2 проц.).

Для порівняння:

Держава	Простір км.	Населення
Бельгія	29.000	7,751.000
Нідерляндія	34.000	6,449.000
Португалія	92.000	5,960.000
Швеція	448.000	5,713.000
Болгарія	114.000	4,712.000
Греція	120.000	4,699.000
Сербія	87.000	4,490.000
Швейцарія	41.000	3,765.000
Данія	39.000	2,902.000
Норвегія	323.000	2,392.000

Важніші міста Західної України.

Львів (234 тис. мешк.), Чернівці (93 т. м.), Перемишль (59 т. м.), Коломия (45 т. м.), Дрогобич (39 т. м.), Тернопіль (35 т. м.), Станислав (34 т. м.), Ярослав (29 т. м.), Книгинин село (22 т. м.), Самбір (21 т. м.), Сигот (21 т. м.),

Броди (18 т. м.), Ужгород (17 т. м.), Мункачево (17 т. м.), Борислав (15 т. м.), Бучач (14 т. м.), Берегове (13 т. м.), Золочів (13 т. м.), Городок (13 т. м.), Бережани (13 т. м.), Снятин (12 т. м.), Сокаль (12 т. м.), Замарстинів (12 т. м.), Тустановичі (12 т. м.), Городенка (11 т. м.), Сянік (11 т. м.), Турка (11 т. м.), Рава (11 т. м.), Яворів (10 т. м.), Камінка Волоська (10 т. м.), Збараж (10 т. м.), Тисьмениця (10 т. м.), Галнч (6 т. м.).

II. Соборна Україна (Західна, Східна, Кубанщина).

Простір: 1,056.000 км², Населення 54,690.000 м.

З того:

Українців	38,671.000	=	70,7 проц
Москвинів	7,678.000	=	14,0 "
Жидів	3,904.000	=	7,1 "
Поляків	1,430.000	=	2,6 "
Німців	985.000	=	1,8 "
Турко-Монголів	610.000	=	1,1 "
Румунів	465.000	=	0,8 "
Болгарів	196.000	=	0,4 "
Греків	140.000	=	0,2 "
Кавказців	112.000	=	0,2 "
Вірменів	59.000	=	0,1 "
Чехословаків	52.000	=	0,1 "

Інших (Білорусинів, Мадярів, Циганів, західно-евр. народів) 378.000 = 0,4 проц.

Для порівняння:

	Простір км квадр.	Населення
Давня евр. Росія	5 452.090	144,344.000
" Німеччина	548.000	64,926.000
" Австро-Угорщина	677.000	51,390.000
" Великобританія	318.000	45,623.000
" Франція	536.000	39,602.000
" Італія	257.000	35,598.000

Важніші міста Соборної України. (Пристані*).

Київ (626 тис. мешк.), Одеса* (631 т. м.), Харків (250

т. м.), Львів (234 т. м.), Катеринослав (220 т. м.), Рostів* (205 т. м.), Миколаїв* (107 т. м.), Катеринодар (107 т. м.), Гомель (103 т. м.), Кремінчук (99 т. м.), Херсон* (96 т. м.), Чернівці (93 т. м.), Житомир (91 т. м.), Полтава (88 т. м.), Симферопіль (82 т. м.), Бердичів (79 т. м.), Єлисавет (76 т. м.), Таганрог* (68 т. м.), Новоросійськ* (66 т. м.), Ставропіль (64 т. м.), Берестє (64 т. м.), Севастопіль* (62 т. м.), Білацерква (61 т. м.), Перемишль (59 т. м.), Керч-Єнікале* (56 т. м.), Луганське (56 т. м.), Маріуполь* (55 т. м.), Нахичевань (54 т. м.), Ніжин (53 т. м.), Вінниця (53 т. м.), Майкоп (53 т. м.), Єйськ* (52 т. м.), Камянець (50 т. м.), Умань (50 т. м.), Юзівка (49 т. м.), Армавір (47 т. м.), Коломия (45 т. м.), Феодозія* (43 т. м.), Грушівка (43 т. м.), Черкаси (42 т. м.), Павлоград (41 т. м.), Проскурів (41 т. м.), Суми (40 т. м.), Акерман* (40 т. м.), Бердянськ* (40 т. м.), Пинськ (39 т. м.), Дрогобич (39 т. м.), Рівне (39 т. м.), Бутурлинівка (38 т. м.), Тираспіль (38 т. м.), Ромни (37 т. м.), Лабинська (36 т. м.), Нижнодніпровськ (36 т. м.), Бахмут (36 т. м.), Чернігів (36 т. м.), Пятигорськ (35 т. м.), Тернопіль (35 т. м.), Грозний (34 т. м.), Станислав (34 т. м.), Охтирка (33 т. м.), Мотовилиха (33 т. м.), Полонне (33 т. м.), Могилів (33 т. м.), Ізмаїл (32 т. м.), Стрий (31 т. м.), Прилука (31 т. м.), Озів (31 т. м.), Ялта* (31 т. м.), Холм (24 т. м.).

III. Українська колоніяльна земля.

„Зелений Клинь“ над Амуром і Тихим Океаном обіймає 1,091.000 км² простору, 857.000 населення, з того 58 проц. Українців, 23 проц. Москвинів, 7 проц. Китайців, 6 проц. Сибірських туболців, 4 проц. корейців, 2 проц. інших.

IV. Загальна скількість Українців обчислена для 1920 р. виносить **48,000,000.**

V. Декілька економічних даних про соборну Україну.

Лісів	11,000.000 га
Рілі	45,000.000 „
Худоби 52,000.000 штук	(стан перед війною).

Річна продукція	цереаліїв (середно)	420,000.000	q
"	"	заліза й стали	50,000.000 "
"	"	вугля	215,000.000 "
"	"	нафти	25,000.000 "
"	"	соли	11,000.000 "
"	"	манганової руди	3,000.000 "

Віддаль різних місцевин України від Кнїва
(Воздушна лінія в кілометрах. Наконечні точки підчеркнені).

Пинськ	365	Симферопіль	660
Бересте	520	Севастопіль	675
Ковель	420	Феодозія	690
Холм	508	Алупка	715
Рівне	305	Новоросійськ	825
Львів	470	Катеринодар	855
Перемишль	565	Ставропіль	1035
Ужгород	625	Устя Тереку	1380
Шляхтова	725	Ростів	755
(Зах. межа Лемківщ.)		Таганрог	700
Галич	445	Бердянськ	610
Станислав	460	Катеринослав	400
Чернівці	410	Кремінчук	260
Житомир	130	Чигирин	215
Бердичів	150	Полтава	305
Кам'янець под.	345	Харків	400
Винниця	200	Юзівка	595
Ізмаїл	580	Луганське	675
Акерман	475	Бутурлинівка	715
Одеса	440	Білгород	425
Миколаїв	395	Глухів	270
Херсон	435	Чернігів	130
Єлисавет	520	Гомель	225
Перекоп	525	Сураж	315

„Український Прапор“

виходить раз на тиждень,

Передплата виносить:

в Австрії:	без доставки	з поштовою пересилкою
місячно	K. 32—	34—

		піврічно	річно
в Чехо-Словаччині: чеських	K.	25—	50—
в Юго-Славії: югосл.	K.	50—	100—
в Німеччині:	Mk.	25—	50—
в Краях латинської Унії .	Frs.	5—	10—
в Англії:	sh.	4—	8—
в Америці	S	1—	2—

Ціна одного примірника K: 8—

Адреса Управи часопису:

Wien, VIII. Langeasse 5. Parterre.

Д. 55082 III

Перша Сесія Всеукраїнської Національної Ради

Промови представників
Західної України

3.242

Львів—Відень, 1921.
Видання „Українського Прапора.“

X806 (24) 1

Видання Уряду Преси і Пропаганди З. У. Н. Р.
(„Українського Прапору“).

1. **Кривава Книга**, Матеріяли до польської інвазії на українські землі Східної Галичини 1918—1919, часть I. 8^о ст. 100, Відень 1919. Також в інших мовах.
2. Др. Лука Мишуга: **Князь Ярослав Осмомисл**, рецензійний начерк повісти Осипа Назарука, Відень 1920, ст. 16. 16^о.
3. Микола Евшан: **Великі Роковини**, (1. листопада 1918 до 1. листопада 1919) Реферат, вигошений на святі 1. листопада у Винниці, Відень 1920, ст. 26. 16^о.
4. **Українська делегація Східної Галичини в Ризі**,
Ноти делегації до мирової конференції, Постанова Найвищої Ради з 11. липня 1919 в справі Східної Галичини, Відень 1920, ст. 16. 16^о
5. **Документи українського мучеництва під Польщею**, бесіда українського священника перед судом польських наїздників у Галичині, Відень 1921, ст. 24. 16^о.
6. **Польська колонізація Східної Галичини**, Відень 1921. ст. 14. 16^о.
7. **Das Ostgalizische Problem**, з картою Східної Галичини. Відень 1920 ст. 16. 8^о, також у мовах французькій і англійській.
8. **Ostgalizien als unabhängiger neutraler Freistaat**, Відень 1920, ст. 12. 8^о, також у мовах французькій і англійській.
9. **Ostgalizien, ein selbständiger Freistaat**, herausgegeben vom Ostgalizischen Nationalrat, Відень 1920, ст. 54. 8^о, також у мовах французькій і англійській.

Перша Сесія Всеукраїнської Національної Ради

Промови представників
Західної України

Львів – Відень, 1921.
Видання „Українського Прапору“.

Дня 1. лютого 1921. р. перед пол. почалася в „Учительськiм Домi“ у Вiднi перша сесiя В. Н. Ради. Територiальнi групи й партiї задержали свої мiсця, якi займали в часi конституюючої сесiї, що вiдбулася в сiчнi. Центр становлять галицькi партiї й Буковинцi та наддiнiпрянськi соцiялісти-самостійники, правицю: українськi соц. федералісти, укр. республіканцi й укр. народня партія, лiвицю: українськi соцiялісти-революціонери. Окремо сидять представники мiжтериторiальних груп, а саме: Лiги Вiднови України й Укр. Жін. Союзу. Настрiй поважний: Рада, як одиноке представництво українського народу на свободі, вiдчуває, що на неї зверненi очi всего громадянства.

Перший день нарад.

О год. 11. минут 15 вiдкриває сесію президент Ради сенатор Шелухін. Кiлькама реченнями рисує внутрішнє й заграничне становище України та з приємністю стверджує, що у В. Н. Раді наступила консолідація укр. партій.

Секретар Президії М. Залізник (с.-р.) вiдчитує проєкт дневного порядку, який зараз прийнято: 1. Доклад про діяльність Президії Ради

й Виконавчого Комітету від часу замкнення конститууючої сесії. 2. Вибір комісій: політичної, регулямінової і т. зв. мандатової (в справі ново-зголошених партій й евентуального підбільшення мандатів старим). 3. Два реферати в справі міжнароднього становища України. 4. Доклади поодиноких комісій. 5. Eventualia.

Доклад про діяльність президії й Комітету прийнято до відома на внесок Жука (У. Н. П.). До год. 1. полагоджено також другу точку порядку.

Пополудневе засідання почалося о год. 3. рефератом п. Кушніра - Якименка (с.-ф.) про міжнародне становище України. Другий реферат виголосив проф. С. Дністрянський (труд. п.)

Др. О. Назарук (гал. рад.) запитує, чи Президія або референт посідають достовірний текст договорів наддніпрянського Уряду з Польщею й обіжник тогож Уряду з травня 1920 в справі Галичини.

По відповіді п. Кушніра (с. ф.) замкнено засідання В. У. Н. Ради й дебати над рефератами відложено на слідуочий день.

(Вечером відбулося оживлене засідання територіяльної групи Західної України).

Другий день.

Засідання відкрито о год. 10⁴⁵

Ухвалено допустити представників укр. преси під умовою, що свої звіти предклатимуть перед оповіщенням Президії Ради.

В дебаті над рефератами перший промовляв п. Андрій Жук (наддніпр. народня партія). Він станув на становищі, що будова української державности мусить початися від Галичини.

Прохання представників чужої преси, щоби допустити їх на салю, полагоджено відмовно.

Дальше промовляв Др. П. Лисяк (труд. партія гал.) Зміст промови:

Високий Зборє! Про виголошені тут оба реферати треба сказати, що вони подали здебільшого відомі факти про те, як відносяться і що думають про нас чужі чинники. Одначе не було в них нічого сказано про найважніше: що треба нам робити для нашого визволення!

Де тепер може виявитися свобідна українська думка? На Великій Україні українсьє життя сковане в кайданах централістичного російського більшевизму. В Галичині воно прикрите дикою польською перемогою Уста укр. народу замкнені. І тому силою факту на нас паде обовязок, говорити за них і то так голосно, щоби голос цей дійшов і до рідної країни і до кабінетів рішających європейських політиків.

Основними прийомами нашої політики мусять стати основні моменти всеї світової політики взагалі. Український народ є на межі двох ворожих і непримиримих світів — більшевицького Сходу і протибільшевицького Заходу. Супроти цього більшевицький конфлікт мусить стати вихідною точкою для всіх наших політичних ділань.

Не повторюючи знаних усім фактів про крах інтервенційних заходів Європи супроти більшевиків та про консеквенцію їх: сконолідкування й закріплення більшевизму бодай на зверх, треба ствердити, що більшевицький конфлікт з Заходом в основі незакінчений. Одначе з уваги на безсильність коаліції, на дотеперішні військові успіхи більшевиків, на становище в нутрі Росії, виключаюче на найблищий час більші внутрішні потрясення, становище протибільшевицьких російських кол і т. и. — тре-

ба рахуватися з фактом, що: 1. більшевизм ще якийсь час удержиться, що 2. Захід тепер не виступить проти него активно.

Більшевики серйозно хочуть передишки. Одначе переговори в Ризі проволікають до часу скінчення переговорів з Лондоном у справі товарообміну. Всі ці переговори неможуть одначе довести до позитивного вислідку. Раз що більшевики не зречуться походу на англійські володіння в Азії, про що Англії якраз розходиться. А друге: зруйнована Росія немає багато чого експортувати. Якби й мала що, то ізза розвалу транспорту не може доставити сього до пристаней. Тому з альтернативи: жити або вмирати, вийдуть більшевики тільки шляхом військового походу на Захід, гнані туди внутрішньою льюїкою сил, на які спирають свою владу. Такі вигляди будуччини намітили згідно недавно навіть такі протилежні собі політики як Чернін і Крамарж.

По мойому: Коаліція постарається принайменше зорганізувати дефензиву на кордонах Польщі і Румунії. Не входячи в пророцтва про вислід цієї війни, певне одно: вона може скінчитися як не повним упадком обох сторін, то принайменше їх величезним ослабленням, як виказує минулорічна „побіда“ Польщі. Для нас вирине питання, що робити. Боронити Заходу перед більшевиками нема нам потреби, коли той Захід нас не хоче знати. Колиж коаліція питає нас про нашу участь по її стороні — тоді, я гадаю, треба вичислити їй всі її гріхи супроти Великої і Західної України й поставити справу принципіально: стати на становищі, що визнання своєї державности домагаємось від неї не як *praetium affectionis*, але як нашого права, за яке все і всюди й без Заходу будемо боротися! Коли коаліція вважає, що ми їй потрібні, то піде по лінії наших домагань. Коли ні, що нічого нам чіплятися до Польщі й Румунії і проливати кров за нові „орієнтації“, за які ми пролили вже крові цілі ріки. Європа нині вже може: 1. визнати Україну, як визнала балтійські держави, 2) передати в наші руки безпосередню владу на цих україн-

ських землях, які стоять під її активним впливом, отже в першу чергу в Східній Галичині. Переведе це коаліція твердо і скоро — значить серйозно нас трактує. Виступить-же з чимсь як „заплатою“ за протибільшевицький виступ, тоді цю роль наємників мусить Всеукраїнська Національна Рада відкинути з найбільшою рішучістю!

З окрема, щодо Східної Галичини, супроти прийнятого і консекветно у всіх енуціяціях підчеркуваного становища антанти, що Східна Галичина до Польщі не належить, — нічо не стоїть на перешкоді, щоб антанта вже тепер наказала Польщі негайно опорожнити область Східної Галичини і владу передала в українські руки. Усамостійнення Східної Галичини вирвало б також більшевикам аргумент, що вони йдуть до наступу для визволення українського народу з польського некла.

Одначе може дехто сказати, що мимо всего, нам таки треба при кожній нагоді і за всяку ціну битися з більшевиками, бо вони непримиримий ворог нашого народу. Одначе таку саму боротьбу, як та, що її веде народня маса Великої України проти Росії — веде також український народ Західної України проти Поляків. І тому оба вороги однакові й обі національні області з рівним правом могли б домагатися, щоби їх, так сказати, ближчого ворога — визнати за першого. А тоді мусимо об'єктивно розглянути, котрий з цих ворогів має більші шанси на успіх і щойно на цій основі оперти наші політичні кроки.

Минулорічний досвід доказує, що Польща немає сил до походу на Київ, вона не може думати й не думає воювати з більшевиками за створення українського буфору, що орієнтація українських сил деяких на Польщу зводиться на ділі до оборони її інтересів і що Польща ті сили в відповідній для себе хвилі безцеремонно продасть! Отже пориватися з мотикою на сонце, щоби показати, що ми „боремося“ — це слід визнати за національний злочин.

Приходжу до останньої точки наших тактичних розважань. Думаю, що, коли коаліція не зробить

у нашій справі цих конкретних і рішачих кроків, які я навів, тоді ми в конфлікті між коаліцією і більшевиками повинні проголосити повну неутральність. Це висновок для декого може мало поетичний, але сьогодні одиноким вказаний і доцільний. Далі, ми повинні невиспущати організувати себе і збирати свої сили, щоби в слушний час кинути їх на ті терези, які будуть іти в діл.

А вже спеціальну увагу мушу звернути на наше відношення до Польщі. В цій справі серед наших придніпрянських братів витворилося повне помішання понять. Я не хочу говорити до тих із них, які згори кермуються засліпленням і злою волею.

Говорю до тих, які в основі єдні духом з нами, але в нашій непохитній позиції супроти Польщі видять або свого роду люксус, або просто льокальну вузкоглядність. Мовляв: Польща менший ворог і Галичане, аби ратувати цілість національного організму, повинні зійти зі свого неперееданого становища супроти Польщі.

Ні! Боротьбу з польським ворогом ми якраз із всеукраїнського становища вважаємо не за злишний люксус, тільки саме як перший і головний обовязок цілого українського народу. Чому? Перше тому, бо на ділі тепер українська державність не існує на своїй території. Можна б говорити про замирення з Польщею щойно тоді, якби фактично тепер сиділо наше правительсто в Києві і мало у своїй владі українські області б. російського цісарства. Але наше правительство Вел. України сидить тепер в Тарнові і подібно, як минулого року з Варшави — може бути мова тільки про те, щоби коштом зречення з наших західних областей а ргіогі, при помочі Польщі щойно добиватися якоїсь України!... Як це „добивання“ виглядає, ми бачили минулого року. Я тому певний, що таке ставлення справи державними чинниками Вел. України добило справу України в очах Заходу! Бо Захід не може зрозуміти такої компромісової політики: Коли хто видає себе перед світом Українцем, сам

сидить в чужинецькій неволі і звідси йде безоглядним воєнними походами на рідну землю, та при тім згорі зрікається своїх найцінніших земель, — тоді він безумовно компромітує справу. на чолі якої стоїть! Чужинець тоді безумовно цілу нашу справу мусить визнати за авантюру амбітної одиниці. І ось чому треба, притьмом треба, аби Всеукраїнська Національна Рада підняла тут своє важке слово! Раз на все мусить бути задавлений всякий помисл роздаровування святої спадщини наших предків — рідної землі! Всі минулі акти, які були в цій справі підписані — мусять бути перечеркнені і знищені. Цей боляк, який затроює наш політичний організм — мусить бути витятий.

Польщу ми тому мусимо вважати за нашого найстрашнішого ворога, бо Польща підкошує наше існування в коріні. Московщина давила нас, знищила нашу державність і культуру — але вона оставила наш національний пенє ненарушений. І як тільки розлетілися дряхлі мури московської тюрми, український народ відразу розвинув крила „во всю“ український пенє зазеленів пишно. А що-ж робить Польща? Польща йде на нас немов сарана. Забирає нам землю і людей! Іншими словами: забирає нам дві головні основи, без яких не може існувати жаден народ. Польща, коли рахувати одні західні наші області, сильніша за нас. Вона має на наше знищення увесь модерний державний апарат в руках. І Польща нищить нас. Холодно, завзято, безжалісно, послідовно і ми на очах никнемо так, як зникли десятки різних славянських племен, які жили на областях Центральної Європи. Таку нехибну смерть готують нам Поляки в Сх. Галичині, на Холмщині, Підляшю, Полісію і Волині. А стравивши ці землі, про це нехай наші брати Придніпрянщини не забувають, Поляки підуть далі. Ми знаємо прецінь, які сильні позиції має Польща всюди на Правобережжю. Росія — розібравши Польщу, головню після повстання з 1863. р. — задавила польську експанзію, чим мимо своєї волі зробила нам безумовну націю-

нальну прислугу. А в момент переходу Правобережжя під Росію — там були головні центри польської культури (Камянець, Кременець і т. д.). Польські претенсії сягають аж по Дніпро і з цієї своєї мрії Поляки ніколи не зрештучують.

Цим я, очевидно, не хочу попадати в другу крайність і твердити, що Московщина не є нашим національним ворогом. Так. Московщина наш ворог і я свідомий того, що Україну жде величезна боротьба з Великоросією, яка загалом рішить про конфігурацію політичних, культурних і господарських відносин на цілій Сході Європи, ба навіть в Азії. Однак я рішучо переконаний, що без цього національного капіталу, який уявляє собою Сх. Галичина, цей — без пересадки кажучи — Піємонт України, український народ на областях б. російського царства в цій боротьбі тільки окривавиться.

Передумовою нашої перемоги над Московщиною вважаю перше перемогу над Польщею. Інакше повториться новий Андрусівський договір, який на Вел. Україні покінчиться нашим національним каліцтвом, а на областях Зах. України — нашою національною смертю. А тому мусимо разом напружити всі наші сили, аби це не сталося. Грядучі покоління прокленуть нас за наші промахи і злочини.

Кличу горячим зазивом до всіх присутніх, аби зрозуміли цей важкий тягар, який спочив на нас. І, аби в щирій виrozumілості, во ім'я цілості нашої справи — відкинувши від себе усе мале, дрібне і проминаюче, показали Соборній Україні — один шлях до боротьби і такий самий шлях до перемоги!

В дальшій дебаті промовляли: сенатор Шелухін (с.-ф.) і проф. Г. Микетей (труд. п. гал.). Зміст промови останнього:

Високий Зборе!

Я — говорив бесідник — не стану зупинятися ширше над справою майбутньої тактики держав коаліції до більшовиків і навпаки більшовиків до Заходу. Це справа

вже вияснена. І тому моя думка така, що — чи більше-вики підуть на захід, чи ні, то в обох випадках положення Східної Галичини може бути лише користне. Коли більшовики не підуть — це значить, що Англія заключить з ними торговельний договір. Такий факт буде ідентичний з визнанням більшовизму. А роблячи цей крок Англія рішить при тій нагоді і другі питання, що творять т. зв. проблему близького Сходу. По словам одного англійського політика, становище Англії на той випадок є ось яке: „Як Велика Британія дійде до заключення торговельного договору зі совітською Росією, то приступить тоді до ближчого розгляду польсько-російського прелімінарного мирового договору в Ризі. А в наслідстві того — до розв'язки других питань, що творять проблему близького Сходу, тим самим і до справи Східної Галичини“. До східної проблеми отже по думці держав коаліції належить і Східна Галичина. А що на Сх. Галичину більшовики не посягають і навпаки визнали її державну самостійність, то тим більше вчинить те саме Англія. Покликуюся на інцидент з минулого літа. Більшевицький делегат у Лондоні заявив тоді, що Совітська Росія зрезигнує з домагання прилучення Східної Галичини до Радянської України лише на випадок, коли Англія не допустить до віддання її Польщі. Щойно на домагання „Labor Party“, коли англійське правительство дало таку заяву, більшевицький делегат відступив від свого домагання. З цього бачимо, що навіть як більшовики не підуть війною на Захід, справа самостійности Східної Галичини має також вигляди на користне вирішення.

Знов на випадок, коли більшовики підуть війною проти Заходу, то Англія автоматично зриває з ними переговори. Першим кроком її дипломатичної офензиви проти більшовиків — є дальша парцеляція Росії. Визнання самостійности Східної Галичини виступає тоді як залізна необхідність. Польща не зможе військово удержатися, бо більшовики вже не повторять минулорічної помилки.

Отже збираючи все сказане, приходжу до висновку, що самостійність Східної Галичини зі всіх українських

територій буде зреалізована в першу чергу. А коли так, то Східна Галичина силою факту єсть одиноким пляцдармом відбудови всеукраїнської державности. На Східну Галичину отже дивлюся, як на організаційний оєередок відбудови української державности та як на точку опертя нашої реальної міждержавної політики. Отсе є політична концепція, яку можна тепер одиноко поставити на днєвий порядок. В декларації Всеукраїнської Національної Ради до держав західної Європи, мусить тому в першу чергу бути підчеркнєна необхідність самостійности Східної Галичини, бо лиш через неї веде дороґа до самостійної Соборної України. Тим кроком осудить також і перечеркне Рада ті акти офіціальних українських кол, а з окрема акт з 22. квітня 1920, якими нанесено таку необчислену шкоду соборній, всеукраїнській ідеї.

По полудні промовляли: п. Слюсаренко (с. ф.) і Богун-Чудінов (укр. нар. партія). На внесок п. Базяка (с.-р.) заряджено тайність засідання й усунено зі салі гостей і представників усеї преси без виїмків.

Третий день.

Засідання відбувається явно від год. 11:30. Президія відчитує проєкт еунціяції до представників трьох західних великих держав. Принято її до відома при здержанню від толосування частини с. ф. і вибрано редакційну комісію. В дальшій дебаті приходить до голосу др. Осип Назарук (укр. рад. партія). Зміст промови:

Високий Зборе !

Коли я вдамся в полеміку з деякими шановними передбесідниками, то не на це, щоби їх засипаги аргументами або чим не будь понизити ! Бо я хочу їх пере-

конати! І так прохаю розуміти всі думки мої, всі пропозиції мої! Передовсім стверджую, що тут перший раз маємо можливість спокійно висказати свої думки. Бо на Трудовім Конгресі в Києві, де зійшлися представники Великої України й Галичини, не мож було зробити цього під гуком гармат.

Після річевих рефератів пп. М. Кушніра-Якименка й проф. Дністрянського вивязалася дискусія, яка обхопила все, що з українським народом було, єсть і буде, або може бути. І по цим трьом ділам поділю й я свої висновки.

Шановний пан Слюсаренко заявив, що Галичина ніколи не була політичним Піємонтим всієї України, а й тепер являється тільки її культурним Піємонтом; за те київський центр завше був Піємонтом соборної української державности, що мають доказувати часи творення обох українських державностей: княжої за Володимира Великого й козацької за Богдана Хмельницького.

На це відповідаю так: Поминаю факт, що культурні або релігійні Піємонти все і скрізь виказували сильну тенденцію, ставати й Піємонтами політичними, що доказує рівно добре історія Атики й Риму, як німецької Прусії з її фільософами і т. д. А що до політичного Піємонту було з Галичиною якраз навпаки, як твердить шан. передбесідник. Правда, стара літопись пише під 981 роком: „Иде Володимиръ ко Ляхомъ и зая грады ихъ: Перемишль, Червень и иния города, яже по сей день суть подъ Русью.“ Однак якраз це місце належить до найбільше темних і спірних в цілій історії України! А за те інші політично-соборницькі змагання наші, які ясно виступають в літописях, не лишають ніякого сумніву що до питання, хто був у більшій мірі збирачем і оборонцем соборної державности всіх земель України: її схід чи її захід! Чи не приходив тричі в Київ з галицькими полками галицький князь Ярослав Осмомисл для наладнання там політичних відносин? Чи не засідав у Києві двічі волинський князь Мстислав, батько Романа Великого — за допомогою галицького війська? Чи не робив того самого пострах Литви і Половців — Роман, батько

нашого короля Даниля, князь галицько-волинський? Чи ж не прийшли наші полки аж з Перемишля й Галича в найтяжшу хвилю київського центра, щоби боронити його перед першою й найдужшою навалою Татар? І чи ж не вигинуло тоді 90% Галичан у битві над Калкою, про що свідчить київський літописець, кажучи: ледви що десятий з них вернув... І чи ж не застав другий прихід Татар за Батухана з'єднену соборну Україну і то з'єдинену силами Галичини! Чи ж не було тоді в Києві намісника галицького князя Данила? І чи щойно тоді не упав Київ, коли вигинула в нім до ноги галицька залога а воевода її Дмитро поранений на цілім тілі попав у руки Татар — по свідощтву київського літописця!...

Високий Зборе! Чи ж можна рівняти всі ці ясні й недвозначні свідощтва старих літописей наших про роль Галичини як Піємонту з — темним місцем про оден поход Володимира? І чи можна йому надати перевагу над ясними доказами століть? Так! Галичина була і єсть якраз політичним Піємонтом всієї України, а тепер ще й культурним!

Приходимо до козацьких часів. Правдою єсть, що козаччина вродилася і виросла над Дніпром.. І правдою єсть, що з Диких Піль двигнув її (вихований в Галичині) великий гетьман Богдан! І правдою єсть, що він дійшов аж у Галичину тай навіть об'ягав двічі Львів. Але правдою єсть також, що він не здобув того гнізда польських паразитів, хоч міг! А чому не здобув, я скажу отверто: Бо тільки ствертістю й щирістю зговоримося між собою. Великий гетьман Богдан тому не здобув Львова і тому серіозно не міг і старатися прилучити Галичини, бо в його війську мали перевагу не люде з Галицького Піємонту в роді Морозенка (Ст. Мрозовицького з Теребовлі) і не люде з західньою культурою в роді Кричевського Чарноти, Виговського, — тільки всякі степові „полковники“ й отамани“, які тяготіли в степи й яким більше залежало на тім, щоби присилувати Польщу до виплати залеглого жо лду, ніж на українській самостійній державі! Те, що у війську великого гетьмана Богдана мало дер-

жавнотворчу й соборницьку думку, — походило з західної України! І воно перло його до боротьби проти Польщі за Галичину, за визволення українського народу „по Люблин і Вислу!“ На це маємо безліч доказів своїх і чужих! Сам великий гетьман мусів стати викладником усеї своєї сили — й ходити на галицьку землю не для прилучення її до Великої України, тільки задля вимушення на Польщі лучших умов для козацької держави над Дніпром! Це болюча правда, але правда!

Зрештою — чи можливо собі хочби подумати будову українсько-козацької державности за Богдана без попередньої організаційної праці галицького гетьмана родом зпід Самбора — Петра Сагайдачного! І тих культурних сил, які він привів з Галичини!

Таким чином Західна Україна все була Піємонтom української державности — в політиці й людським матеріалі! І все лилася кров Галичан за українську державну ідею, як і ллється на наших очах! Адже недавно наложила головою на Великій Україні стотисячна галицька армія! За щож вона там погинула?! Не хочу казати, з чієї вини. Щоби не роз'ятрювати присклепленої рани.

Лили свою кров і війська наддніпрянські на галицькій землі. Лили її недавно. Але за що? Аби не дати розбити Польщі, яка загарбала Галичину! Вониж уратували Польщу в битвах на галицькій землі і під Люблином! Чи це неправда?

Не во гнів і не як закиди підношу ці факти, тільки для вияснення тяжкої долі нашого народу!

Другий наддніпрянський промовець, Вп. президент цієї Високої Ради пан сенатор Шелухін твердив, що більший ворог нам Москва ніж Польща, бо 1. Москва має більшу гортанку, бо 2. вона може проковтнути аж 9 українських губерній а Польща тільки одну „губернію“ — Галичину... А якби Польща посунулася далше, нпр. до Дніпра й Одеси, тоді її населення творилоби 5-у часть...

Так ми опинилися в самім центрі проблеми про міжнародне становище української державної справи, —

проблему, перед яким стояв і великий гетьман Богдан, на якого ви щойно покликалися! Я безумовний самостійник і жадними аргументами не дам себе переконати, що ми повинні зречися самостійної української державності! Але коли хтось так ставить питання, то уважаю за відповідне навести кілька аргументів.

По перше: В політиці значіння людей і території не міряться метром, хоч і тут метер має своє значіння. По друге: Фактом єсть, що під тим більшим ворогом українська національна територія яка до часу його кормиגי сягала кілька миль за Київ — поширалася втрое! І фактом єсть, що під гнетом того меншого ворога українська національна територія зменшилася на значнім просторі між Вислою й Сяном! І фактом, який всі оглядаємо, єсть, — що той менший воріг нищить огнем і шибеницями наше найкраще плем'я Гуцулів, одно з найздібніших племен білої раси взагалі! І фактом єсть, що той менший воріг кольонізує ту галицьку, як ви кажете, „губернію“! А коли скольонізує її, возметься до нищення дальшої — губернії, вже при першій военній хуртовині. Бо де тут границя? І яка ріжниця між річками Збруч, Смотрич, Ушиця, Студениця, Мурахва? Може ви знаєте яку ріжницю? І час нам мати бодай стільки розуміння невмолимої боротьби, кілько мав у 13-тім століттю старий степовий хан половецький, що казав до князів українських: „Сьогодні от'яли нашу землю, а завтра отимуть вашу! Придите — побороните нас!“ А ми хочемо від вас тільки того, щоб ви — не шкодили нам! . . .

Я розумію наших братів знад Дніпра: вони воліли б мати до діла скорше з культурними Поляками ніж з напів Азіятами Москвинами. Це правда, що Поляки культурніші. І правда те, що боротьба з культурнішим ворогом приносить більше культурного надбання навіть побідженому ніж боротьба з ворогом менше культурним. А ще до того Польща менша ніж Московщина, як слушно каже пан сенатор. Але це якраз аргумент проти неї. Бо якби та Польща була велика як Мос-

ковщина або бодай така, що моглаби з Вашою допомогою зібрати всі українські землі поза Дон до Каспійського моря і Гір Кавказу. — тоді й я був би завзятим приклонником Польщі розуміється, не такої як тепер! Бо тоді знайшовся б цілий український нарід разом і мав би оден фронт, одного ворога й одно обличчя! Але всі ви добре знаєте, що Польща такого діла доконати не в силі. Не в силі вже тому, що це річ в політиці неможлива й небувала: нищити одну часть народу а з другою частиною того винищованого народу мати політичні пляни на дальшу мету . . . Цеж очевидний нонсенс, який удержатись не може! А хто супроти цього веде польську політику, той сприяє двом гієнам, які розшарпати хочуть окрівавлене тіло українського народу! Це таке ясне як сонце!

Шан. п. сенатор закидає Галичанам, що злучилися з Денікіном. Питаю: Де єсть хочби оден політичний акт, на яким був би підпис вже не галицького уряду, але хочби одного галицького політика? А за це, чи ж нема явних політичних актів, підписаних великоукраїнським урядом так, що Польща досі визискує їх на шкоду найбільш нещасної української землі! Хоч як це нас болить, бо-лить — як соборників, одначе не як закид підношу це. Бо ціль моя, спонукати на праву блудів і про минуле згадую тільки на це, щоб говорити з вами про будуще всієї України, говорити щиро й отверто! Галицька армія в тифозній горячці знайшла ще в собі тільки мужності й тільки політичного вироблення, що виразно сказала Денікінцям на письмі: „Про політику з вами навіть не говоримо! А йдемо до вас як ідуть люди, що конають від голоду, холоду й хоріб!“ Це заслугує тільки на подив. Бо нема на світі такого чоловіка, який не зрозумів би її болю і її кроку — серед такого злочинства Європи супроти нас! Закидають панове Слюсаренко й Шелухін, що хочемо домінуючого становища в політиці соборної України. Панове! Подивіться тільки на Президію, яку й ми вибирали! В ній на 5 крісел тільки одно займає Галичанин! Чи так виглядає домінування? Чей же менше

ніж одного місця не можемо заняти! Бо як? Але правдою єсть, що хочемо, щоби наша думка, наша лінія домінувала — хочемо не тому, що вона наша, тільки тому, що вона слухна! Цего хоче кожда група на світі! Ми переконуємо вас, аргументи даємо важкі, як олово! Переконайте ви нас — ми переконані радо зійдемо на иншу лінію. Але хочемо ту лінію бачити і просимо бодай показати її нам! Ми вам конкретно і з доказами в руках показуємо свою лінію — правдиво українську й правдиво соборницьку!

Ось яке наше становище, згідне зі становищем українського народу Галичини від гори до споду, до останного мужика-чорнороба: Визнаємо Київ центром України, яка має обіймати всі українські землі від Кавказу до Сяну і Попраду на федеративних основах! До часу скликання Всеукраїнських Установчих Зборів у Києві становить Галичина окрему державу з окремим урядом, військом і заграничним представництвом — відповідно до ухвали галицького парляменту в Станиславові з дня 3. січня 1919. Це воля українського народу Галичини. Під Польщу йти не хочемо — під жадними умовами й за ніяку ціну, ні тимчасово, ні тепер, ні ніколи! Стверджуємо, що на цім становищі стоїть галицький уряд, який в тій справі засадничий являється безумовним висловом волі всего нашого народу і всіх клас його без виїмку! Ми соборники все були, є й будемо на федеративній основі земель України! Як мала частинка її не можемо в ній домінувати й не хочемо! Навпаки! Ніхто більше ніж ми не буде радий з того, коли на решті скінчиться можливість галицького піємонтенства навіть на культурнім полі! Знаємо, що з хвилею сотворення соборної української держави скінчиться можливість нашої як ви кажете домінуючої ролі! Знаємо, що дні й години тої нашої ролі вже пораховані — і тішимося тим. (Оплески Галичан). І щиро працюватимемо, щоби це як найскорше наступило, як щиро працювали досі і як щиро за цю ідею лила свою кров галицька геройська армія, яка лежить в могилах на Великій Україні!

Це наша лінія — ясна і виразна від початку до кінця! А тепер домагання наші до Вас — так само ясні: Предкладаємо Вам Ваші векселі — ті договори, які підписувано в Варшаві Вашим іменем і хоч не з Вашої волі, але — з нашої шкоди! А ця наша шкода це й Ваша шкода! Бо ми стоїмо на соборницькій лінії, ми її центр і її Піємонт — навіть у Вашім переконанню Піємонт!

Домагаємося від Вас заперечення тих договорів — все одно, в якій формі Ви це згодитеся зробити! Таким чином перечеркнете шкоду, заподіяну галицькому, хай і культурному, Піємонтові. Ваші товариші й брати, які знаходяться в руках Польщі, не можуть відповідати за Ваш крок. Інтернованому в Польщі урядови УНР. не можете пошкодити, бо він дійшов уже до місця, де дальше йти нікуди, хіба головою в стіну; становища його в Польщі понизити не можете, бо нікуди йому вже дальше понижатися. Це ви всі добре знаєте! І ще єсть оден аргумент за таким кроком Вашим: тут час і пора і потреба заняти принципіальне становище! Тут місце на принципіальність, про яку так часто і так багато говорите! Бо принципом єсть суцільність усіх земель українського народу, яких нікому роздаровувати не вільно.

Ми, як частина всеукраїнської громадської інституції, не мішаємося в державні справи наддніпрянської України. Але як такі, що змагаємо до ідеалу Соборної України, можемо й маємо обов'язок, висказати свободі свою опінію в справі кожного з урядів тоїж України — таксамо щиро, як просимо Вас, висказатися що до галицького уряду! Отож наша опінія єсть, що потрібні у вашім уряді зміни — як з внутрішніх так і міжнародніх причин! Не хочу вказувати на особи! Бо не в особах річ, а в політичній лінії і в можности консолідації наших політичних сил. Не треба забувати й про опінію світа! Тут уважаю за відповідне, згадати прикру справу погромів. Я переконаний, що серед хаосу на сході навіть Наполєон не бувби в силі перешкодити убійствам невинних і спокійних людей. Одначе факт єсть фактом, що опінія за границею вяже погроми з

іменем деяких людей, що шкодить нашій державній ідеї. З цим треба рахуватися і з цього треба також витягнути послідовності в нашій державній інтересі.

Вкінці приходимо до найбільш дразливої справи більшевизму. Хочби мене мав зустріти закид, що посуваюся за далеко, мушу сказати що думаю. Передовсім стверджую, що навіть Українська Комуністична Партія уважає теперішній стан на Україні московською окупацією. А що моїм ідеалом єсть дійсна українська держава, отож я не можу бути приклонником жадної окупації. Але мимо того перестерігаю перед необдуманими кроками проти більшевицької сили. Навіть буржуазні російські партії попращалися вже з думкою про інтервенцію. І за що малиб інтервеніювати ми? Чи визнано досі який небудь український уряд? Чи припинила Антанта бодай нелюдське винищування українського народу в Польщі, яка зовсім залежна від Антанти? Чи за три роки боротьби одержав знаменитий український жовнір одну пачку ліків, одну сорочку від багатого заходу? А той захід заосмотрив цілий ряд білогвардейських армій, більшість яких торби січки не варта! Я маю переконання, що навіть якби це сталося і навіть якби рушили проти більшевиків широким фронтом від північних границь Польщі аж до полудневих границь Румунії, — то й тоді Польща тільки маркувалаб війну; щоби пустити більшевицьку силу на винищення нас у Галичині!

Як Галичанин мушу ствердити, що більшевицька влада визнала самостійність тої української території і то визнала її без огляду на форму правління, як визнала Латвію і Литву! Говориться про більшевицьку офензиву. Деж увільнення Галичини з польської тюрми Антантою? Адже шляхи на сході будуть сухі вже за 2 місяці! А ще певніше зросте за ті два місяці дорожнеча у всіх краях Європи. Що значить дорожнеча для нас, це відомо.

Події великої ваги щойно назрівають. І серед тих назріваючих подій маємо тільки одну ясну точку: факт, що на цілій Україні від Кавказу по Сян постійно росте

національне освідомлення наших мас і бажання своєї незалежної держави! Всеукраїнська Національна Рада як вислів з'організованої opinio pubblica громадянства Соборної України повинна задержати свою організацію аж до часу, коли матимемо можливість зібрати в Києві офіційну українську конституанту! (Оплески).

Промовець стверджує, що наше порозуміння з Румунією можливе, та що з Чехією можемо в будуччині виступати як природні союзники подібно як з прибалтійськими державами. Без того наступить смерть тих держав через удушення. Вкінці реасумує по пунктам вислід дотеперішньої дебати.

Четвертий день.

О год. 11⁴⁵ отворив засідання сен. Шелухін. Провід обняв ген. Греків. Принято дневний порядок: Звіт трьох комісій — політичної, регулямінової і мандатової.

Ad 1. Звіт виголосив п. Лотоцький (с.-ф). Секретар комісії п. Жук (нар. парт.) відчитав проєкт резолюцій. Вивязалася жива дискусія. Резолюції прийнято в засаді.

Пополудневе засідання почалося о год. 4. П. Жук відчитав проєкт відозви до українського народу. По дискусії прийнято її в засаді.

Ad 2. Референт регулямінової комісії проф. др. Дністрянський предложив відіслати без читання оден проєкт регуляміну до Комітету. По дуже живій дискусії внесення прийнято.

Ad 3. П. Кривецький (с.-с.) іменем мандатової комісії вносить признати Укр. Жін. Союзови 2 місця в Вик. Комітеті. По довшій дебаті внесення ухвалено з тим, що в Раді збільшується

Укр. Жін. Союзови число місць з 3 на 5. Справу селянсько-радикальної партії полагоджено так, що при евентуальнім збільшенню загального числа мандатів західно-української територіяльної групи Рада може збільшити число мандатів тій партії, при чім малоб бути відповідно прибільшене число мандатів української радикальної партії. З боку правно-регулямінового і статутowego надзвичайно трудну справу групи соціялістів-самостійників полагоджено в той спосіб, що на рішуче жадання всіх інших соціялістів-самостійників відкинено домагання тої групи дати їм два місця в Раді й одно в Вик. Комітеті. За відкиненням голосувала крім офіційального представництва с.-с., ціла зах. українська територіяльна група, а то головно з причин партійної дисципліни. Проти відкинення премовляли всі бесідники інших наддніпрянських партій. При голосуванню часть наддніпрянських представників здержалася.

Засідання замкнено о год. 9⁴⁵ з тим, що комісії працювати мають дальше, а Сесія остає формально не замкнена.

Примітка: В резолюціях стверджує Всеукраїнська Національна Рада одноголосно, що вона іменем українського народу противиться роздаровуванню українських земель і всяким окупаціям чужинців. Єсть це значний успіх консолідації українських партій з обох боків Збруча.

Постанови Всеукраїнської Національної Ради

прийняті на першій сесії Загальних Зборів Ради
12. лютого 1921. року.

Всеукраїнська Національна Рада, заслухавши дня 1. лютого 1921. року доклади Виконавчого Комітету Ради про становище української державної справи, в зв'язку з міжнародним становищем, й перевівши в днях 2, 3, 4 і 12. лютого 1921. року дебату по основним питанням національно-державного життя, приймає в основу своєї політики, як розвинення своєї плятформи, ось такі постанови:

I. Правно-державне становище українських земель.

а) Українська Народня Республіка.

Україна на основі переяславського договору з 1654. року з московським царем ніколи *de jure* не переставала бути незалежною державою а фактично була цього позбавлена односторонніми актами зі сторони московських царів на протязі XVIII. століття шляхом насильства.

По розпаді колишньої російської імперії Україна волею українського народу через Українську Центральну Раду відновила на основі своїх історичних державних прав та принципу самовизначення народів свою державність і проголосила себе універсалами Ради з дня 7(20). падлолиста 1917. року і 9(22). січня 1918. року суверенною, незалежною Українською Народною Республікою.

б) Західно-Українська Республіка.

По розпаді колишньої Австро-Угорської монархії, західні українські землі, що входили в її склад, оголосили себе через Українську Національну Раду, рішенням з дня 19. жовтня 1918. року незалежною Західно-Українською Республікою відновляючи своє старе державне право колишньої галицької держави.

в) Зєдинення Західно-Української Республіки з Українською Народною Республікою.

Ухвалою Української Національної Ради з дня 3. січня 1919. р. в Станиславові проголошено зєдинення Західно-Української Республіки з Українською Народною Республікою.

Цей акт стверджено також осібною постановою Всеукраїнського Трудового Конгресу дня 22. січня 1919. року у Києві та законом тогож Конгресу з дня 28. січня 1919. року про тимчасовий устрій Української Народної Республіки.

При цім прийнято застереження Української Національної Ради з дня 3. січня 1919. року про державні права Західно-Української Республ. до часу вирішення справи злуки Всеукраїнськими Установчими Зборами.

Незалежно під цього козацькі республіки Дону і Кубані, заселені в переважній або значній части Українцями, заявлялись за Союзом з Україною та були Україною взаємно визнані.

Констатуючи отсе правно-державне становище українських земель, Всеукраїнська Національна Рада заявляє, що ідеалом українського народу є зєдинення всіх українських земель в одній суверенній соборній державі, розуміючи соборність як спілку держав на певних державно-правних умовах.

II. Міжнародне становище й українська справа.

З огляду на те:

1. що висунуті світовою війною, російською революцією і розпадом російської та австро-угорської мо-

нархій національно-державні проблеми ще досі в переражній части не залагоджені;

2. що прилучення до новоутворених, злядно територіяльно збільшених, існувавших перед тим держав чужих національно територій, не скріплюючи внутрі тих держав, творить зародки не тільки внутрішніх заколотів в тих державах, але й оружних конфліктів в міжнароднім масштабі;

3. що держави антанти, непротивлячись імперіялізмови деяких новоутворених держав, з осібна Польщі, стали в суперечність до проголошених ними самими принципів самоозначення і національної єдності поневоених народів;

4. що таким своїм поступованням держави антанти, в уділ яким припало ліквідувати світову війну і політичну карту Європи на основі самоозначення народів перемінити, не тільки не позискали симпатій цілого ряду народів Сходу Європи, але й викликали більше або менше невдоволення певних кол власної суспільности; —

— Всеукраїнська Національна Рада вважає, що непевний стан річей на Сході Європи, який може перенестись і на цілу Європу, є наслідком дотеперішньої хибної політики держав антанти та спроневерення ними в ряді випадків принципу самоозначення і національної єдности народів.

Оцінюючи так міжнародне становище, Всеукраїнська Національна Рада разом з тим вважає, що цей стан річей містить в собі об'єктивні можливості, що українська державна справа буде висунена на чоло міжнародної політики, як головна національно-державна проблема Сходу Європи.

III. Спроби реставрації Росії.

З огляду на те:

1. що російське громадянство взагалі, а спеціально московські більшовики, ці спадкоємці російського великодержавства, не можуть примиритися з фактом розпаду Росії і під ріжними претекстами розпочали військові інвазії на новоутворені держави, а Україну це вже втретє

безуспішно намагаються окупувати і поневолити та до єдиної Росії втілити;

2. що держави Антанти, не зрозумівши в свій час цілком природного розпаду колишньої Росії і поступового значіння сього факту, на протязі 1919 — 1920 років робили проби під претекстом повалення більшевицької влади, відбудувати єдину Росію, спомагаючи реставраторські заходи російської реакції на чолі з Колчаком, Денікіним і Врангелем і відмовляючи всякої помочі Українцям в обороні своєї державности.

Всеукраїнська Національна Рада уважає намагання і московських більшовиків і російської реакції та інших напрямків російських імперіялістів до відбудови колишньої Росії противними свободі і самоозначенню народів, а політику держав антанти в справах бувшої Росії хибною, бо дотеперішнім результатом тої політики було лишень скріплення московського більшовизму в нутрі і на вні та обезсилення української національної армії, яка єдина головно ставила досі фактичний опір поширенню більшовизму поза дотеперішні його межі.

Колишня Російська Імперія, розпавшись в 1917. році наряд поодиноких національних держав, в наслідок своєї імперіялістичної політики та внутрішнього централістичного укладу, як також через економічні протилежності поміж поодинокими територіями та вікову національну політику гноблення народніх мас і цілих народів, — нині на завжди перестала існувати і ніякі сили вже не можуть її відбудувати.

Всеукраїнська Національна Рада вважає цей розпад Російської Імперії цілком природним і відповідаючим інтересам поступу та розвою культури і господарських сил народів Сходу і цілої Європи.

IV. Проти польського імперіялізму.

Відновивши в 1918. році після вікової неволі свою державність, Польща негайно виявила свої імперіялістичні тенденції і користуючись ласкою деяких держав антанти, почала робити спроби поширити свої кордони поза свої етнографічні межі.

Польща не визнала факту утворення державности на українських землях колишньої австро-угорської монархії і розпочала війну проти Західно-Української Республіки.

Галицька Армія героїчно боронила свою батьківщину, поки не були кинуті проти неї зорганізовані й озброєні антантою дивізії Галера, що й вирішило боротьбу. Армія Західної України, позбавлена зброї й амуніції, примушена була покинути Галичину, щоб взяти активну участь в боротьбі за волю Великої України.

Мирова Конференція держав антанти дозволила Польщі постановами з дня 25. червня і 11. липня 1919. року вести військові операції в Галичині аж до Збруча, нібито проти більшовиків, що привело до окупації Східної Галичини.

При цім держави Антанти зробили застереження, що в будуччині доля Східної Галичини буде вирішена на основі самовизначення населення, отже справа державної приналежности цього краю остала для них отвореною, а зверхні права над цією областю колишньої Австрії застерегли ті держави собі.

Між тим Польща почала поводитись у Галичині як в неподільній частині своєї держави касуючи краєві установи, переводячи зміни в правно-державнім і адміністративнім устрою краю, жорстоко переслідуючи українське населення, вірне своїй народности й українській державности.

Констатуючи отсей фактичний стан річей, Всеукраїнська Національна Рада заявляє:

1. що український народ претенсій Польщі до Східної Галичини і інших українських земель ніколи не признавав і не признає;

2. що населення українських країв бувшої австро-угорської монархії вже самоозначило себе, проголошенням дня 19. жовтня 1916. року власної держави, — та

3. жадає щоби держави антанти, як зверхники державних прав Галичини, усунули з цього краю оку-

паційну польську владу й уможливили населенню зреалізувати фактично своє право самовизначення.

V. Про Союз між Польщею й Урядом Української Народної Республіки.

В важких обставинах, коли Велику Україну поневолила Світська Росія, Галичину окупувала Польща а боротьба на три фронти — проти більшовиків, Денікіна і Польщі — скінчилася невдачою, керівники Української Народної Республіки почали шукати спільників проти головного свого ворога — московських імперіалістів і заключили з Польщею в квітні 1920 року певний союз для спільної боротьби проти Світської Росії.

Ця політична комбінація скінчилася одначе повною невдачею, а то тим більше, що Польща, використавши тяжке положення уряду Української Народної Республіки, прилучила до своєї держави значні українські території і узискала інші користи.

В рішучу хвилину Польща, використавши для себе українську військову силу, не додержала умов договору і пішла на мирові переговори з Світською Росією, без участі уряду Української Народної Республіки, та визнала інсценізовану Москвою світську владу на Україні.

Всеукраїнська Національна Рада заявляє, що за договори уряду Української Народної Республіки з Польщею, якими визначено між иншим границі між Польщею і Україною, український народ не може прийняти на себе ніякої відвічальности.

VI. Про політику держав антанти супроти Світської Росії.

Московські більшовики, використавши всякі помилки антанти в їх політиці, вийшли переможцями не тільки на Сході Європи, але встигли поширити в значних розмірах свій вплив також на внутрішнє життя держав Європи та Азії.

Держави антанти, сконстатувавши неможливість шляхом інтервенцій повалити більшовицьку владу в Росії та з причини внутрішньої політичної і економічної кризи,

примушені нині стати на шлях самооборони і установа
влення миру з совітською Росією.

Всеукраїнська Національна Рада одначе переконана,
що всякі спроби установити мир на Сході Європи, доки
там панують московські більшовики, не дадуть ніяких
результатів, що військові операції припинилися там лише
тимчасово, та стверджує, що український народ не при-
пинив своєї боротьби за визволення, противно, ще з біль-
шою силою ніж досі веде боротьбу оружними повстан-
нями проти чужинців окупантів.

Доки панують на Сході Європи московські біль-
шовики, не буде політичного спокою в цілій Європі, а
зруйноване війною народне господарство неможливо на-
лагодити без правильних торговельних зносин зі Схід-
ною Європою, чому на перешкоді стоїть власне біль-
шевицька політична й економічна система.

Всеукраїнська Національна Рада при цім ствер-
джує, що український народ прагне миру і добрих від-
носин з сусідніми народами, основаних на взаємнім не-
втручання у внутрішні діла та пошанованню принципу
самоозначення народів, але цьому стоять на перешкоді
імперіялістичні змагання Росії і Польщі.

VII. Про більшевицьку окупацію Великої України.

З огляду на те, що Совітська Росія, бажаючи
тільки за допомогою того Уряду, який тримається на
Україні за всяку ціну утримати Україну в своїх руках на
становищі колонії, щоби експлуатувати її великі бага-
цтва, як то було за царських часів, робить спроби перед
опінією Європи, а особливо робітництвом, оправдати оку-
пацію українських земель тим, що проголосила Україну
суверенною радянською соціалістичною республікою,
сподіваючись цим сфальшувати опінію світу, яка ще не
зовсім поінформована про відносини на Сході Європи, —

Всеукраїнська Національна Рада стверджує:

1. що уряд Радянської України ніколи не був об-
раний українським народом, лише силою накинений
українському населенню Москвою і зложений з чужинців;

2. що український народ безліч разів робив великі повстання проти цього уряду і його системи та продовжує далі цю свою боротьбу;

3. що українські політичні партії твердо стоять на ґрунті суверенної України з демократичним урядом;

4. що навіть українські комуністи завше були і нині є проти російської окупаційної армії та терору, —

через те Всеукраїнська Національна Рада отсим заявляє, що всякі договори, підписані цим урядом в імені України і про Україну, з ким би не було і про що не було-б, вважає недійсними, позбавленими законности і Україну та її народ не обов'язуючими.

VIII. Держави антанти і самоозначення народів в Росії.

Констатуючи факт що держави Антанти, признавши *de jure* деякі нові держави на території колишньої Росії, на своїй конференції в Парижі в січні 1921. р., цим самим признали факт розпаду Росії і стають на правильний шлях в своїй політиці на Сході Європи, та вважаючи, що тільки визнання всіх новоутворених держав на території бувшої Росії може стати базою для установлення там миру, — Всеукраїнська Національна Рада сподівається, що держави антанти признають самостійну державність українського народу та допоможуть йому установити на своїх землях демократичний республіканський лад на основі парламентаризму й організувати національну владу, яка забезпечила б йому національно-культурний розвиток та його соціально-економічні інтереси.

IX. Українські державні центри.

Зважаючи на те, що в процесі боротьби українського народу за свою волю та державність на українських землях утворилося три державні центри: У.Н. Республіки, Галичини і Кубані, що міжнародне становище їх зовсім неоднакове, а відносини з сусідами у них дуже складні, —

Всеукраїнська Національна Рада визнає доцільним, щоби кожний український державний центр автономно провадив в нинішніх умовах боротьбу свою за державність, не втручаючись один в компетенцію другого, але керуючись ідеалом національної єдності і соборної державности.

Х. Завдання Всеукраїнської Національної Ради.

Будучи ідейним національно-громадянським центром, Всеукраїнська Національна Рада ставить своїм завданням допомагати усім українським державним територіям в їх боротьбі, впливаючи на кожний державний центр в напрямі платформи Ради до можливої згоди між ними, щоби підчас остаточного вирішення східно-європейської проблеми всі три державні центри однодушно і з однаковими вимогами виступили перед рішальними чинниками в обороні наших безспорних і справедливих національно-державних прав.

Констатуючи героїзм нашої національної армії, яка в неможливо тяжких умовах провадила боротьбу з усіма ворогами суверенности України, і вірність широких мас народу своїй народности і власній державности, про яку свідчать безпереривні протибільшевицькі повстання, та орієнтуючись тільки на власні сили свого народу, Всеукраїнська Національна Рада поробить всякі заходи, щоби по своїм силам і розумінню допомогти народові в його боротьбі та прискорити час його визволення з тяжкої неволі, а нашому краю забезпечити можливість нормального державного розвитку.

Статистичний огляд України.

Стан суцільної етнографічної території України при початку світової війни.

I. Західна Україна (Галичина і. т. д.)

Простір 75000 км² Населення 6,479000. З того Українців 4797000 (74,0 проц.), Жидів 812000 (12,5 проц.), Поляків 686000 (10,6 проц.), Німців 81000 (1,3 проц.), Мадярів 33000 (0,5 проц.), Румунів 32000 (0,5 проц.), Словаків 13000 (0,2 проц.).

З того сама Східна Галичина має простору 55000 км² Населення 5,450000, Українців 4,055000 (74,4 проц.), Жидів 670000 (12,3 проц.), Поляків 659000 (12,1 проц.), Німців 65000 (1,2 проц.).

Для порівняння:

Держава	Простір км.	Населення
Бельгія	29.000	7,751.000
Нідерляндія	34.000	6,449.000
Португалія	92.000	5,960.000
Швеція	448.000	5,713.000
Болгарія	114.000	4,712.000
Греція	120.000	4,699.000
Сербія	87.000	4,490.000
Швейцарія	41.000	3,765.000
Данія	39.000	2,902.000
Норвегія	323.000	2,392.000

Важніші міста Західної України.

Львів (234 тис. мешк.), Чернівці (93 т. м.), Перемишль (59 т. м.), Коломия (45 т. м.), Дрогобич (39 т. м.), Тернопіль (35 т. м.), Станислав (34 т. м.), Ярослав (29 т. м.), Кнігинин село (22 т. м.), Самбір (21 т. м.), Сигот (21 т. м.),

Броди (18 т. м.), Ужгород (17 т. м.), Мункачєво (17 т. м.), Борислав (15 т. м.), Бучач (14 т. м.), Берегове (13 т. м.), Золочів (13 т. м.), Городок (13 т. м.), Бережани (13 т. м.), Снятин (12 т. м.), Сокаль (12 т. м.), Замарстинів (12 т. м.), Тустановичі (12 т. м.), Городенка (11 т. м.), Сянк (11 т. м.), Турка (11 т. м.), Рава (11 т. м.), Яворів (10 т. м.), Камінка Волоська (10 т. м.), Збараж (10 т. м.), Тисьмениця (10 т. м.), Галич (6 т. м.).

II. Соборна Україна (Західна, Східна, Кубанщина).

Простір: 1,056.000 км², Населення 54,690.000 м.

З того:

Українцв	38,671.000	=	70,7 проц.
Москвинів	7,678.000	=	14,0 "
Жидів	3,904.000	=	7,1 "
Поляків	1,430.000	=	2,6 "
Німців	985. 00	=	1,8 "
Турко-Монголів	610.000	=	1,1 "
Румунів	465.000	=	0,8 "
Болгарів	196.000	=	0,4 "
Греків	140.000	=	0,2 "
Кавказців	112.000	=	0,2 "
Вірменів	59.000	=	0,1 "
Чехословаків	52.000	=	0,1 "

Інших (Білорусинів, Мадярів, Циганів, західно-євр. народів) 378.000 = 0,4 проц.

Для порівняння:

	Простір км квадр.	Населення
Давна євр. Росія	5 452.090	144,344.000
" Німеччина	548.000	64,926.000
" Австро-Угорщина	677.000	51,390.000
" Великобританя	318.000	45 623.000
" Франція	536.000	39,602.000
" Італія	277.000	35,598.000

Важніші міста Соборної України. (Пристаїні*).

Київ (626 тис. мешк.), Одеса* (631 т. м.), Харків (250

„Український Прапор“

виходить раз на тиждень,
Передплата виносить в Австрії:

	без достави	з поштовою пересилкою
місячно	К. 16—	18—

За границею:

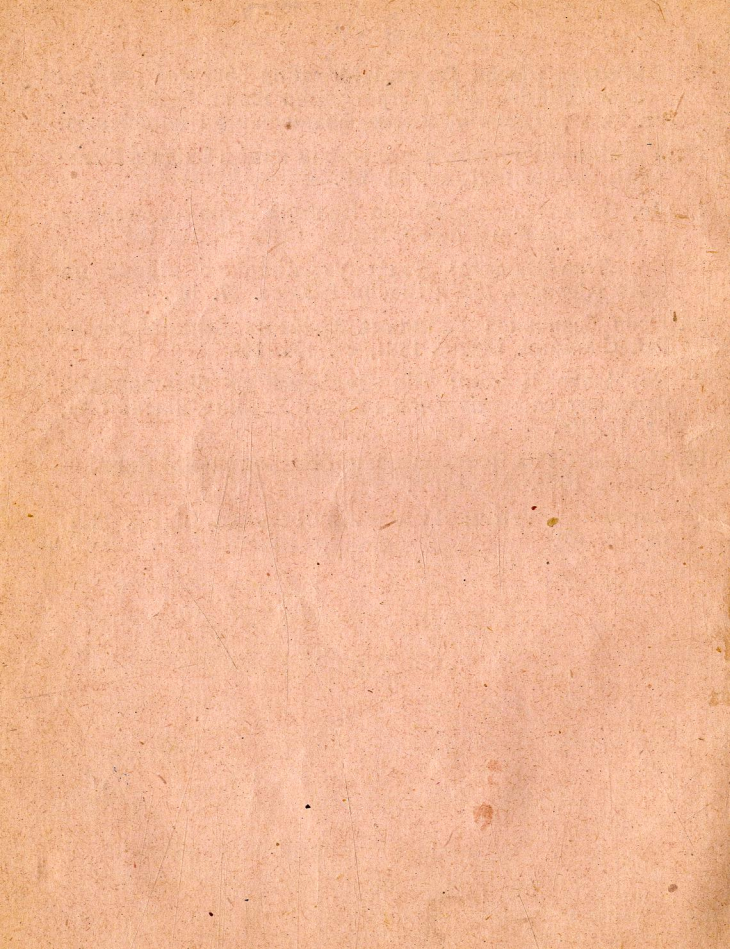
	піврічно	річно
в Чехо-Словаччині: чеських	К. 20—	40—
в Юго-Славії: югосл.	К. 28—	66—
в Німеччині:	Мк. 12—	24—
в Краях латинської Унії .	Frs. 5—	10—
в Англії.	sh. 4—	8—
в Америці	S 1—	2—

Ціна одного примірника К: 4.

Адреса Управи часопису:
Wien, VIII. Langegasse 5. Parterre.

10. **Die ostgalizische Frage**, Information über den jetzigen staatsrechtlichen und internationalen Stand, Відень 1920, ст. 16. 8^о, також у мовах французькій і англійській.
11. **Українська школа в польському ярмі в Східній Галичині**, Відень 1921, ст. 30. 16^о.
12. Др. Осип Назарук: **Рік на Великій Україні**, спомини з української революції, Відень 1920, ст. 342 16^о.
13. Др. Лука Мишуга: **Похід українських військ на Київ** (Серпень 1919), Відень 1920 ст. 27. 16^о.
14. Осип Левицький: **Галицька Армія на Великій Україні**. Спомини. Відень 1921, ст. 194. 16^о.
15. Др. Ілько Цьокан: **Від Денікіна до більшовиків**, фрагмент споминів з Радянської України, Відень 1921, ст. 19, 16^о.
16. **Перша Сесія Всеукраїнської Національної Ради**, — Відень 1921. ст. 36 16^о.
17. Євген Зиблікевич: **Зі споминів Січовика**, Відень 1921, ст. 16. 16^о.

КОНВ~~7~~

Др. 549 17
///

УКРАЇНСЬКА ДЕЛЕГАЦІЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В РИЗІ

3. 242

ВИДАННЯ УРЯДУ ПРЕСИ І ПРОПАґАНДИ ЗАХ. УНР.

ВІДЕНЬ, 1920.

T3 (0) 61 - 613
T3 (2) 712 - 613

Вступне слово.

Галицька Делегація в Ригу виїхала з Відня дня 11. вересня 1920 р. і прибула на місце дня 26. вересня. Завданням її було, не брати участі в конференції між Поляками й більшовиками навіть в разі запросин, тільки на місці інвігілювати хід нарад і в разі потреби внести протест проти вирішування галицької справи.

Побоюючися, що ізза комунікаційних перепон не зможе приїхати на час до Риги, внесла Делегація вже з дороги телеграфічно правно-державне застереження на адресу Президії Мирової Конференції. Депешу цю дістала в руки польська делегація й затаїла її, що Галицька Делегація ствердила по приїзді в Ригу. Супроти того вручила вона дуплікат згаданого застереження президіям обох переговорюючих сторін, як також оповістила в пресі разом з іншими нотами, які тут подаємо в повнім тексті і в хронологічнім порядку.

Крім нот подаємо тут ще офіційальне „ви-яснення“ галицької справи Польським Пресовим Бюром (яке своїм змістом кидає відповідне сві-тло на клеветничу як звичайно акцію Поляків), як також відповідь на це вияснення. Вкінці опо-віщуємо виданий спільно з Білорусинами по-клик до всіх народів і в додатку заяву Найви-щої Ради Антанти в справі Галичини, яка між чужими кореспондентами в Ризі викликала ве-лике вражіння.

Відень в жовтні 1920 р.

1.

Штетин, 21. вересня 1920.

Президія Мирової Конференції Риги.

Як публично оголошено, відбувається Мирова Конференція в Ризі в цілі визначення державних границь між Україною, Росією і Польщею.

Отся ціль не може бути осягнена без вирішення питання про державну будучність Східної Галичини, котра лежить на розмежу воюючих сторін.

Судьба територій Східної Галичини найбільше інтересує населення цієї території, з'осібна українське, яке представляє там значно переважаючу більшість та рішучо домагається незалежної галицької держави.

На підставі принципу самоозначення народів вважаємо нашим правом і обовязком, як Делегація Національної Ради Східної Галичини і її Уряду, застерегтися перед Вашою Конференцією проти вирішування державного становища Східної Галичини без нас, так, як усяке рішення дотично цієї території без згоди населення Східної Галичини, зглядно Національної Ради, як його легальної представниці, булоби знасилуванням права самоозначення, якого наше населення ніколи не стерпить.

Делегація просить Президію подати отсе державно-правне застереження до відомости Мирової Конференції.

Уповажнена Делегація Національної Ради Східної Галичини і її Уряду: Др. Кость Левицький голова, Ернест Брайтер, Др. Осип Назарук, Др. Лука Мишуга члени делегації.

2.

Риґа, 27. вересня 1920.

Президія Мирової Конференції Риґа.

Дня 21. ц. м. внесли підписані, як уповажнена Делегація Національної Ради Східної Галичини і її Уряду телеграфічно зі Штетина надане державно-правне застереження на адресу Президії Мирової Конференції в Ризі. Отся депеша з незнаних нам причин не дійшла до відома Конференції, супроти чого прокладаємо в прилозі дуплікат цього застереження.

Опісля ми дізналися зі звітів Мирової Конференції, що на її засіданню з 24. ц. м. піднесено справу незалежності Східної Галичини та визнання її національно-державного представництва (Національної Ради).

Тепер вважаємо за вказане блище узасаднити наше державно-правне застереження в справі Східної Галичини:

1. Всенародним Конгресом Східної Галичини, що відбувся у Львові 19. жовтня 1918 р. проклямовано

уконститування самостійної української держави на території Східної Галичини, на засаді права самоозначення.

2. Отсим Конгресом покликано до життя Національну Раду Східної Галичини, що признала рівноправність всіх народів цієї державної території.

3. З тої Національної Ради вийшов її державний уряд, який обняв владу з 1. листопада 1918 р. та організував армію, адміністрацію і судівництво на території Східної Галичини.

4. Національна Рада Східної Галичини, як її парламент ухвалила закон про державну репрезентацію, признаючи на підставі загального голосування представництво в державі всім народам, що замешкують Східну Галичину, в процентівім відношенню їх населення.

5. Проти виконаного в той спосіб права самоозначення Східної Галичини, як окремої держави виступила війною Польща для своїх імперіялістичних цілей і по дев'ятимісячній боротьбі, при сильній чужій підмозі, перемогла й окупувала уладжену східно-галицьку державу. Від того часу, вже більше як рік, провадить там плянову екстермінацію супроти українського і жидівського населення.

6. Дев'ятимісячною однодушною обороною виявив наш народ рішучу волю: жити самостійним державним життям.

7. Всякі утвердження, мовби населення Східної Галичини хотіло злуки з Польщею є незгідні з дійсністю. Противно, так українське населення (около 70%), як майже все жидівське (около 13%) і навіть значна часть польського населення жадає самостійности східно-галицької держави, яка дає повні культурні, суспільні, економічні і політичні свободи всім народам, що замешкують її територію.

З цих причин всяке инше вирішування державної судьби Східної Галичини проти виявленої вже волі населення, булоби ярким потоптанням загально признаного права самоозначення народів.

Уповажнена Делеґація Національної Ради Східної Галичини і її Уряду: Др. Кость Левицький голова, Ернест Брайтер, Др. Осип Назарук, Др. Лука Мишуга члени делеґації.

3.

Польська заява проти нашої Делеґації.

Рига, 30. вересня 1920 р.

Польське пресове бюро оголосило в рижських часописах такий комунікат:

„З приводу вісток тутешньої преси, які говорять про приїзд до Риги української делеґації з К. Левицьким і комуністом Брайтером на чолі, доводить польська агентура до відома преси, що згадані особи нікого не репрезентують.

Ці елементи, котрі заснували в р. 1918 Українську Раду з Петлюрою на чолі і стояли у війні з Польщею заключили з польською державою мир на основі признання автономії Східної Галичини і уконститування незалежної України на схід від ріки Збруч.

Тепер існують дві українські держави: Україна Петлюри і Павленка, котра бореться проти більшовиків і саме заняла Камінець Подільський, Проскурів і Ново-Константинів, — і радянська Україна Раковського. Котра із цих партій побідить — покаже найблища будуччина.

Третя Україна германофіла Петрушевича, котрий розєднався з Петлюрою і вислав до Риги делегата Левицького, є легендою; ніякий український жовняр за нею не постоїть“.

4.

Відповідь нашої делегації на комунікат польського пресового бюро.

Рига, 1. жовтня 1920 р.

Рижські часописи приносять отсею відповідь нашої делегації на польську заяву:

1. Польське пресове бюро п'ятує п. Ернеста Теодора Брайтера, члена східно-галицької делегації, як „комуніста“. Намір ясний: здискредитувати делегацію перед державами антанти. Е. Т. Брайтер, Поляк,

довголітний посол міста Львова (від 1900 р.) все стояв на принципі рівноправності всіх націй Галичини і як незалежний соціаліст все неустрашимо поборював надужиття галицьких верховодів. *Inde ira.*

2. Твердження, начебто Петлюра на чолі заснованої 1918 р. Української Ради заключив з польською державою мир на основі признання автономії Східної Галичини, суперечне з фактами, бо Петлюра від 1918 р. є тільки членом Директорії Київської України, а ніколи не був членом Української Національної Ради Східної Галичини. На чолі цієї Української Ради для Східної Галичини стоїть як її президент від 1918 р. до тепер Др. Євген Петрушевич, котрий ніколи не заключував з польською державою миру відносно Східної Галичини.

3. Правдою є, що існують тепер дві українські держави, іменно: Київська Україна, котра передше належала до Росії і тепер заступлена на мировій конференції українським радянським правительством, — і східно-галицька Україна, котра передше належала до Австрії, а котрої Національна Рада вислала прибувшу сюди східно-галицьку делегацію. Що відноситься до Петлюри, то під цей час він разом з Поляками воює під Проскуровом проти совітських військ і не стоїть в ніякій звязи зі східно-галицькою Національною Радою.

4. Президентови східно-галицької Національної Ради Дрови Євгенови Петрушевичеві робить тепер

польська заява закид „германофільства“. В роках 1914—17, коли Поляки старалися про прихильність Німеччини, закидали вони тому самому Дрови Петрушевичеві і його товаришам „антантофільство“, чим довели до запроторення тисячів галицьких Українців в австрійських в'язницях.

5. Чи східно-галицьке питання належить до обсягу „легенд“, за які не стане ні один український жовняр — це доказують довголітні кроваві боротьби і невгаваючі повстання східно-галицького населення проти польської анексії, вперте спротивлювання Поляків проти плебісциту у Східній Галичині, а також становище держав антанти, котрі вважають Східну Галичину окремою державною територією.

5.

Рига, 7. жовтня 1920 р.

До Мірової Конференції в Ризі!

Уповноважена Делегація Національної Ради Східної Галичини і її Уряду прибувши в Ригу, аби беречи державно-правні інтереси Східної Галичини не зголошувалася до участі в нарадах Мірової Конференції, бо вважала інтересовані воюючі сторони: Польщу та Совітську Росію і Совітську Україну за некомпетентне форум до вирішування державної справи Східної Галичини.

Колиж в тоці нарад Конференції, Делегація Со-
вітської Росії і України, визнавши державну независи-
мість Східної Галичини, піддалася напорови польської
Делегації та згодилася прийняти в прелімінарнім мировім
договорі таку демаркаційну границю, що Галичина при-
падає на захід від неї, то вважаємо нашим обов'язком,
як заступники легальної влади Східної Галичини, zalo-
жити отсим найбільш рішучий протест проти всякого,
хочби лиш тимчасового, розпоряджування землею Східної
Галичини, чи зі сторони Польщі, чи зі сторони Росії
або України, бо всяке дотично східно-галицької території
рішення без згоди представників Національної Ради
Східної Галичини є ярким насилуванням права самооз-
начення населення цієї території. І тому таке вирішення
не може мати ніякого значіння та його ні-
коли наш нарід за важне не признасть.

Самовільне вирішування про державну територію
Східної Галичини мировим договором між Польщею а
Росією і Україною прямо нарушує волю народу
Східної Галичини, узнану постановою
Найвищої Ради держав антанти з 11. липня
1919, прийятою також Польщею, котрою запоручено,
що про державне становище Східної Галичини на під-
ставі права самоозначення вирішить в останній
інстанції її населення.

Супроти цього протестуємо проти тракто-

вання державної справи Східної Галичини як внутрішньої справи Польщі, бо український народ цієї території, що ніколи не хотів і не хоче належати до Польщі, реалізуючи своє державне право проти анексійних наступів Польщі, виборів у міжнародних зносинах за останні два роки: признання Східної Галичини окремою державною одиницею, окремим підметом міжнародного права.

Вкінці, протестуючи проти всякого значіння, важности і правної сили мирового договору Польщі з Світською Росією і Україною дотично східно-галицької території, підносимо, що справа державної самостійности Східної Галичини в як найскоршім часі повинна бути остаточно вирішена світовою конференцією, згідно з волею населення цієї території, бо годі допустити, аби по розпаді Австрії всі її народи одержали на підставі права самоозначення свої державні території, а тільки один український народ, на своїй ийотомій галицькій території підданий був під безпощадну владу свого відвічного польського ворога, що його вже тепер нечуваним в світі нелюдським способом винищує, хоч Польща немає признаної Східної Галичини.

Уповажена Делегація Національної Ради Східної Галичини
і її Уряду :

Др. Кость Левицький, голова.

Ернест Брайтер, Др. Осип Назарук, Др. Лука Мишуга,
члени Делегації.

До Всіх!

Спільний протест Делегацій Білої Руси й Східної Галичини проти імперіялістичного захвату їх земель на основі рижського прелімінарного договору.

В Ризі підписується сьогодні прелімінарний мировий договір між Польщею й Росією, який не тільки не уладить відносин на сході Європи, але ще більше розогнить народну боротьбу. Консеквенцією цього договору являється безправне знасилування волі цілих народів, старі землі яких переторговано як приватну власність відповідно до забаганок зарозумілого імперіялізму. Жертвою цього торгу впали передовсім Біла Русь, якої територію безправно розпіматовано на користь Польщі і Росії, та Східна Галичина, яку в цілості полишено на поталу Польщі, як також інші старі українські землі: Холмщина, Волинь і Поділля. А незадовго почують наслідки того торгу Литва і інші прибалтійські держави.

І Біла Русь і Східна Галичина вже зреалізували й виконали своє право самоозначення, оснували свої держави, запоручуючи рівноправність всім національним меншостям, вибрали легальні правительства, зорганізували свої армії та завели свою державну адміністрацію.

Проти Східної Галичини виступила імперіялістична Польща війною і по довготривалій, кривавій боротьбі

удалося їй перемогти чужою допомогою і залити сал-
датчиною цю країну. Від того часу шаліє на тих землях
страшний імперіалізм, вигублює десятки тисяч цивільних
людей, тисячі гинуть в польських тюрмах і таборах
інтернованих, тисячі розстріляно або повішено за любов
до їх Рідного Краю. Спалено і зрівнано зі землею цілі
полоси Білої Руси і Східної Галичини, тисячі людей
з тих країн мусіло покидати свої хати і блукати без
хліба й пристановища по цілій Європі, викликаючи
загальне співчуття. А проти тих, що остали на місцях,
провадить Польща погромами варварську екстермінаційну
боротьбу, відмовляє їм доступу до національних шкіл,
урядів, вільного слова до життя.

Все те робить Польща в тій цілі, щоби експльо-
атувати ті багаті в сирівці країни, не на користь меш-
канців тих земель, знищених війною, а на користь пара-
зитного життя польських можновладців.

Хоч згаданий прелімінарний договір визнав
незалежність і суверенність Білої Руси
і України, а Східна Галичина вже перше
визнана державами антанти як окремий
державний організм, то всеж таки, як довго триває
окупація на тих землях, як довго окупантине будуть
примушені забрати свої війська з чужих для них територій,
так довго окуповані землі остають під тяжким ярмом
неволі і про дійсний мир не може бути бесіди.

Боротьбу проти всякого імперіялізму провадимо і будемо провадити до кінця. Апелюємо до всіх в ім'я найсвятіших кличів людства, в ім'я культури миру і людськості: Поможіть нам в боротьбі о право до життя, дайте нам поміч в боротьбі за свободу! Коли Ви схочете, то зможете вплинути на свої правительства, щоби не допомагали імперіялістам задавити народи, що боряться за свободу! Чи ж по розбиттю старих тюрем народів має повстати нова польська тюрма? Сповніть свій обов'язок супроти поневолених і скажіть своє тверде слово:

Республіка Білоруська має право до життя і повної свободи!

Республіка Галицька має право до життя і повної свободи!

В Ризі, дня 8. жовтня 1920

За делегацію Білої Руси:

Вацлав Ластоўскі, голова делегації.

Олександр Цвікевіч, Олександр Головінські, Антон Аусянік,
члени.

За делегацію Східної Галичини:

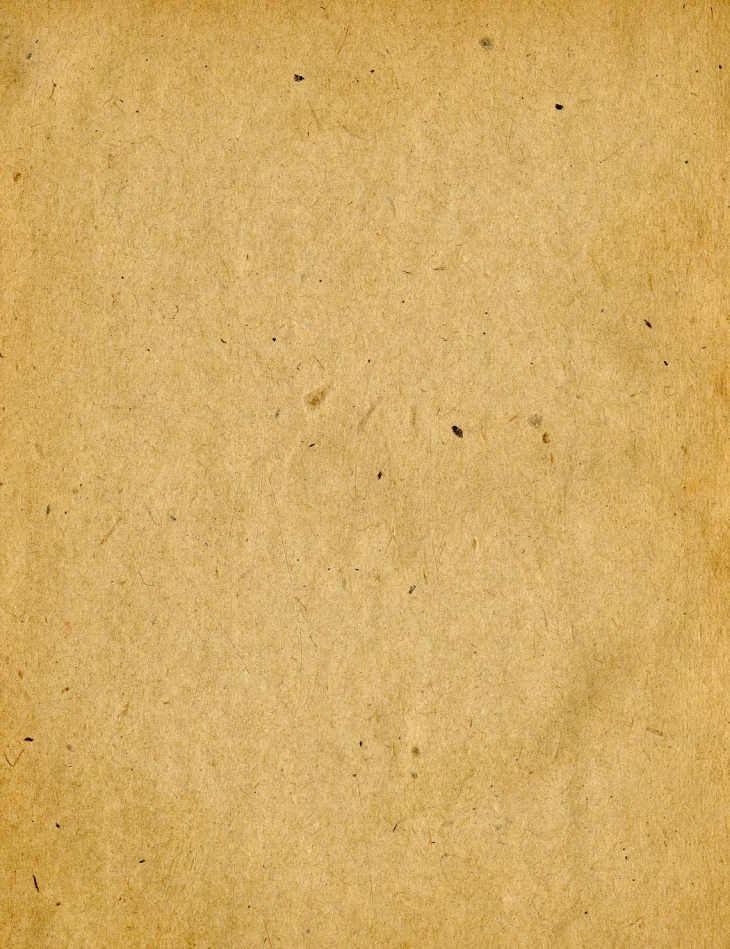
Др. Кость Левицький,
голова делегації і член галицького правительства.

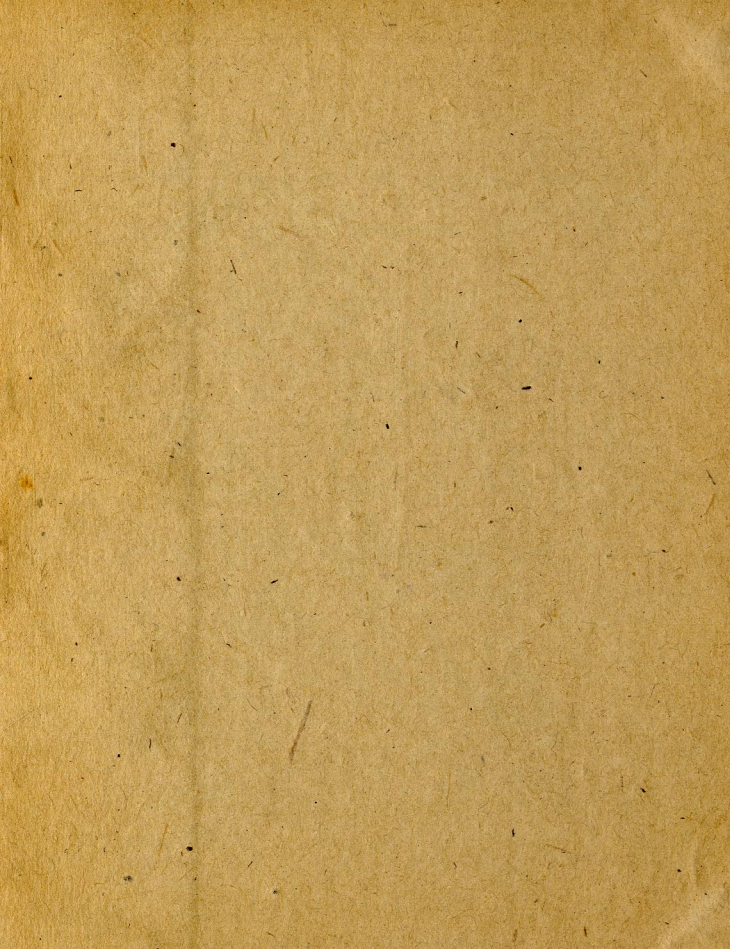
Ернест Т. Брайтер, посол столичного міста Львова,

Др. Осип Назарук, б. міністер України,
Др. Лука Мишуга, о. Йосафат Жан, члени.

Постанова Найвищої Ради коаліційних і усоюзнених держав з 11. липня 1919.

„Польське правительство буде уповновласнене за- вести в Східній Галичині цивільну управу після того, як воно заключить з коаліційними і усоюзненими державами умову, котрої застереження (клявзулі) мусять в якнайбільшій мірі забезпечувати територіяльну автономію, як і політичну, релігійну й особисту свободу населення. Отся умова буде спиратися на право самоозначення, яке населення Східної Галичини виконає в останній інстанції відносно своєї політичної приналежності. Час, в якому буде це право виконане, означать коаліційні і усоюзнені держави, або орган, якому вони дадуть на це повновласть“.

Трп.

6,24 (1986)

РЛ

1339

КОН В.1

У

42

31788

Конвалюб!

Документы
~~Украинского~~
мужества и г

Колычев.